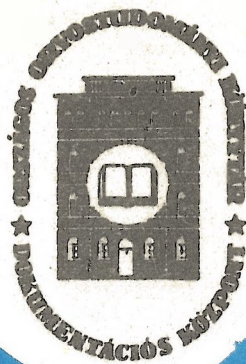

F 568/a

1975 JUN 20

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

1975
15. ÉVF.
I
SZÁM

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
BUDAPEST

In: 7310

A Z
O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S
1975 15.évf. 1.szám

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI
KÖNYVTÁR ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
B u d a p e s t

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság

Felelős szerkesztő:

Dr Székely Sándor

Szerkesztő:

Szepesiné dr Benda Mária

Szerkesztőség:

Országos Orvostudományi Könyvtár
és Dokumentációs Központ

1088 Budapest Szentkirályi u. 21.

Telefon: 343-736, 343-788

Jelen számunk munkatársai:

dr KISS Béláné, a Tétényi uti Kórház orvosi könyvtárának vezetője, JABLONKAY András, a DOTE Kenézy Könyvtárának igazgatója, ZALLÁR Andor, a SZOTE Központi Könyvtárának igazgatója, dr SZILASSY Zoltánné, a DOTE tömbkönyvtárának munkatársa, PÁLFY Gyula, a szegedi Gyógyszerészeti Tömbkönyvtár vezetője, HAJDU Judit, a Kenézy Könyvtár munkatársa, dr JANTSITS Gabriella, az OOKDK tud. munkatársa, SZABÓ IBOLYA, a Kenézy Könyvtár munkatársa, CSATÁRY Csilla, a DOTE há-
lózati könyvtárosa, SZEPE SINÉ dr BENDA Mária, az OOKDK osztályvezetője, dr LUSZTIG Gábor, a Kecskeméti Kórház osztályvezető főorvosa, a könyvtár orvostanácsadója, dr IVÁNYI János, a Gyulai Kórház osztályvezető főorvosa, a könyvtár orvostanácsadója, dr GYÁRFÁS Ágnes, a Miskolci Vezető Kórház Orvosi Könyvtárának vezetője, dr BÉNYEI Miklós, a Debreceni Megyei Könyvtár munkatársa.

Felelős kiadó: dr Székely Sándor

Készült: az ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Sokszorosító részlegében

Pld.: 300

A Z O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

Az Országos Orvostudományi Könyvtár
és Dokumentációs Központ

T á j é k o z t a t ó j a

1975

15. évfolyam

1. szám

T A R T A L O M

Oldal

O r v o s t ö r t é n e l e m o r v o s i k ö n y v t á r o s o k n a k

KISS Béláné: Az Erzsébet Sósfürdő törté-
netéből 3

A D e b r e c e n i O r v o s t u d o -
m á n y i E g y e t e m é s a z O O K D K
T á j é r t e k e z l e t e 11

Előadások:

JABLONKAY András: Az egyetemek központi
könyvtárai és hálózatuk 14

ZALLÁR Andor hozzászólása 36

SZILASSY Zoltánné: Tömbkönyvtári tapasztalataink és problémáink 47

PÁLFY Gyula: Egyetemi intézetcsoporthoz
könyvtárait illető tapasztalataink 58

HAJDU Judit: A dokumentációs kiadványok a
tájékoztatás szolgálatában. 68

JANTSITS Gabriella hozzászólása	75
SZABÓ Ibolya hozzászólása	79
CSATÁRY Csilla: Az egyetemi könyvtárosok továbbképzése	85
SZEPESINÉ BENDA Mária: Egyetemi könyvtá- rosok továbbképzésének célja, tartal- ma és módszerei	90
LUSZTIG Gábor: A medikusok szakirodalmi ellátása	97
IVÁNYI János: Medikusok könyvtári kép- zése a gyulai oktatókórházban	106
JABLONKAY András: Könyvtárosok önálló kutatómunkájának lehetőségei orvosi könyvtárban	112
GYÁRFÁS Ágnes hozzászólása	121
BÉNYEI Miklós: A helytörténeti kutatás lehetőségei az orvosi könyvtárakban	127
K e r e k a s z t a l m e g b e s z é - l é s a m e d i k u s o k s z a k - i r o d a l m i o k t a t á s á r ó l	
PÁLFY Gyula: A Tájékozódás a szakiroda- lomban c. speciálkollégium témavázla- ta	133
A t á j é r t e k e z l e t v i t á - j á b ó l	140
Jelen számunk összefoglaló referátumai	143

C O N T E N T S

	Page
Medical History for Medical Librarians	
Erika KISS: The Elisabeth Salt-Water Bath	3
Regional Meeting of the Medical University Library of Debrecen and the National Medical Library	11
Papers read:	
András JABLONKAY: The Central University Libraries and Their Network	14
Andor ZALLAR: Contribution	36
Aniko SZILASSY: Experiences with, and Problems of, "Block" Libraries	47
Gyula PALFY: The Central Library of Univ- ersity Departments	58
Judith HAJDU: Information Supply at the Central University Library of Debrecen ..	68
Gabriella JANTSITS: Contribution	75
Ibolya SZABÓ: Contribution	79
Csilla CSATÁRY: Postgraduate Training of University Librarians	85

	Page
Maria SZEPESI BENDA: Purpose, Content and Methods of the Postgraduate Train- ing of University Librarians	90
Gábor LUSZTIG: Literature Supply of Medical Students	97
János IVÁNYI: Library Training of Medical Students at the Teaching Hospital of Gyula	106
András JABLONKAY: Prospects of Independ- ent Research Work of Medical Librarians.	112
Agnes GYÁRFÁS: Contribution	121
Miklós BÉNYEI: Potentiality of Local Hist- ory Researches in Medical Libraries	127
R o u n d T a b l e C o n f e r e n c e o n T r a i n i n g o f M e d i c a l S t u d e n t s i n L i t e r a t u r e R e t r i e v a l	
Gyula PÁLFI: Outlines of the Special Lecture Course: Methods of Information in Medical Literature	133
D i s c u s s i o n	140
N e w s a n d N o t e s	143

И с т о р и я м е д и ц и н ы д л я
м е д и ц и н с к и х б и б л и о т е -
к а р е й

Эрика КИШШ: Из истории Соляной ванны им.

Эржебет. 3

Р е г и о н а л ь н а я к о н ф е р е н -
ц и я Д е б р е ц е н с к о г о М е д и -
ц и н с к о г о и н с т и т у т а и
ЦБIIIMH 11

Доклады:

Андраш ЯЕЛОНКАИ: Центральные библиотеки уни-
верситетов и их сетевая система. . . 14

Андор ЗАЛЛАР: Выступление 36

Зольтанна СИЛАШШИ: Опыт работы и проблемы
блоковых библиотек. 47

Дьюла ПАЛФИ: Опыт по деятельности общих
библиотек групп университетских инсти-
тутов. 58

Юдит ХАЙДУ: Документационные издания в служ-
бе информации. 68

Габриелла ЯНЧИЧ: Выступление. 75

Ибоя САБО: Выступление. 79

Чилла ЧАТАРИ: Усовершенствование универси-
тетских библиотекарей. 85

Мария СЕНЕШИ БЕНДА: Цель, содержание и мето-
ды усовершенствования университетских
библиотекарей. 90

Габор ЛУСТИГ: Снабжение студентов спец-	
литературой.	97
Янош ИВАНЬИ: Библиотечная подготовка студен-	
тов в учебной больнице г. Дьюла. . .	106
Андраш ЯБЛОНКАИ: Возможности самостоятельной	
исследовательской работы библиотекарей	
в медицинской библиотеке.	112
Агнеш ДЬЯРФАШ: Выступление.	121
Миклош БЕНЬЕИ: Возможности исследования мест-	
ной истории в медицинских библиотеках	127
К о н ф е р е н ц и я з а к р у г л ы м	
с т о л о м п о с п е ц л и т е р а т у р -	
н о й п о д г о т о в к е с т у д е н т о в	
Дьюла ПАЛФИ: План изложения темы спецколлегии	
"Ориентация в спецлитературе". . . .	133
И з с п о р о в р е г и о н а л ь н о й	
к о н ф е р е н ц и и	140
Резюме статей данного номера журнала. . . .	143

XX

Orvostörténelem - orvosi könyvtárosoknak

XX

KISS Béláné:

AZ ERZSEBET SÓSFÜRDŐ TÖRTÉNETEBŐL

A Tétényi uti Kórházat nemcsak az itt lakó emberek, hanem a város és környékének lakói - gyógyult betegek sokasága - ismeri. Parkja ősi fáival jó levegőt áraszt. Fürdőjét, mely nyaranta késő őszig üdülést és gyógyulást ad, sokan ismerik.

Ennek a gyógyfürdőnek országosan elismert gyógyhatása és több mint egy évszázados múltja van. Elég elolvasnunk Sólyom László 1877-ben írt "Buda déli környéke és keserűviz forrásai" című monográfiáját, sok mindent megtudunk a forrásviz felfedezéséről, majd a gyógyvizről és a fürdőéletéről részletes leírást kapunk: "...mint fürdőhely, a kisebb vagyonú és gazdálkodó közönségnek, kiket a fővárosban napi foglalkozásuk nem enged messzebb pontokra utazni, igen kellemes tartózkodási hely. Nem zajos mulatságok színtere, hanem inkább egy középhuton emelkedő gyógyhely, hol mindenki megóvhatja egyéni akaratát: mulathat anélkül, hogy a mulatságot rá-

erőszakolnák, félrevonulhat anélkül, hogy szemet szurna ...

A kedélyes fürdőélet élénkítésére eleget tesz az igazgatóság. Az intézetben negyven butorozott lakószoba van, részint az emeleten, részint a fürdőhöz tartozó nyári lakokban. Földszint fürdőfolyosó közepét az ivócsarnok foglalja el, két szárnyán fürdőhelyisége, melyekben gyógyászati zuhany készülékek vannak.

A fürdőhely telkein néhány évtized előtt vizenyős rétság volt, ma már terjedelmes parkká van átalakítva, regényes környéke és egészséges éghajlata üdvös hatásával rendezett gyógyteleppé varázsolva az Erzsébet keserűvizet. 1853-ban Schleisz György budai földműves véletlenül fedezte fel telkén kutatás alkalmával. Földjén ugyanis a termelt zöldségek öntözésére kutat ásított, s mintegy hat méter mélységben bő forrásra akadt, de a víz sós-keserű ízű volt. Eleinte ... a forrás vizét a földek öntözésére használtatta. De ez év nyarán a véletlen nagyobb figyelemre ébresztette a viz iránt a tulajdonost. E tájon akkor egy katonatiszt vadászott, ki szomját oltandó, a zöldséges földeken kerteszkedő munkásoktól pohár vizet kért, noha ezek figyelmeztették, hogy a víz nem édes folyóvíz, mégis ivott belőle. Utána azonban oda nyilatkozott, hogy a víz gyógyvíz. Nemsokára egy tanácsos neje tett erre sétát, a nyári hőségtől ellankadva a

munkások fabódéjában pihent meg, hol egy pohár vizet kért. Schleisz szolgálatkészen nyújtott az ásott kut vizéből, s mire a nő megízlelte, így kiáltott fel: " hisz ez püllnai víz!" Valóban, a forráskut oly gyógykincset szolgáltatott hazánknek, mely a híres püllnai keserűvizre emlékeztetett, s itt, közvetlen közelségünkben ugyanazt nyújtotta, mit azelőtt nagy költséggel Csehországból kellett hozatnunk.

... Unger Ferenc budai gyógyszerész fölismerve a gyógyforrás nagy értékét, egyezsége lépett Schleisszal, s nem kimélve a költséget és időt, a forrás fölé ivócsarnokot, később fürdőépületet állíttatott..."

1854-ben a fürdő egészen Unger birtokába került, ki 1865-ig, halála évéig tevékeny buzgalmat fejtett ki intézete fejlesztéséért. Munkájának eredményeit a fürdővendégek mind nagyobb száma igazolta.

Az Erzsébet fürdőhöz ez időben hat keserűforrás tartozott. E forrásvizek közül az Erzsébet vizét először 1853-ban Redtenbacher József egyetemi tanár elemezte, másodszor 1854-ben Nendtvick Károly budapesti műegyetemi tanár vette vizsgálat alá.

A vegyelemzések szerint az Erzsébet forrás vize tiszta, átlátszó, szagtalan, sós-keserű ízű, ivásra is kellemes. Az Erzsébet sósfürdőhöz tartozó hat keserűforrás közül csak az Erzsébet forrást és egyik mellékkutját használták ivásra,

a többi négy a fürdőket látta el. 1863-ban Bernáth József vegyész vizsgálta ismét a forrás vizét. Véleménye szerint a víz tiszta, szénsavdus, sós-keserű ízű.

Az Erzsébet sósfürdő vize, fürdőélete a budapesti hírlapírókat is megihlette.

Bruck Jakab, aki a fürdő orvosa volt, 1896-ban "Erzsébet sósfürdő Budapesten és keserűviz forrásai" címmel könyvet adott ki. Ebben Boleman írásaiból idéz, ismerteti a víz összetételét, betegségekre gyakorolt hatását és a fürdő életét. A földtani ismertetést Szabó József egyetemi tanár adataiból adja.

Boleman István "Magyar fürdők és ásványvizek" című, 1896-ban kiadott munkájában az ország forrásviz gazdagságáról részletesen ír. Budapest forrásairól megjegyzi: "Lágymányos közepén, az Erzsébet forrás, ezt fedezték fel legelőször. A neve Erzsébet sósfürdő. A sósforrás vizét ivókurára használják, fürdője a többi forrásvizből van..."

Az értékes forrásokat védőterületi övezetté akarták tenni. Erről szakértői javaslat is készült az 1900-as évek elején.

A későbbi évtizedekben is foglalkoztak az Erzsébet gyógyforrással. Széhlender Lajos: "A budai keserűvizek története és gazdasági jelentősége" /Hydrologiai Közlöny, 1940/ c. munkájában Molnár János bírósági vegyész adatait ismerteti. Ezek szerint a XIX. század közepéig a budai

keserűvizek ismeretlenek voltak. Így ír róla:
"... a források Budapest déli részén a Duna jobb partján található nagy lapályon erednek. Ez 1837-ben még egy nagy tavat képezett, melynek partjain gazdag kénsavas Natriumból álló kristályképződés volt észlelhető, anélkül, hogy ez a jelenség figyelmet keltett volna. Később szabályozták ezt a területet, s szőlőt telepítettek. Molnár János még szemtanúja volt a tó létezésének..."

Bruck Jakab - a fürdő orvosa az 1890-es években - a "Fürdőirodalmi könyvtár" c. sorozatban megjelent írásaiban az Erzsébet sósfürdő gyógyhatásáról számol be.

Azt írja, hogy a víz konyhasó tartalma, glauber-só mennyisége sokkal nagyobb, mint a keserűsége, így hosszantartó, rendszeres gyógyításra alkalmasabb. Gyógyjavallatait felsorolja: "...A visszaképződési anyagcserét erélyesen előidéző tulajdonságainál fogva az Erzsébet keserűvíz kitűnő hatásának bizonyult. Általános, kóros elhízásnál, továbbá a szervezet táplálkozási viszonyainak megváltoztatása folytán: oly köszvényes egyének bántalmainál, kik bő táplálkozás mellett kevés testmozgást végeznek.

Különféle, nagyobbára idült idegbajoknál, továbbá idült bőrkütegeknél, a görvélykór enyhébb alakjainál.

Kitűnően alkalmazható az Erzsébet forrás női betegségeknél. Ilyenek az idült méh és petefé-

szeklob, ... a klimakterikus évek bajai, méhszenv. Specificus hatást gyakorol az Erzsébet keserűvíz idült fémmérgezéseknél, főleg ólommérgezésnél, minthogy a kénsavas sók a fémekkel oldatlan és így a szervezetre nézve ártatlan vegyületeket képeznek..."

A fent felsorolt gyógyhatások a keserűvíz ivókúra hatását dicsérik. A fürdőkurát Bruck külön fejezetben ismerteti: "... Fürdőcélokra az Erzsébet sósfürdő keserűvíz forrásai rendesen hevített állapotban jönnek alkalmazásra. A fürdők hőfoka, a beteg egyénisége és a baj természete szerint rendesen 24-30° között ingadozik. A fürdő tartama pedig 15-60 perc.

Orvosaink már a fürdő megnyitása idején a keserű források belső használatával kapcsolatosan, különös előszeretettel ajánlották azoknak fürdő alakjában történő alkalmazását és ez előszeretetet a tapasztalat is igazolta.

...A tapasztalat azt mutatja, hogy a keserű és glaubersós vizek fürdők alakjában alkalmazva a tömör konyhasós vizek módjára hatnak és hogy használatuk csuzos és köszvényes bántalmaknál, továbbá az alhasi bántalmak egész sorozatánál, főképp pedig a női ivarszervek betegségeinél már rövid idő alatt oly lényeges javulást hoz létre, hogy azt csakis a fürdők által nyújtott tényezőknek tulajdoníthatjuk...

Számos hozzá intézett felszólításnak engedve a fürdőigazgatóság, hogy alkalmat nyújtson keserű-

vizfürdők készítésére a háznál, ujabban a fürdő gyógyforrásaiból lepárlás útján sót állittat elő, mely "Mattoni Erzsébet fürdő sója" név alatt 1 kg sót tartalmazó dobozokban kerül forgalomba. E só ama hónapokban, midőn az Erzsébet sósfürdő zárva van, a természetes sósfürdők pótlására van hivatva..."

Bruck ír a fürdőépületekről, szobákról és árakról is. Az Erzsébet sósfürdő valóban nagyon sokféle gyógyhatással rendelkezett. Nagy előnye volt az ivó- és fürdőkúra együttes lehetősége, s a kellemes környezet.

Napjainkban Schulhof Ödön "Magyarország ásvány és gyógyvizei" c. munkájában a következőket írja: ...A Tétényi kórház, azelőtt Erzsébet sósfürdő területe balneológiai szempontból igen érdekes és értékes. Keserűviz és héviz egyaránt van itt. A keserűviz a felszín közelében oligocén kék és sárga kiscelli piritjének bomlása folytán képződik.....300-400 m széles sávban sulfatokban igen gazdag terület. Évente 3.000.000 kg keserűsó került ki az itteni kutakból, 13.2 millió liter ásványvizzel. E területen 22 kútból termeltek gyógyvizet 1943-ig. A kutak egymástól 250-500 m-re vannak a felszín legmélyebb részén 101.77-104.36 m.t.sz.f. magasságban. A kutak mélysége 3.8-6.6 m. Átmérőjük 2,4 m. Falazatuk tétényi durva mészkőből készült hasábkő."

A "Budai Napló" 1931-ben nem nyilatkozik kedvezően a fürdői életéről. "Csődbe ment egy budai fürdő" címmel a következő cikk jelent meg: ... a székesfőváros mindent elkövetett hogy e fürdő ne boldogulhasson. A vizét a hegyek felől kapja, onnan szivárog a völgybe és tölti meg a kutakat. A szivárgásnak ezt az útját fölös építkezésekkel rosszul vezetett csatornázással látja el a főváros. Néhány év múlva a fürdőnek így nem lesz víze s a mérhetetlen kincs együtt folyik el a csatornák vizével."

Ez időben komoly tervként foglalkoztak egy nőgyógyászati és reumatológiai kórház építésével. A "Budai Krónika" 1943. áprilisi számában olvashatjuk: "Kénes hévviz tört fel az Erzsébet sósfürdőben... ezt a vizet összekeverik a sósfürdő 5-6 m mélységből jövő 10-12 fokos keserűkút hideg sós vizével. A mostani becslések szerint a víz mennyisége elegendő lesz a kórház épületének kritáll rendszerű sugárzófűtéssel való ellátására..."

Mindezeket a szép terveket egy légitámadás megghiusította. 1944-ben a fürdőt bombatalálat érte. Azóta 1950-ben felépült az általános területi kórház. A fürdőmedence ujjaépült, kisebb méreteken meleg kénes víz és hideg víz keverékével töltötték meg; a medencét nyári időben sokan felkeresik.

1974. szeptember 2-3-án tartotta az orvosi könyvtári hálózat évi tájértekezletét.

M E G H I V Ó

a Debreceni Orvostudományi Egyetem Központi Kenézy Könyvtára és az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ

1974. szeptember 2-3-án

a hálózat orvosi könyvtárosai és orvostanácsadói részére

T Á J É R T E K E Z L E T E T

rendez, amelyre minden érdeklődőt meghív és szívesen lát

A RENDEZŐSÉG

Az előadások helye a Debreceni Orvostudományi Egyetem Elméleti Tömbjének tanterme.

P R O G R A M

1.nap

szeptember 2-án /hétfő/ de. 9 óra

1. Megnyitó. Dr Damjanovits Sándor rektor-helyettes.
2. Jablonkay András /a DOTE Központi Könyvtárának igazgatója/: Az egyetemek központi könyvtarai és hálózatuk.
-Korref.: Zallár Andor /a SZOTE Központi könyvtára/
3. Dr.Szilassy Zoltánné /DOTE/: Tömbkönyvtárak szervezésének tapasztalatai és időszerű problémái.

-Korref.: Pálffy Gyula /SZOTE Gyógyszerészeti Kar Tömbkönyvtára/

4. Hajdu Judit /DOTE/: A dokumentációs kiadványok a tájékoztatás szolgálatában.

-Korref.: Dr.Jantsits Gabriella /OOKDK/

-Korref.: Szabó Ibolya /DOTE/

5. Vita

Az előadások és vita után közös ebéd az Uj-Vigadóban.

du. 15-18 óráig könyvtárlátogatások /DOTE, KLTE Könyvtára, Kollégiumi Könyvtár, Hajdu-Bihar megyei Tanács Kórház könyvtára/, városnézés.

/program választás szerint/

2.nap

szeptember 3-án /kedd/ 9 óra

1. Csatáry Csilla /DOTE/: Az egyetemi könyvtárosok továbbképzése.

-Korref.: Szepesiné Dr Benda Mária /OOKDK/

2. Dr.Lusztig Gábor /Kecskeméti Megyei Kórház/: Medikusok szakirodalmi ellátása.

-Korref.: Dr Iványi János /Gyula, Városi Kórház/

3. Jablonkay András /a DOTE Központi Könyvtárának igazgatója/: Könyvtárosok önálló kutatómunkájának lehetőségei orvos könyvtárakban.

-Korref.: Dr Gyárfás Ágnes /Miskolci Egyesített Kórházak Könyvtára/

-Korref.: Bényei Miklós /Debrecen, Megyei Könyvtár/

4. Mit várunk a hálózattól? dr Lévay Géza adj. Anat.Int. hozzászólása.

Közös ebéd az Uj-Vigadóban

du. 16 órakor közös kirándulás a Hortobágyra, társas vacsora a csárdában.

A Debreceni Orvostudományi Egyetem Központi
Kenézy Könyvtára meghívja Önt az orvosi könyv-
tárások és orvostanácsadók tájértekezlete al-
kalmából rendezendő

B l a c k w e l l
angol kiadó

vásárlással egybekötött könyv- és folyóirat ki-
állításának megtekintésére.

A kiállításon résztvesz az Akadémia kiadó is.

Megnyitó: 1974. szeptember 2, de.11 óra

A kiállítás helye: DOTE Elméleti Tömb földszinti
kiállító helyisége.

A kiállítás szeptember 6-ig tekinthető meg, na-
ponta 8-17 óráig.

Az egyetemek központi könyvtárai és
hálózatuk

Az egyetemi hálózatok általános és módszertani kérdései eléggé kidolgozott, minden oldalról megtárgyalt problémakört alkotnak hazánkban. Az orvostudományi egyetemeké azonban kevésbé. Ez nem azt jelenti, hogy a téma hiányzik szakirodalmunkból, hanem inkább azt, hogy érdemileg nem sok előrelépés történt és a tudományág speciális helyzete, nehézségei miatt ezt a kérdést alig érintjük. Pedig tulajdonképpen az orvosi hálózat legnagyobb báziskönyvtárai: a négy egyetem, és legalább 4-5 kórházi könyvtár sorolható ide. Talán tulzott következtetés, de az a véleményem, hogy a meglévő problémák rendezéséig nem beszélhetünk az orvostudományok igazi információs effektusáról. Ez utóbbi világméretű folyamatra az orvostudományi könyvtári és információs rendszer van a legkevésbé felkészülve. Ez azonban nem csupán a könyvtárosok hibája. Növekvő szakmai irigységgel szemléljük az ebből a szempontból jól fejlett műszaki egyetemi és a felfutóban lévő mezőgazdasági hálózatokat. Nem enyhíti gondjainkat, hogy ha az országos hálózati eredményeket szemléljük, ott valószínűleg a legjobbak vagyunk. Leegyszerűsítve a kérdést: az

egyetemi központi könyvtárak és hálózatuk viszonyával, problémáival és a lehetséges megoldásokkal többet kell törődnünk. Hogy világosabban lássuk a jelenlegi helyzetet és a nehézségeket, vetnünk kell egy pillantást a történeti fejlődés utjaira és néhány elméleti vonatkozásra is, mégpedig világméretekben.

Az emberi tudás, az ismeretek, illetve ezek hordozója az irodalom /a szó tágabb értelmében/ a történelem folyamán minőségében és mennyiségében egyaránt állandóan növekvő tendenciát mutatott. Az utóbbi két évszázad során azonban ez a folyamat mindinkább a mértani hatvány szerinti növekedés képét öltötte magára. A huszadik század pedig egyenesen a tudomány évszázada jelző használatára jogosult. Végezetül pedig az információ robbanás a második világháború utáni évtizedekben elérte csúcspontját és napjainkban is tart. Az ily módon megnövekedett tudáshalmaz mind nagyobb feladatot ró az ismeretek tárházának munkásaira: a könyvtárosokra. Ma már nehéz, és talán indokolatlan is - a könyvtárak informatív szerepét tekintve - az egyes könyvtártípusok között a "tudományos" jelző közbeiktatásával ilyen szintű különbséget tenni. Nem is ez a feladatunk. Tény viszont, hogy a tudományos ismeretek kutatásával, szervezésével és nem utolsósorban oktatásával már a kezdetektől fogva világszerte az egyetemek foglalkoztak. Századunk-

ban megnőtt a szerepe, jelentősége és társadalmi hatásköre a felsőoktatási intézményeknek.

Évszázadokkal ezelőtt, amikor a középkorban kialakultak az első mai értelemben vett egyetemek, a tudást hordozó dokumentumok száma igen csekély volt. Könyvtáros pálya, hivatás nem létezett, a tudós egymaga művelte tudományát, és ismerte, használta, leírta a dokumentumokat. Hozzá kell tenni, hogy mindössze néhány un. alaptudomány létezett, lehetővé téve a polihisztori tevékenységet is. A kezdetekben a tudás, a tudós és a dokumentum egységet alkotott, elválaszthatatlanok voltak.

Az évszázadok folyamán a tudományok és az ismeretek mindinkább polarizálódtak; szétváltak a természet és társadalomtudományok, és egyre fontosabb szerephez jutottak az alkalmazott tudományok. Ez a fejlődés egyik vonala. A másik, - elsősorban a közelmúlt eredménye - a tudományok egymásba alakulása, kölcsönös kapcsolata, amely az interdiszciplinális kutatások alapját vetette meg. A tudományelméleti, tudománytörténeti áttekintés azért lényeges, mert a könyvtári-információs fejlődésnek - akár szolgáltatási, akár segédtudományi funkcióként fogjuk fel - követnie kell a tudományfejlődést, legalább is egyetemi viszonylatban. Még két olyan fontos említésre méltó tényező van, amely történetileg is meghatározó volt, és jelenleg is az. Az egyik a releváns irodalom nagy mérvű szóródása, valamint

ennek a gazdasági szempontokkal való kapcsolódása. Konkrétan itt a publikációs tevékenység elburjánzására kell gondolni. Hatásuk az egyetemi könyvtárak szervezésére, politikájára, státuszára vitathatatlan. A másik fontos tényezőt - amely az előbbivel ellentétben az egyetemnek a könyvtárra gyakorolt hatását demonstrálja - a jelen évszázadban a felsőoktatási-egyetemi struktúrákban végbement változások alkotják. Gondoljunk az egyetemek specializálódására, a szakegyetemi szisztéma kialakulására.

Magyarországon a kettős tudományegyetemi-szakegyetemi rendszer szilárdult meg. Ez azonban könyvtári szempontból nem mutat egyértelműen pozitív mérleget. A történetileg kialakult nagy egyetemi könyvtárak ui. kivétel nélkül a tudományegyetemeken maradtak, a szakegyetemek viszont /legalábbis egy részük/ alapításuk óta nem tudták könyvtáraik kérdését hasonlóan megnyugtató módon megoldani. Ez a jelenlegi előadás problematikája is, egy fő szempontot - a hálózatot - véve alapul. Mindenekelőtt vessünk egy pillantást a nemzetközi gyakorlatra. Egyetem-tipustól, szakágaktól függetlenül a szakirodalom halmozódása és szóródása, az interdiszciplinális kutatások és - éppen az orvosi területen - az integrált oktatás bevezetése szükségessé tette a központosítást a szerzeményezésben. Természetesen ez olyan egyenlet, amely csak akkor igaz, ha a másik oldala is fenn-

áll: azaz igényes, korszerű kutató-oktató /illetve gyógyító/ munka folyik a szóban forgó egyetemeken. Egyébként a történeti hűség kedvéért meg kell jegyezni, hogy a próbálkozások már a múlt században megindultak, de egységes álláspont ill. gyakorlat azóta sem alakult ki. Többféle megoldás terjedt el, a fejlett könyvtárüggyel rendelkező országokban a probléma rejtve él tovább, például a gyűjtőköri kérdés megoldásában.

Az integráció formái az alábbiak szerint alakultak:

- a. önkéntes együttműködés
- b. központosítás
- c. hálózat.

Az önkéntes együttműködés elsősorban olyan országokban alakult ki, mint Németország, Olaszország, Franciaország, Anglia. Gyökerei a porosz könyvtári-könyvtárosi hagyományokban, ill. ezek hatásában, valamint Anglia esetében az ugyancsak tradicionális pszichológiai megközelítésben rejlik. A központosítás - a legnagyobb tudományos potenciállal és anyagi bázissal rendelkező két országban, a Szovjetunióban és az Egyesült Államokban valósult meg leginkább. Oka a két egymással ellentétes társadalmi-gazdasági-politikai struktúra állandóan versenyben álló két vezető hatalmának a kutatásokra összpontosított módszertani utkeresésében található meg.

Hogy ez mennyire eredményes, azt nem kell bizonyítani, így joggal állítható ennek a könyvtári szervezeti formának a felsőbbbsége. Ezzel minden további vita felesleges lenne, de nem szabad számításán kívül hagyni azt a tényt sem, hogy az ilyen központosított rendszereknél nagy anyagi áldozatot kell hozni az objektív és szubjektív feltételek megteremtésére. Ez ma még nem mindenütt lehetséges. A harmadik, tulajdonképpen az első kettőt áthidaló megoldás: a hálózat. A kompromisszum adott feltételek között optimális megoldás lehet. Indokolásánál a három séma összehasonlító értékeléséből kell kiindulni. Arról van szó, hogy a dokumentumok számának növekedése és a szakképzett személyzet hiánya /hogy csak két döntő szempontot vegyünk alapul/ az önkéntes együttműködésen alapuló könyvtári rendszert illuzórikussá teszi. Egy-két tanszék be tudja szerezni a szükséges irodalmat, /befolyásos, erős kezű tanszékvezető, kiemelten támogatott vagy ipar által szubvencionált kutatási témák/, a többség nem, a központ pedig csak egyes ágak vagy témák irodalmát képes úgy-ahogy követni, távolról sem a teljesség igényével. Ha pedig tényleges feladatához hiven a referenzs anyagot is gyűjteni akarja - és ez már megközelítő teljességgel meg is valósítható - akkor szó sem lehet az ideális gyűjtőköri elképzelésekről. A másik oldalról: a központosításra még nem érték

meg az anyagi, elhelyezési, személyzeti feltételek, de a központosított együttműködés, azaz a hálózat létszükséglet. A központosításnál megmarad a hálózati elv, de ez már nem azonos a laza hálózati elrendezéssel. Erre a szovjet egyetemi könyvtárak szolgáltatják a legjobb példát.

A következőkben ismertetni kell, hogy a választott integrációs formától függetlenül melyek az integráció legfontosabb területei. Több-kevésbé megvalósult együttműködésre utal az összehangolt állománygyarapítás, a letéti állományok kihelyezése, a központi gyarapítás, feldolgozás, katalógizálás, olvasószolgálat, tájékoztató és bibliográfiai munka.

Az általános és elméleti alapvetésen túl, mielőtt rátérnénk a fent idézett együttműködési formákon túlmutató egyéb lehetőségekre, beszélnünk kell arról, hogy mi legyen a jövő útja: hálózat, csak központ, esetleg mindkettő?

Ha optimisták vagyunk, és bizunk a tudományos és technikai forradalom további lendületében, akkor megnyugtató megoldást kell találni a szervesen kapcsolódó egyetemi információs rendszerre is. Számolni kell a dokumentumok számának legalább is jelenlegi szintű emelkedésével, de lehet, hogy még többel. A hálózat ezzel már ma sem tud megbirkózni. A tanszéki könyvtárak megszüntetése és csupán a központi könyvtár megerősítése nem járható út. A központ egyedül is-

mét csak kevés. Tehát a feltételezett legjobb megoldás: egy központosított, jól szervezett hálózat, ahol az összes tanszékek a központnak alárendelten, általa irányítva összehangoltan működnek. Nézetem szerint a hazai viszonyoknak ez felel meg leginkább.

Hazánkban jelenleg négy orvostudományi egyetem működik, amelyek mint önálló egyetemek a felszabadulás után jöttek létre, leválva a tudományegyetemek szervezetéből, ahol korábban karokként működtek. Ez, sajnos, meghatározta a könyvtárak státuszát is. A régi alapításu tudományegyetemek már régóta erős központi könyvtárral rendelkeztek, sőt tulajdonképpen abban az időben ezek jelentették a néhány tudományos könyvtárat az országban. Az orvostudományi egyetemeknek előlről kellett kezdeni mindent. Saját költségvetési forrásokból, főhatósági támogatásból csak nagyon lassan lehetett előrelépni, és ez az oka annak, hogy az orvosegyetemi könyvtárak mind a mai napig nagyon sok kívánnivalót hagynak maguk után. Sokkal jobb volt a helyzet a műszaki és agráregyetemek esetében, ahol az ipar és a mezőgazdaság dinamikus fejlődése megkövetelte a szakirodalmi háttér biztosítását és ehhez anyagi támogatást is nyújtottak. Az orvostudományi egyetemek oktatói és hallgatói időközben a csaknem két évtizednyi elégtelen működésnek köszönhetően szinte leszoktak a valódi

könyvtári igényekről, és a legszükségesebb periódusoktól eltekintve nem nagyon látogatták a könyvtárat és a hallgatóknál sem lehetett kialakítani a szakirodalmi tájékozódási szokásokat. A hatvanas években fellendülő orvosi könyvtárügynek újra versenyt kellett kezdeni az olvasótábor meghódításáért. Ami tulajdonképpen eleitől fogva megvolt: az a szakirodalmi bázis. Ami viszont kezdettől fogva hiányzik: az állomány feldolgozásához, a szakszerű tájékoztatáshoz szükséges szakmai munka, azaz szakkönyvtárosok biztosítása, és a dologi, műszaki feltételek javítása. Bizonyított tény, hogy a világon jelenleg megjelenő publikációk százalékos megoszlásánál az orvosi jellegűek vezetnek. Ennek dacára az orvosi könyvtárügyben vannak a legnagyobb nehézségek a könyvtári-információs háttér biztosítására. Hiába költenek tetemes összegeket szerzeményezésre, folyóiratbeszerzésre, ha az ezután következő munkafolyamatok hiányosak. Az információs fond nem éri el célját, nem jut el az összes felhasználóhoz /még a negyedéhez sem/, az állomány feltáratlan marad, sőt még a vagyonvédelmi szempontoknak sem lehet érvényt szerezni.

A négy egyetemi könyvtár eddigi története, fejlődése sokban különbözik egymástól, és jelenleg is alapvető különbségek vannak munkafelfogásukban, könyvtárpolitikájukban. Szükség lenne azonban azonos szakmai irányelvek kidolgozására

és következetes betartására. A könyvtárak alapítása is teljesen különböző körülmények között történt. A budapesti Semmelweis orvostudományi egyetem a legrégibb és ma is az orvostudományi hálózat legnagyobb könyvtára. Hálózati elven nyugszik ugyan, de az intézeti könyvtárak többé-kevésbé önállóan működnek. A debreceni egyetem könyvtárát kari könyvtárként hívták életre, 1947-ben. Alapja a KLTE által átadott minimális orvosi-biológiai tárgyú anyag, valamint az alapító professzor magánkönyvtári letétje volt. Ezután - bár közben az egyetem önállósult - egy évtizednek kellett eltelnie ahhoz, hogy a kezdeti hálózati munka meginduljon, bár ez még csak egy központi leltári nyilvántartás bevezetését jelentette. A tényleges fejlődést csak az 1971-ben megindított, az egész könyvtári rendszer átszervezésére irányuló változások hozták. A harmadik könyvtár, a szegedi, az egyik legjobban működő orvosegyetemi könyvtár. Igaz, már kezdettől fogva, mint központi könyvtárat hozták létre, jól képzett szakszeméllyzettel, amely számszerűleg is sokáig a legnagyobb volt. Szisztematikus, következetes munkastilust alakítottak ki, és ez eredményezte, hogy hálózatuk a legfejlettebbnek mondható, és leghamarabb jutottak el az érdemi hálózati-módszertani munka megszervezéséhez. Természetesen itt is elmondható, hogy a fejlődés üteme eléggé stagnál, de ez inkább az objektív körülményeknek köszönhető. A pécsi

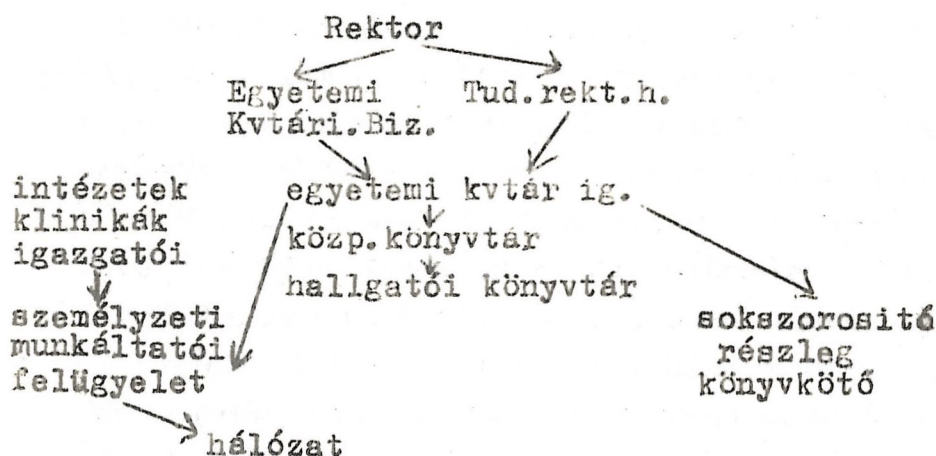
orvostudományi egyetem könyvtára a legfiatalabb. Nagyon mostoha körülmények között kezdtek, de 1970-re realizálódott az egyetem terve, meghozta gyümölcsét a könyvtárosok kitartása: felépült az új elméleti tömbben az ország, és egyben Közép-Európa egyik legszebb orvosi könyvtára. Nem elfogult kijelentés ez, a könyvtárat azóta is sokan megtekintették, hazai és külföldi látogatók egyaránt és a legelismertebb szakvélemények is hasonlóan hangzanak. Egy új könyvtár sok problémát megoldhat, kiküszöbölhet olyan nehézségeket, amelyek régi könyvtár esetében, bármennyire próbálják is modernizálni, optimálisan soha sem küzdhetők le. Gondolok itt például a raktározásra, olvasótermi férőhelyre stb.

A hetvenes évek elejére a budapesti egyetem kivételével az elhelyezési, működési feltételek valamennyi könyvtárban elérték azt a szintet, hogy az érdemi hálózati munka megindulhasson. Néhány szót kell szólni az orvostudományi egyetemek könyvtárainál kialakult szervezeti, irányítási gyakorlatról, röviden az egyetemi könyvtári rendszerről. Mind a négy egyetemnek az Egészségügyi Minisztérium, illetve az OOKDK által jóváhagyott szervezeti-működési szabályzata van, amely az egyetemek központi könyvtárait hálózati alközpontokként határozza meg. Az összes tanszéki és egyéb munkahelyen lévő könyvtárak a központi könyvtár kihelyezett /letéti/

rendszerrel, és a központ által meghatározott és ellenőrzött szakmai előírásokkal. Ami a lel-
tári nyilvántartásokat illeti, ennek a követel-
ménynek mindenütt érvényt szereztek, de a szak-
mai kritériumok érvényesítése intézeti szak-
könyvtárosok hiányában már nehezebb feladat.
Mindezen tulmenően néhány alapvető szolgáltatás,
mint például köttetés, a reprográfia központo-
sítva van. Mint ahogy a POTE központi könyvtára
a legkorszerűbb az építészeti megoldást, a sze-
mélyzeti ellátottságát tekintve, úgy talán a
DOTE központi könyvtára mondható szervezeti
szempontból a legperspektivikusabbnak. Ez ter-
mészetesen távolról sem azt jelenti, hogy a deb-
receni volna a legjobb könyvtár, de van olyan
szerkezeti modellje, amely saját és a többi or-
vosságyetem sajátosságait tekintve az elkövetke-
zendő évtizedre optimális mintát jelenthet. A
szervezet körvonalai megvannak, de még nincs
teljesen tartalommal kitöltve. A tartalmi szín-
vonal a klasszikus könyvtári munkát tekintve
kétségtelenül jobb a másik két vidéki egyetem-
nél. A mult ismeretében azonban logikusabb a
DOTE-n lépésről lépésre haladni, mert itt több
behoznivaló van. A többi egyetemen például jól
kiépített katalógus-rendszer van, az egész ál-
lomány megbízhatóan katalogizált. A DOTE-n ez
hiányzik, rekatalogizálásra lenne szükség. A
szakkönyvtárosok hiánya azonban ezt nem teszi
lehetővé, más, pillanatnyilag fontosabb szolgál-

tatásokra kell koncentrálni., hogy a könyvtár visszahódítsa olvasóit, elnyerje az egyetem bizalmát, támogatását. Nemcsak jó, illetve jobb központi könyvtárra van szükség, hanem arra is, hogy az oktatókat legalábbis részben saját intézeteiken keresztül megnyerjük, tehát ismét a hálózati munka domináló szerepéhez jutottunk. Ésszerű is ez az irányzat, mert a teljes állomány nagyobb része /legalább is a DOTE-n/ a tagkönyvtárakban van, a központi feldolgozó, tájékoztató munka is ezekre épül és őket szolgálja.

Az egyetemi könyvtári információs rendszer az oktatás-kutatás-gyógyítás szolgálatában az irányítás-felügyelet szempontjából a következőképpen modellálható:

Ezzel el is jutottunk az orvostudományi egyetemi könyvtárak irányítási-felügyeleti rendjéhez. A közvetlen irányítást ma már mindenütt kinevezett könyvtárigazgató végzi. Az elmúlt években helyesen és véglegesen rögzült az egyetemek saját felügyeleti rendje. Eszerint a könyvtárügy mindenütt a mindenkori tudományos rektorhelyettes közvetlen felügyelete alá tartozik.

A továbbiakban elemezzük a tanszéki könyvtárakkal való együttműködésre alapvetően kiható munkaterületeket. Ezek - hatékonyságuk esetén - képesek a hálózati munka területén minőségi /szervezeti formában is előrelépő/ ugrást elősegíteni. Ilyen munkaterületek: a szerzeményezés, a feldolgozás, az olvasószolgálat és tájékoztatás, a hallgatói könyvtári ellátás, a könyvtárközi kölcsönzés, a bibliográfiai munka és az irodalomkutatás.

Kiemelten kell azonban kezelni azokat a munkaterületeket, amelyek az áthidalás ill. közrelítés lehetőségét adják a központ és a hálózat között; ezek pl. a központi könyvtár dokumentációs és tájékoztató kiadványainak előállítása és maga a dokumentációs tevékenység. Néhány szót a dokumentációról. Hálózati felépítésű, komplex kutatásokat végző egyetemeken a dokumentáció nem csupán központi szolgáltatás kell legyen, hanem az egész tagkönyvtári rendszer aktív, napra kész tájékoztató műszere. A defini-

ciónak megfelelő dokumentációs munka jelenleg csak a DOTE-n folyik. Gerincét az un. kurrens témafigyelő szolgálat adja. Az alapot a központi könyvtárba érkeztetett és feldolgozott teljes egyetemi folyóiratbázis nyújtja. Tehát mód van arra, hogy a gyors tájékoztatás által feltárt cikket az igénylő - ha a folyóirat más intézeté is - még a központi könyvtárban tanulmányozza, másolatot készíttessen róla. A szolgáltatás részletes ismertetése más helyen már megtörtént, mindössze a hálózati együttműködési lehetőségekre kell most még kitérni. A személyzeti nehézségek, a gépesítés hiánya és a munka nagy volumene ugyanis nem teszi lehetővé, hogy a figyelt témákról a könyvtár saját magának egy másolati példány megtartásával katalógust indítson, vagy a hasonló esetekben jobb lyukkártyás nyilvántartást bevezesse. A tájékoztatásban később ez nagyon fontos forrás lehetne. Van néhány olyan kutató, aki a kapott kartonokat saját maga lyukkártyára átdolgozza. Ez lehetne a minta a tanszéki könyvtárosok számára is, és így központi kapacitás hiányában is összeállhatna egy jelentős tájékoztatási apparátus. Elképzeltető ezenkívül a főfoglalkozású tanszéki könyvtárosok olyan aktív segítsége is, hogy naponta, vagy másodnaponta bejárnak a központba, ahol mint könyvtárosok, hozzájuthatnak a feldolgozás alatt álló anyaghoz is, és egyes témákat először csak a saját intézete, majd a rokon-

intézetek részére is figyelne. Ez az egész hálózat szerves együttműködését jelentené. A fenti tevékenységet egészíti ki esetenként a fordító-szolgálat. A harmadik, nemrég bevezetett szolgáltatás a kiadványok csoportjába tartozik ugyan, de dokumentációs célú. Ismertetése itt ugyancsak nem feladatom.

A hálózati munkát nagyban segíthetik a kiadványok. Az egyes egyetemeken és nagyobb kórházakban általában fontos része a tájékoztatásnak. Sajátságuk, hogy többnyire, elsősorban hálózati felhasználásra, sőt egyes esetekben hálózati közreműködéssel is készülnek. A négy egyetem közül azonban csak a DOTE-n van olyan típusu kiadvány, amely a hálózati híradó funkcióját tölti be. Ez a kiadványtípus hazánkban elsősorban a közművelődési könyvtárhálózatban, illetve egy-két országos funkcióju nagy egyetemi könyvtárban található. A DOTE kezdeményezése Könyvtári és Tudományos Tájékoztató címmel két évvel ezelőtt kezdődött, nemcsak uttörőnek számít az orvostudományi hálózatban, hanem az egyetemekenél a hálózati együttműködés, a közös munka, a fejlődő információcsere záloga is. Sikere kézzelfoghatóan is lemérhető. Nem csupán elkészül, szétoosztásra kerül, hanem megbízható visszajelzések, hivatkozások vannak az oktatói gárda, a professzorok, és az egyetemi vezetés részéről is. Azzal az igénnyel lép fel, hogy

könyvtári központtal, az egész egyetemi tudományos élet információs hirforrása legyen.

Fontos feladatkör az orvostudományi egyetemeken legsiralmasabb helyzetben lévő reprográfia is, ami az egész egyetemre érvényes kapacitást jelenthet és megléte a tájékoztatás, a tudományos munka segítésénél ma már alapkövetelmény.

Ugyancsak a kulcskérdések közé tartozik a központi könyvtárak raktározási lehetősége, még hozzá nem saját gyarapodásuk elhelyezése érdekében, hanem a tagkönyvtári állományapasztásra összpontosítva. Ez egyre sürgetőbben vetődik fel minden érintett egyetemen, mert a szakirodalom gyorsan avul, a profilok változnak, a hely pedig kevés. A probléma távlatilag is érvényes módon csak Pécsen oldódott meg. Egyedülállóan rossz a helyzet a DOTE-n. Semmiféle szabványszerű, vagy attól eltérő, de megfelelő raktárral nem rendelkezünk. Ugyanakkor a hálózat részéről egyre sürgetőbben merül fel a központi raktározás igénye.

Ma már a nagykönyvtárak szoros tartozékai, szükséges technikai feladatokat látnak el a segédüzemek. Nem kizárólag könyvtári funkciót látnak el, hanem egyetemet is, ami nem feltétlenül könyvtári jellegű. A könyvkötő és a sokszorosító /nem reprográfia!/ műhelyek munkájáról kell beszélni. Mindkétfajta segédüzem

könyvtárhoz kötött formában csak a DOTE-n található. Eredetileg itt sem így volt, de éppen az egységes könyvtári-információs rendszer érdekében - amelynek modelljét vázoltuk - a könyvtárhoz csatolták. A kötészet esetében a hovatartozás teljesen világos. A sokszorosító viszont sok egyetemen vita tárgya. Nos, ez a nyomdaízem Debrecenben olyan termékeket állít elő /pl. jegyzeteket, tudományos és könyvtári kiadványokat/, amiket a könyvtár forgalmaz, illetve közvetít a felhasználóhoz, sőt esetenként elő is állítja /szerkeszti/. Munkaszervezési szempontból pedig az is döntő, hogy a kötészetnek kell befejeznie a nyomda munkáját és ez dönti el a hovatartozás kérdését. Hangsúlyozni kell azonban, hogy a sokszorosító munka ebben az értelemben nem azonos a reprográfiával. A DOTE-n ez ketté is van választva, mivel a használt eljárásoknál nincs érintkezési pont.

Az orvosegyetemi könyvtárak működési szabályzata a tanszéki könyvtárak és könyvtárosok szakmai felügyeletét és irányítását a központi könyvtárra ruházza. Ez már jogilag is alátámasztja a hálózati-módszertani tevékenységet. A jó szakmai munka csak megfelelő szakképzettség esetén várható el. A központi könyvtár vezetésének figyelemmel kell kísérnie és hangját kell hallatnia a tanszéki könyvtárosi állások betöltésénél, megbízásánál, és a szakképesítés, pályaalakalmasság szempontjából vétó joggal kell

élnie. Bár munkáltatói szempontból az intézet-
hez tartozik, a könyvtáros tulajdonképpen az
egész egyetemi könyvtár részére végez hasznos
vagy káros munkát. Másrészről kifejezetten a
központ feladata a hálózat továbbképzésének a
biztosítása, vagy szakképesítés hiányában lévők-
nél valamilyen alapminősítés megszerzését /az
intézettel egyetértésben/ lehetővé tenni. Mind-
ezeken túlmenőleg pedig a legjobban dolgozó
tanszéki könyvtárosok jelenthetik adott esetben
az ideális káderutánpótlást a központ részére.
Nem valamiféle munkaerő csábításról, vagy a há-
lózati tudatos gyengítéséről van szó. A kiemel-
kedően jó szaktudású tanszéki könyvtárosok már
ismerik az egyetemi könyvtári rendszert, állan-
dó kapcsolatban vannak a központi könyvtárral,
többé-kevésbé tájékozottak az állományról, sze-
mélyes kontaktusban vannak az oktató-kutató ol-
vasókkal és képességeik ideális esetben már meg-
haladják a helyi intézeti igényeket. Természe-
tesen ilyenkor a központ ajánlás formájában
kell, hogy utódról is gondoskodjon.

Az egyetemi könyvtári bizottság kísérje figye-
lemmel a tanszéki könyvtárosok megbecsülését és
a könyvtár igazgatója a bizottság támogatásával
járjon közbe az egyetemi vezetésnél a tanszéki
könyvtárosok munkakörülményeinek, anyagi hely-
zetének javításáért. A tanszéki könyvtárosok
besorolása, bérezése országos probléma. Mind a
négy orvostudományi egyetemen az a törekvés,

hogy az intézeti könyvtárosok bármilyen, nem könyvtárosi alapképzettség esetén is orvosi szakkönyvtárosi képesítést szerezzenek. Az OOKDK tanfolyamain való részvétel azonban nem mindig esik egybe az intézet érdekeivel, és nem biztosítják a hallgatóknak a megfelelő kedvezményt. Ennek ellenére nagy az érdeklődés, és nehézségek esetén szívesen hoznak áldozatot is. A továbbképzés szintén a központi könyvtár feladata.

A bevezetésben tárgyalt központosítási törekvéseket tulajdonképpen a hálózat érdekei diktálják. Véleményem szerint, a körülményeket figyelembe véve az egyetlen járható út az optimális szakirodalmi ellátás megvalósítására.

Az orvostudományi egyetemeken a tanszéki könyvtárak a központi könyvtár kihelyezett részlegeiként működnek, de megfelelő kezelésük nincs biztosítva, vagy ahol van is, az érdemi munkát gátolja az ún. kettős felügyelet. Ez azt jelenti, hogy a munkáltatói jogokat az intézet gyakorolja, a szakfelügyeletet viszont a központi könyvtár. Szakmai munkát azonban nem lehet megkövetelni, sem ellenőrizni, ha a felügyeletet végzőnek nincs utasítási joga. Mindezekon túlmenően a változó tanszékvezetés, a szintén változó kutatási programok, az elaprózódó beszerzési keretek, a szakirodalom iránti érdektelenség, a könyvtárkezelő szakképesítésének

hiánya, az állományvédelem elégtelensége, a könyvtári helyiség másirányu igénybevétele, könyvtáros hiányában az oktatókra nehezedő, pluszként jelentkező adminisztráció mind számunkra és az egyetem számára is fontos tényezők, amelyek hovatovább halaszthatatlanná tesszik a szükséges intézkedéseket. A még uralkodó helytelen szemlélet, a sokat idézett tanszéki sovinizmus azonban féltve őrzi pozícióit. Nehezen értik meg, hogy érdekeik nem szenvednének csorbát, sőt minden az ő munkájukat szolgálná továbbra is, csak esetleg még nagyobb hatássfokkal. Legfontosabb joguk a szerzeményezés. Ez az ésszerű könyvtárpolitikai elvek figyelembevételével továbbra is csak a tanszékkel egyetértésben, javaslataikat megvalósítva történne. Az egységes rendszer jobban hozzájuttatna mindenkinek egyéb intézetek anyagához is. Ideális megoldás lenne a többnyire csak könyvtári munkát végzők irányításának teljes mértékben a könyvtár hatáskörébe utalása. Új, teljes munkaidejű munkaerők foglalkoztatása a tagkönyvtárakban már csakis ily módon lenne elképzelhető. Arra természetesen távlatilag sem lesz lehetőség, hogy minden egyes intézet fő- vagy részfoglalkozásu könyvtárost kapjon akár központi, akár tanszéki felügyeleti formában. Ezért a hálózat egy részénél az lenne a megoldás, ha két-három egyenként kisebb nagyságrendű intézetet látna el egy főfoglalkozásu könyvtáros. Az orvostudo-

mányi egyetemek sajátossága, szervezete, komplexitása folytán ugyanis itt a többi egyetemen most kibontakozásban lévő un. tanszékcsoporti megoldás nem alkalmazható. Ez nem zárja ki azonban központosított tömbkönyvtárak létrehozását. Ezt az is alátámasztja, hogy újabban az orvosegyetemeken elméleti, illetve klinikai tömböket építenek. Itt a lehetőségek maguktól kínálkoznak, elmulasztásuk felelőtlenség lenne. Az eddigi tömbösítések Szegeden és Debrecenben beváltak, pozitív példát szolgáltatnak a továbbfejlődésre. Az eddigi elemzés is mutatja, hogy mennyire szükséges az egyetemi hálózati együttműködés továbbfejlesztési lehetőségeinek keresése. Az egyetlen lehetséges megoldás a központosítás, természetesen az adottságok, a történeti előzmények figyelembevételével. Az első lépés talán az egyetemeken belüli hálózati és módszertani munka meghonosítása /és nem ad hoc jellegű alkalmazása/ lenne, egy olyan munkaterületé, amelynek az állományrevízió csak részét képezné. A jövő feladata felzárkózni az országos könyvtárépítési, illetve felújítási programhoz, hisz itt rejlik a kérdés kulcsa. Csak erős, jól működő központi könyvtár képes megfelelő hálózati munkát végezni, illetve a hálózatot tényleges szerepére korlátozni. Mindennek az egyetemi kutatók, oktatók és hallgatók érdekében kell történnie.

ZALLÁR Andor hozzászólása

Eleget téve a megtisztelő felkérésnek, az aktuális témát összefoglaló előadáshoz igyekszem gyakorlati tapasztalataim alapján kialakított véleményemet elmondani.

Időszerű e kérdéskör elemzése és megvitatása, mert az e téren jelentkező nehézségek és hiányosságok a szakirodalmi ellátás akadályozói, az orvostudományi egyetemek könyvtárügyében jelentkező stagnálások előidézői.

Az előadás rávilágított, hogy a többi könyvtári hálózathoz viszonyítva az orvosi könyvtári hálózat e területén is jelentkezik lemaradás, még ott is, ahol 20 éve egységes módszerekkel dolgozó központi könyvtár működik.

Ennek alátámasztására korreferátumom fő mondanivalójaként szeretném bemutatni a Szegedi Orvostudományi Egyetem könyvtárának több mint két évtizedes hálózati munkáját, sikeres és sikertelen törekvéseinket. A Szegedi Orvostudományi Egyetem könyvtári hálózatának alapjait még 1952-ben rakták le az egyetemen belüli igények jobb, gazdaságosabb kielégítése céljából. Az egyetem tanári kara és a könyvtárosok a központosítást és a hálózatot önként hozták létre, megelőzve az 1956-os könyvtári törvényt. 1953. január 1. óta a könyvtár mint az egyetem központi könyvtára működik, ettől számítja a háló-

zat létrejöttét. E korszerű döntés jelentőségét külön nem kell kihangsúlyozni. Megvetették a központi könyvtár fejlődésének alapjait, a hálózatban az együttműködéshez megteremtették a feltételeket, az intézeteket és klinikákat terhermentesítették a központilag elvégezhető rutin könyvtárosi munkavégzések alól.

Ez idő óta az állománygyarapítás és a feldolgozás egységes munkamódszerekkel a Központi Könyvtár útján történik. A központi beszerzés és feldolgozás a hálózat szempontjából elengedhetetlen központi katalógusok létesítésére is lehetőséget nyújtott. Ennek megfelelően az 1953 január 1. óta beszerzett minden egyes dokumentum feldolgozottan, központi katalógusokban rendezetten megtalálható. Minden beszerzett mű az egyetem központi könyvtárának tulajdona - a tulajdonbélyegzés is ennek megfelelően történik - az intézményi könyvtárak az átvett könyveket és folyóiratokat alleltári nyilvántartással letéti állományként használják és kezelik. A központi beszerzés legfőbb előnye az együttműködésen alapuló összehangolt könyv- és folyóiratbeszerzés.

A Központi Könyvtár 20 éve külföldi folyóiratokat csak egy példányban fizet elő, a külföldi könyvbeszerzések terén egyeztet és igyekszik az ésszerűség határai között koordinálni.

A Könyvtár a központi beszerzés és feldolgozás lehetőségeit kihasználva mind itthon, mind külföldön elismert olvasótermi rendszert valósíthatott meg. 1953 óta ugyanis a Központi Könyvtárba érkező folyóiratok és könyvek - feldolgozás után - két hétig az olvasóteremben érkezési sorrendben kiállításra kerülnek, s így az olvasók az újdonságokat közvetlenül tanulmányozhatják. Az irodalom nyomonkövetése a korábbiakban folytatott gyakorlattól eltérően könnyebb lett, egy helyen - s nem 30 intézményben - található meg rendszeresen és hiánytalanul az egyetem összes friss folyóiratanyaga. E lehetőség ismeretében a városból és környékéről is rendszeresen bejáró olvasóközönség alakulhatott ki, az egyetemi kutatóknál a központi könyvtár látogatása elengedhetetlen munkafeladattá vált. A "közzszemlére" kitett anyagból az intézeti és klinikai megbízottak a sajátjukat a hétnek meghatározott napján átveszik. Ezt az alkalmat használják fel arra is, hogy problémáikat a központi könyvtár ügyintézőivel megbeszéljék, tőlük szakmai utmutatást kapjanak.

A Központi Könyvtár hálózati tevékenységéhez hathatós segítséget nyújtott az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ 1961-ben megjelent szervezési és működési szabályzata. Ennek alapján a Központi Könyvtár 1961-től egységesítette a hálózati könyvtárak

előjegyzéseit, használati rendjét. Ez a rendelkezés adta meg az alapot a Központi Könyvtáron belül "hálózati munkakör", a későbbiekben hálózati munkacsoport kialakításához. Az Egyetemi Tanács létszámigényt fogadott el 1963-ban, mely szerint két könyvtáros alkalmaztatása szükséges. Erre építve a hálózati teendők ellátásához /egyetemünk 40 intézményének könyvtári ügyeit irányító/ hálózati munkakört kellett kialakítani. Az e téren fennálló hiányosságok megszüntetése egyetemi érdek. Ehhez kapcsolódva az egyetem könyv- és folyóirat állományának analitikus- és szintetikus értéknnyilvántartását /nem leltározását/, a folyamatos selejtezést, az állományapasztást is meg kell indítani. E munkakör betöltésére, egy fő alkalmaztatására csak 1973 januárjától kerülhetett sor.

Mindezek ellenére is a hálózati tevékenység beépült a központi könyvtár szervezetébe, az egyes munkakörök természetes velejárója lett. 1953-tól a Központi Könyvtár a hálózati könyvtárak számára az alábbi szolgáltatásokat biztosítja folyamatosan:

- 1./ központi könyv-, folyóirat és különlenyomat rendelés
- 2./ központi leltározás
- 3./ központi katalogizálás
- 4./ központi szakozás
- 5./ központi katalóguskarton sokszorosítás

- 6./ a beérkező folyóiratok nyilvántartása /kardex/ és szétosztása
- 7./ bel- és külföldi kiadványcsere
- 8./ könyvtárközi kölcsönzés
- 9./ tájékoztatás /reference/
- 10./ bibliográfiai és irodalomkutatás
- 11./ olvasószolgálat, helybenolvasás és kölcsönzés
- 12./ központi katalógusok
- 13./ fotódokumentáció /reprográfia/
- 14./ állománykarbantartás, folyóirat- és könyvkötés
- 15./ szakmai tanácsadás, instrukció
- 16./ egyetemi és könyvtári kiadványok
- 17./ állományegyeztetés és ellenőrzés
- 18./ törlési ügyek és selejtezés

Hosszu évek minden igyekezte ellenére megállapíthatjuk, hogy a "hálózat" egyetemünkénél féloldalas. Egyik oldal - mármint a központi könyvtár az aktív, a hálózat - az intézeti és klinikai könyvtárak - passzívok. Mi ennek az oka? Kevés a szakképzett intézményi könyvtáros. Sajnos csak négy főfoglalkozású könyvtáros működik a hálózatban: a Gyógyszerész Kari Kvt.-ban, a Marxizmus-Leninizmus Intézetnél, a Bőrgyógyászati Klinikán és az összevont Sebészeti Könyvtárban!

Az intézményi könyvtárak többségében egy technikai feladatokat ellátó megbízott könyvtáros és egy felügyelő orvos könyvtáros tevékenykedik. Feladataikat az előbbieket egyéb munkájuk mellett

a napi munkaidő alatt, az utóbbiak társadalmi munkaként végzik. a társadalmi vagy részfeladatokat ellátó személyek gyakran cserélődnek, ezért betanításuk, szakmai képzésük nehézségekbe ütközik, irányításuk pedig igen sok kárba-vesztett munkát és fáradságot okoz a központi könyvtár munkatársainak.- Nem megnyugtató és véleményünk szerint a hiba forrása, hogy az intézeti és klinikai könyvtárakat valójában titkárnő, adminisztrátor, orvosírnok, fordító vagy asszisztensnő kezeli főfoglalkozásu munkakörének maradéktalan ellátása mellett. Fizetését, tehát megélhetésének a biztosítását főfoglalkozásáért kapja. A könyvtárosság nyűg, kényelmetlen számára.

Ez a helyzet rendkívül megnehezíti - többek között - a könyvtárközi kölcsönzések teljesítését. Hálózati könyvtárban lévő anyagot sokszor három-négy alkalommal is kell kérni. Előfordul, többszöri sikertelen bekérésnél, hogy magának az ügyintéző munkatársnak kell a kívánt műért személyesen elmenni. 1958-ban Szegeden alapfoku könyvtárosi tanfolyamot tartottunk. A végzettek közül 3-4 év elteltével egyetlen egy sem maradt az egyetemnél. Tudomásom szerint az 1960-as években Pécsen is volt tanfolyam, remélhetőleg kedvezőbb tapasztalatokat regisztrálhattak.

A hálózat aktivitását csak függetlenített intézményi könyvtárosok segítségével lehet megoldani, akik alkalmasak a könyvtárosi és intézeti könyvtári feladatok szakszerű elvégzésére. Ezáltal az érintett intézetek kutatói szakszerűbb szolgáltatásokhoz juthatnak tanszékükön belül is. Mivel a hálózat-szervező munkánk során azt tapasztaltuk, hogy intézmények összevonásával, közös könyvtárak /tömbkönyvtárak/ kialakításával létszámot lehet biztosítani - további tevékenységünk is erre irányul. Így jött létre a Gyógyszerésztudományi Kar Könyvtára, a kar 4 intézetének összevont közös könyvtára, amelyet főfoglalkozásu, szakképzett könyvtáros gondoz. Hasonló helyzet alakult ki a 3 sebészeti intézmény összevonásával is.

A hálózati munka tartalma, módszeressége tekintetében az egyéb szakterületeken működő egyetemi könyvtárakkal az összehasonlítás igen tanulságos.

Ezeknél az egyetemekenél megfelelő létszámmal dolgozó hálózati munkacsoportok vannak, az intézeteknél lényegesen több a főfoglalkozásu könyvtáros. Ennek ellenére az intézeteknek sokkal több az önállósága, nem támaszkodnak a Központi Könyvtár által végzett szolgáltatásokra. Ezt tapasztalom a helybeli JATE Könyvtár hálózatánál, ahol a Központi Könyvtár az intézeti könyvtárak helyett csak a külföldi folyóirat és könyvbeszerezéseket bonyolítja le. Hazai beszer-

zésekről a központnak nincs tudomása. Utólagosan, évek múltával dolgozzák fel az intézményi könyvtárak anyagát, így a központi katalógusok kialakítása szinte lehetetlen. Ezeknél az egyetemi könyvtáraknál a hálózati munkacsoport a Központi Könyvtárnak rendelet alapján szervezeti egysége. Ezt kimondta a régi 16/1965 /O.K.4/ O. M.sz.rendelet, majd ennek újabb Műv.Min. 132/1965 /M.K.10/ M.M.sz. változata is. Ez a rendelkezés érvényes a legtöbb egyetemi és főiskolai könyvtárra, csak az orvostudomány területén működő egyetemi könyvtárakra nem.

Nagyon sajnálom, hogy lassan egy évtizede hiába észrevételeztem országos értekezleteken és egyéb forum előtt annak szükségességét, hogy az egyetemi és főiskolai könyvtárak szervezeti szabályzatának érvényesítését rendeletileg az Egészségügy területére is ki kellene terjeszteni. Ezáltal nagyobb lehetőség kínálkozna az egyetemi könyvtárainkban a "hálózati munkacsoport" létrehozására, a hálózattal való foglalkozás folyamatos, rendszerezett tevékenység elvégzésére.

A hálózati tevékenységet nem sorolhatjuk a látványos könyvtárosi feladatok közé. Ennek ellenére ott ahol vállalják, a hálózati munka nem kis nehézséget és fáradságot jelentő, sokszor egyhangunak tűnő munka folyamatos végzését, ott előbb-utóbb számottevő eredményeket érhetnek el.

Tudatában kell lenni, hogy a hálózat összefogott, egységes irányítása, kézbentartása gazdaságossági és tudományszervezési tekintetben is előnyös.

A központi és a hálózati könyvtárakban található irodalom nemcsak az egyetem tulajdona, hanem az egész magyar tudományos élet közkinccse. Ahhoz, hogy közkinccs legyen, elengedhetetlen követelmény mindannyiunk számára, hogy a meglévő irodalom "up to date" állapotban feltárt, feldolgozott és hozzáférhető legyen.

Mi segíthet a hálózati munka végzésében és mivel lehet a hálózati könyvtárakat nagyobb mértékben segíteni a mostani helyzetben?

1. A hálózati munka színvonalának biztosításához elsősorban a Központi Könyvtár erősítése szükséges. Ezért a Központi Könyvtárban kialakítandó a hálózati könyvtárosi tevékenység legalább 1 fővel.
2. Az egyetemmel ismertessük meg és fogadtassuk el az állományapasztás szükségességét. Mivel 30-35 intézményi könyvtár nem bővíthető, ez a tevékenység lassan elengedhetetlenül szükséges feladat.
3. A Központi Könyvtár végezze el a hálózati könyvtárak részére az összes központi rutin könyvtárosi feladatot.

4. A Központi Könyvtárban létre kell hozni a tájékoztatás és a tájékozódás elengedhetetlen segédleteit és eszközeit. Ezek között különös figyelemmel kell lenni retrospektív központi katalógusokra.
5. A Központi Könyvtár arra törekedjék, hogy a szakintézetekben csak az állandóan használt, nélkülözhetetlenül fontos könyvtári anyag legyen, felesleges állomány ne terhelje, ne akadályozza őket. A nem kurrens állomány kerüljön át fokozatosan a Központi Könyvtár rak-tárába.
6. Ahol lehet, a hálózati szervező munka során segítsük a közös könyvtárak kialakulását, tömbkönyvtárak létrehozását.
7. Az intézeti és a klinikai könyvtárosok megbízatása írásban történjék. Raktori rendelkezés írja elő évente egy alkalommal 2 napos kiképzésüket.
8. Az intézményi könyvtárak rendjét, könyvtári nyilvántartásait az egyetemek gazdasági revizorai ellenőrzéseik alkalmával kérjék számon.

Irodalom

- Horváth Magda: Együttműködés, központosítás vagy hálózat az egyetemi könyvtárak szervezetében. 1959. OSZ-KMK 92 l. /Külföldi Könyvtári Szakirodalom 3.sz./
- Egyetemi könyvtári konferencia. Szeged, 1959. december 10-12. 1960, OSZK-KMK 260 l. /Új Könyvtári Füzetek 1.sz./
- Móra László: Segédkönyv az egyetemi könyvtárak hálózati munkájához. 1960. Tankönyvkiadó, 125 l. /Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára módszertani kiadványai 3.sz./
- Székely Sándor: Beköszöntő. = Az Orvosi Könyvtáros. 1961. 1. 3-5l.
- Sebestyén Géza: A hálózat útján. = Az Orvosi Könyvtáros. 1961. 1. 6-9 l.
- Pálffy Gyula: A Szegedi Orvostudományi Egyetem Könyvtára mint hálózati alközpont. = Az Orvosi Könyvtáros. 1961. 1. 31-42 l.
- Zallár Andor: A Szegedi Orvostudományi Egyetem Könyvtárának hálózati munkája. Könyvtáros = 1966. 16. 324-325 p.

Tömbkönyvtári tapasztalataink és problémáink

Régebben éles határt lehetett vonni a gyógyító orvos és az elméleti kutató tevékenysége között, manapság a határok e tudomány két ága között egyre inkább elmosódnak. Mindez széleskörű együttműködés kialakulását hozza magával az elmélet és a gyakorlat embere között.

A központositás sürgető igénye indította a debreceni Orvostudományi Egyetem vezetőit arra, hogy Magyarországon az elsők között építsék fel az 1973 augusztus 20-án átadott elméleti tömböt, amely a következő intézeteknek adott otthont:

Biokémia, Biofizika, Biológia, valamint itt található a Központi Laboratórium, az Egészségügyi Szervezési Intézet és a Marxizmus Tanszék.

Az elméleti tömb létrehozása érdekes könyvtári kísérlet végrehajtását tette lehetővé. Mint ismeretes, a Központi Kenézy Könyvtár nemcsak saját állományát kezeli és gyarapítja, hanem irányítása alá tartoznak az összes klinikák és elméleti intézetek könyvtárai is. E "fióküzemek" kezelése számos problémát jelent, amelyek megoldására az országszerte alkalmazott

gyakorlat szerint az intézeti könyvtárakat kezelő könyvtáros mellé un. orvostanácsadót állítottak. Ez a gyakorlat ideig-óráig enyhítette a felmerülő nehézségeket. De idővel különböző okok, de nem utolsó sorban az orvos-tanácsadó szakmai elfoglaltsága miatt, bizonyossá vált, hogy ez a gyakorlat hosszú ideig nem tartható fenn. A könyvtári anyag nem megfelelő kezelése és az a tény, hogy a könyvtárat felkeresők sokszor találnak zárt ajtókra, mert nincs állandó könyvtáros, bizonyossá tette, hogy ilyen körülmények között az intézeti könyvtár nem tudja alapvető funkcióját sem betölteni: nem áll mindig az olvasó rendelkezésére.

A legkézenfekvőbb és leghatékonyabb megoldásnak az intézeti könyvtárak központosítása tűnik. Ez a gyakorlat, amelyről az európai és különösen a nyugati szakirodalomban sok pozitívumot olvashatunk, megfelel a tudományos fejlődés támasztotta igényeknek és követelményeknek is. A központosítás számos anyagi és gyakorlati probléma miatt nálunk az összes klinikán egyelőre még nem valósítható meg. De az elméleti tömb felépítése és megnyitása érdekes könyvtári kísérlet megvalósítását tette lehetővé: berendezhattunk egy - méreteiben ugyan nem nagy, de a majdani központosításhoz sok hasznos, gyakorlati tapasztalatot szolgáltató - elméleti tömbkönyvtárat. Igaz, az épület tervezésekor nem

számoltak ilyen létesítménnyel - ezért külön központi könyvtárat nem is szándékoztak ide telepíteni. A Biokémiai Intézet bocsátotta rendelkezésünkre saját intézeti könyvtárhelyiségét. Ez ugyan azt jelentette, hogy már a beköltözés előtt egy kicsit "kinőtük" a helyiséget, de igyekeztünk figyelembe venni a területi adottságokat és közel egy hónapos rendezkedés, állomány-felmérés, leltári átvétel után 1973 november elején megnyitottuk könyvtárunkat, amelynek - jelezvén a betöltendő funkciót - az elméleti tömb központi olvasóterme - nevet adtuk. Az elnevezés természetesen nem zárja ki a kölcsönzés lehetőségét.

Az említett helyhiány ideiglenes kiküszöbölése után a Biokémiai Intézet vezetője a bekötött folyóiratok tárolására néhány folyosói, zárt szekrényt bocsátott rendelkezésünkre.

Térjünk át a könyvtár anyagának ismertetésére. Jelenlegi állományunkat /kurrens és kötött/ folyóiratok, könyvek valamint kézikönyvek képezik. Az itt elérhető folyóiratok száma 70 és 80 között mozog, összetételük a következő:

1. Elsősorban megtartottuk a Biokémiai intézet korábbi folyóiratait. Ezek leltári felügyelete a Kenézy Könyvtárhoz tartozik.

2. A Kenézy Könyvtár saját állományából három, igen keresett folyóiratot adott át a központi olvasónak: a Nature-t, a Biochemica

Biophysica Actát és a CURRENT CONTENTS -Life Sciences c. folyóiratot.

3. A folyóirat állomány fennmaradó részét a másik három elméleti intézet adta /Központi Labor, Biofizika és Biológia/, figyelembe véve, hogy mely folyóiratok érdekelhetik mind a négy intézet munkatársait.

Ez utóbbi három intézet a többi folyóiratát megtartotta és a továbbra is működő, saját intézeti könyvtárában helyezte el. Ugy egyeztünk meg, hogy néhány folyóiratnak csak a kurrens anyagát adják át nekünk, ezeknek évi kötetése ennek fejében minket terhel, de a már bekötött anyagot továbbra is ők tárolják. Ez egyrészt valamelyest enyhíti tárolási nehézségeinket, másrészt a folyóirat mégis az intézet tulajdona marad.

A folyóiratok elhelyezését illetően a következő rendszert alakítottuk ki /itt természetesen a helyhiány kiküszöbölése, ill. áthidalása is vezetett bennünket/: a régebbi évekből származó, kötött folyóiratokat - a legutolsó tíz év kivételével - a folyosón található zárt szekrényekben helyeztük el, az utolsó tíz év anyagát - figyelembe véve olvasottságuk gyakoriságát - az olvasóterem zárt, üveges szekrényeiben. A kurrens anyagnak, sajnos, csak kis része fért el az azok tárolását szolgáló, nyitott folyóirattartóban, a többit - tematikai

megoszlás szerint - a könyvtárban található paprapet asztalokon helyeztük el. Ez nem a legjobb megoldás, mert gyakori használatuk miatt állandóan vigyázni kell arra, hogy az egyes számok a megfelelő sorrendben maradjanak. E gondjaink azonban hamarosan megszűnnek, mert 1975-ben új, nyitott tároló-polcokat kapunk.

A folyóiratok köttetését évente két turnusban végezzük: egyrészt, hogy elkerüljük a kötetészetén a torlódást, másrészt, hogy az olvasók ne nélkülözzék huzamosabb ideig a folyóiratot.

A folyóirat kölcsönzést illetően tartjuk magunkat az általános gyakorlathoz: kötött folyóiratot két hétre adunk ki, kötetlen, tehát kurrens anyagot nem kölcsönzünk /ezek olvasására a könyvtárat tartjuk a legalkalmasabb helynek/, viszont xerox-másolat készítését 24 órás határidővel vállaljuk és kivételes esetekben estétől reggelig kölcsönzünk is. Ha valaki a határidőt nem tartja be, ilyen kedvezményvel nem tudunk a továbbiakban rendelkezésére állni.

Természetesen nem ment minden azonnal ilyen gördülékenyen, mint ahogyan utólag tűnik. A kezdeti időkben sok időt és fáradságot igényelt az intézetektől átvett folyóiratanyag számbavétele, az előző évfolyamok kötetlen példányainak begyűjtése és utólagos köttetése, a hiányok leltári felmérése stb. Ezek mind olyan tényezők, melyek kezdeményezésünk előremutató

jellegét és helyességét igazolták. Közvetlenül tapasztaltuk a szétszórt, nem megfelelő kezelésben levő intézeti könyvtárak problematikus voltát.

A központi olvasó könyvállományának legnagyobb része a Biokémiai Intézet anyaga. Mivel nem lett volna értelme ugyanazon intézeten belül külön intézeti könyvtárat is üzemeltetni, az egyszerűség kedvéért a könyvek jelenleg a Kenézy Könyvtár leltári kezeléséhez tartoznak. Az eljárás itt sem volt egyszerű. Első lépésünk az volt, hogy megfelelő szakmai irányítás mellett kiválogattuk a felhalmozódott állományból a használható darabokat és megpróbáltuk begyűjteni a kikölcsönzött példányokat. Ez a tevékenység mind a mai napig folyik, mivel a szakszerűtlen kezelés miatt sok esetben csak az emlékezetre támaszkodhatunk bizonyos könyvek hollétét illetően. Majd új katalógust készítettünk, amely még most is csak ideiglenesnek tekinthető a már említett problémák miatt, valamint a központi katalógusokban is módosításokat igényel. Azóta sok új és hasznos könyvvvel gyarapodott állományunk, s a további állománynövelést lehetővé teszi a könyvrendelésekkel kapcsolatban hozott új, központi szabályzat is, melynek ismertetésére itt nem térhetünk ki. A könyveket egyhónapos határidőre kölcsönözzük.

Végül a kézikönyvekről néhány szót. Ezek részben sorozatokból állnak /Methods in Enzymology, Advances in Biochemistry, Enzymology, Advances in Genetics, Annual Review in Biochemistry stb./, részben pedig táblázatokat, kísérleti leírásokat tartalmazó könyvekből tevődnek össze. Itt is a könyvtári gyakorlatban követett rendszert alkalmaztuk: az utóbbi tíz év anyagát helyeztük el az üveges szekrényekben, a régebbi anyagot pedig a zárt polcokon. A meglévő, de hiányos sorozatok pótlását és teljessé tételét a Kenézy Könyvtár állományából végeztük el nagyrészt, kisebb mértékben igénybe vettük az említett három intézet állományát is. 1975-re már több új sorozatot és kézikönyvet is rendeltünk.

Ezenkívül szótárak /angol, orosz, német, műszaki, értelmező, műszaki értelmező, etimológiai stb./ is tartoznak állományunkba, melynek ilyen irányu kiegészítése és teljessé tétele még nem fejeződött be, de a már meglévő példányok hasznossága és szükségessége máris igazolódott.

Kézikönyveket és szótárakat nem kölcsönzünk, kivételt képez a könyvtárközi kölcsönzés, ami a mi állományunkra is vonatkozik. Vállaljuk xerox-másolat elkészítését is, ugyancsak 24 óráshatáridővel.

Kölcsönzési szisztémánkat azért alakítottuk ki az elmondottak szerint, mert elsődleges

célunk az olvasó igényeinek azonnali kielégítése volt az adott lehetőségek között. Probléma merült fel az anyag kölcsönzése miatt. Sokan nem értették meg, hogy olvasótermünkkel éppen a mindennapi munka utáni, otthoni, fárasztó szakirodalmazást kívánjuk csökkenteni, hiszen elméleti intézetekről lévén szó, lehetőség nyílik a munkaidő alatti olvasásra is. /Annál is inkább, mert ez a kutató munkájának szerves és nélkülözhetetlen tartozéka./ Lehetőséget adtunk arra is, hogy a kutató munkájában elakadván, konzultálhassa a szakirodalmat és ez által lehessen segítséget.

Végül, de nem utolsó sorban szólunk kell a tömbkönyvtárban dolgozó könyvtárosok munkájáról is. A könyvtárban, mivel a nyitvatartási időt reggel 8h-tól este 20h-ig határoztuk meg, két könyvtáros foglalkoztatására volt szükség. A könyvtárosok felváltva délelőtt és délután teljesítenek ügyeletet. Jóllehet az olvasó érdekében is igyekeztünk munkájukat a pusztá felügyeletnél tartalmasabbá tenni, e téren - bár sokat tettünk már - még nem sikerült a jelentkező nehézségeket teljesen megszüntetni. A munkaidő itt 8h-tól 17h-ig, ill. 12.30h-tól 20h-ig tart. A területi adottságok miatt /a könyvtáros nem rendelkezik elkülöníthető helyiséggel/ nehéz volt a munkaidő helyes kihasználásának kidolgozása. Vizsgáljuk meg előljáróban az itt elvég-

zendő adminisztrációs- és egyéb napi, rutin tevékenységeket! Hogy lemérhessük a könyvtár látogatottságát, forgalmát, az első pillanattól kezdve olvasói naplót vezettünk, amelyben külön feltüntettük a helyben olvasókat, a kölcsönzőket, a kölcsönzők munkahelyi megoszlását. A leggyakrabban olvasott kurrens és kötött folyóiratokról is jegyzéket vezettünk. Ennek alapján havonként statisztikát készítettünk, melynek eredményeiből következtetni lehetett arra, hogy hol kell munkánkat módosítani, sőt az egyes folyóiratok legcélszerűbb elhelyezésében is ez segített bennünket. E statisztikák elkészítése, ill. a megfelelő adminisztráció naprakész vezetése természetesen az itt dolgozó könyvtárosok napi feladatát jelenti. A másik könyvtárosi munka a beérkező folyóiratok nyilvántartása és elhelyezése hetente egyszer, folyóirataink ugyanis a Kenézy Könyvtárba érkeznek, majd az ott történő regisztrálásuk után egy hétig a számukra kijelölt polcon állnak, hogy a klinikai orvosok is figyelemmel kísérhessék a legújabb elméleti anyagot.

Könyvtári munkánk legszámottevőbb részét az olvasóval való foglalkozás teszi ki. Napi munkánk lényeges részét jelenti a tájékoztatás, hiszen nemcsak saját anyagunkban kell járatosnak lennünk, hanem felvilágosítást kell adnunk sok esetben arról is, hogy mit hol talál meg az olvasó a Kenézy Könyvtárban, vagy az egyetem

egyéb intézeti könyvtáraiban. Ilyenirányu tevékenységünkben lelőhely-jegyzékek, folyóirat-katalógusok is segítenek bennünket. Komoly részt vállalunk a tudományos dolgozatokhoz készítendő irodalomjegyzék elkészítésében és számos esetben témafigyelést is irányítunk. Felvilágosítást adunk a rendelkezésre álló indexek, kézikönyvek helyes kezeléséről is. A jövőben rendszeresebb témafigyelés megkezdését tervezzük, valamint igény esetén nyelvi korrepetálást biztosítunk.

A Kenézy Könyvtárral nemcsak adminisztratív szinten, hanem olvasóink igényeit is figyelembe véve tartjuk a kapcsolatot. Ez azáltal is biztosított, hogy sem felügyeletileg, sem végzett munkánk tekintetében nem szakadtunk el a Könyvtártól. A kapcsolat záloga, hogy az itt dolgozó két könyvtáros központi könyvtári munkáját továbbra is végzi. A mindenkori délelőtti 13h-tól 17h-ig ott dolgozik. Lévéen kétnyelvszakos diplomásokról szó, fő tevékenységi körünk az angol és orosz nyelvű levelezések, reklamálások lebonyolítása, ezen kívül a központi témafigyelésben és a folyóiratügyek intézésében veszünk részt aktivan. Hetente egyszer beszámolót tartunk a tömbkönyvtárban végzett munkánkról, továbbitjuk az olvasók javaslatait, kéréseit és igényeit a könyv- és folyóirat rendelést illetően.

Több mint 200 beiratkozott és nyilvántartott olvasónk van az elméleti intézetek és klinikák, a KLTE és a BIOGAL gyógyszergyár dolgozói közül. Élénk könyv- és folyóirat kölcsönzést bonyolítunk le, olvasóink száma is növekvő tendenciát mutat. Természetesen vannak napi, sőt távolabbra mutató gondjaink. Egyéb szolgáltatások bevezetését is tervezzük, de az elmondottak, s általában az egy év során szerzett tapasztalataink talán igazolják kezdeményezésünk helyes voltát és nem elvetendő példaként szolgálhatnak a jövőt illetően.

Egyetemi intézetcsoporthok közös
könyvtárait illető tapasztá-
lataink

A SZOTE-n először a hatvanas évekre fordulóra foglalkoztunk a korábban létrejött, közös épületbe kerülő Gyógyszerésztudományi Kar intézeteinek közös könyvtárral való ellátásával. A Kar professzorai is szükségesnek láttak egy kari könyvtárat, azonban ragaszkodtak ahhoz, hogy azonos lépcsőházból emeletenként nyíló intézeteik mindegyikének legyen külön saját könyvtára is. A Kar részére egy négyszintes iskolaépületet alakítottak át. Az átalakítás műszaki terveiben az intézeti könyvtárak helyét emeletenként kijelölték, végül meghatározták a kari könyvtárét is, amely a harmadik szinten a Dékáni Hivatal mellett jutott kb 48m²-nyi alapterülethez.

Mintegy tizenkét évvel ezelőtt tömbkönyvtári igénnyel létrejött a SZOTE Gyógyszerésztudományi Karának Könyvtára. Valódi tömbkönyvtárrá azonban nem vált, mert a Kar minden intézete saját könyvtári állománya zömét megtartotta, csak elavult anyagát adta át. Később a kurrens kari folyóiratállomány csaknem teljes egészében a Kari Könyvtár állományába került. A ki-

alakult gyakorlat szerint a kari könyvtáros öt alleltárat vezet. Ezek közül azonban csak a kari könyvtár állományáért felel. Az intézeti könyvtárakban tárolt anyag a könyvtárosi tennivalókkal megbízott egy-egy tanszemélyzeti tag alleltárába tartozik. A kari könyvtáros a reá bízott állomány gyarapításában önálló, de az intézeti könyvtárak gyarapításába nem szólhat bele. A közös igények kielégítésére sincs módja, mert könyvtára létezését számottevő anyagi eszközök nem támogatják. Helyzetük tehát néhány pontján hasonlít a debreceni elméleti intézeti tömbkönyvtáráéhoz. A vele szembeni korábbi előnyünket, nevezetesen, hogy személyi-, műszaki-, és berendezési terveket készíthettünk, immár közömbösíti az, hogy férőhelyeink zsufolásig megteltek, forgalmunk pedig a 60-as évek ötszörösére növekedett.

1969-ben az egy épülettömbben lévő orvosi elméleti intézeteink, továbbá a közös épületben elhelyezett morfológiai intézeteink részére újból terveztünk egy-egy tömbkönyvtárat. Terveinket az Egyetemi Könyvtári Tanács megbízásából a rektor elé terjesztettük. Az elvi egyetértésről tanuskodó válasz ellenére a terveink megvalósításához szükséges személyi és dologi feltételek biztosításával a továbbiakban az arra illetékesek már nem foglalkoztak. A SZOTE-nak mégis van egyetlen valódi tömbkönyvtára. A közös épületben levő két sebészeti klinikánknak

és egy sebészeti anatómiai intézetünknek a könyvtára közös. Egyéb közös elhelyezésű egyetemi intézményeinkben a közös könyvtár gondolata még abban az esetben is idegen, ha netán egy ilyen könyvtár reggeltől késő estig tarthatna nyitva. A szegedi JATE több valódi tömbkönyvtárral is rendelkezik. Az egyik ilyen a Bolyai Intézeté, amely négy tanszék közös könyvtára. Megjegyzendő, hogy 1935-ben, amikor Szent-Györgyi Albert igazgatása alá került a Szerves és Gyógyszerészi Vegytani Intézet is, első intézkedéseinek egyike volt, hogy az igazgatása alatt működő orvosi vegytani-, biokémiai-, biofizikai-, szerves kémiai és gyógyszerészi vegytani oktató és kutatóhelyek illetve intézetek könyvtárait egy helyre vonta össze. Amikor Szent-Györgyi professzor Budapestre távozott, a kiváló szakkönyvtár ismét annyi részre szakadt, ahányból összerótták. Lám, tömbkönyvtárak szervezése tekintetében a közelmúlt eredményeiből is mennyi példával szolgál a szegedi egyetemi élet. Miért szemlélnénk tehát harminc év múltán is csak kísérleti dolognak olyasmit, amit elődeink már többször jól megoldottak. Mind az előttem szóló előadásából, mind pedig abból, amit idáig alkalmam volt elmondani, világos, hogy tömbkönyvtáron az egy épületegységben vagy épület-tömbben elhelyezett több tanszéki intézet közös könyvtárát értjük. Létesítéséhez az érdekelt vezetők hozzájárulásán kívül könyvtárnak alkal-

mas helyre, könyvtári berendezésre és szakképzett főhivatású könyvtárosokra van szükség, akik a gondjaikra bízott anyagért leltári felelősséggel is tartoznak. Ilyen szervezet létesítése lenne tehát a feladat. Ha új létesítésű tanszékekről van szó, akkor a helyzet egyszerű, mert még nincsenek kialakult könyvtárhasználati szokások és mindent újonnan tervezünk. Meglévő tanszékek könyvtári készlete, butorzata és az esetleg már mélyen rögzült megszokások a közös könyvtár megteremtését bonyolíthatják. A könyvtári anyag felállításkor célszerű az érdekelt tanszékek valamennyi kötetét egy helyen, a tömbkönyvtárban tárolni; a különböző tanszékek munkahelyei pedig e központi helyről tartós kölcsönzésként, vagy alleltári készletül vegyék át a rutinmunkához nélkülözhetetlen könyveket és folyóiratokat. Ez a munka pedig a személyi és műszaki szempontból kész könyvtár ellátásnak kezdeti lépéseként ajánlható. Mi magunk azt tapasztaltuk, hogy tömbkönyvtárakkal kapcsolatos javaslatainkat az arra illetékesek végülis nem tették magukévá. Vizsgáljuk meg tehát, hogy

- 1./ mik az okai annak, hogy helyenként mindezideig valódi tömbkönyvtárat nem sikerült létrehozni,
- 2./ mi a feladatunk e tekintetben, és hogy
- 3./ mi tehet képessé bennünket ilyen feladataink végrehajtására.

Az egyik ok egy vagy több érdekelt vezető nemleges álláspontja, amelyet az oktatás és a kutatás naponta ismétlődő feladatai éppugy motíválnak, mint tekintélyi vagy hangulati elemek. Ami a napi munkát illeti, számos kutatóval folytatott eszmecsere után arra következtethetünk, hogy a tipikus kutató rutin-munkája közben gyakran áll meg saját asztala mellett, hogy valamelyik folyóiratba vagy könyvbe beletekintsen. Ha munkája közben odáig jut, hogy eredményeit kezdi megfogalmazni, nemcsak laboratóriumi följegyzéseivel és egyéb dokumentumaival bástyázza körül magát, hanem a legmegszokottabb kézikönyvein kívül egyéb műveket is maga köré gyűjt. Ezt a tevékenységet részben otthonában is folytatja. Így tehát nehéz mennyiségileg kifejezni, hogy tartósan mire van szüksége. Tudva azonban azt, hogy tulhalmozott munkaasztalon rossz dolgozni, mondhatjuk, hogy tanszéki munkahelyén néhány tucat, otthon pedig legföljebb egy tucat könyvféleség az, ami általában szükséges lehet. Tudva azt is, hogy egy-egy tanszék tárgykörén belül nem nagyon sok diszciplína fordul elő, mondhatjuk még, hogy a tanszéki munkához a főbb munkahelyekre elosztva két-háromszáz kötet könyv és folyóiratkötet általában elegendő. De lehet ennél valamivel több, még inkább azonban kevesebb is. Ebből aztán az, ami időnként elavult, újabbakkal cserélődik. A felcserélődött anyag azután pl. egy dekádnyi idő-

szakra a tömbkönyvtárba visszajut, később pedig az intézmény, vagy hálózat valamelyik központi könyvtárába kerülhet végleges elhelyezésre. A szakmunka tehát nem indokolja feltétlenül azt, hogy egy épületben elhelyezett azonos főprofilu és együttműködő különböző tanszéki intézetek mindegyikének legyen független szakkönyvtára. Megjegyzendő azonban, hogy az állandó nyitvatartott-, felsőfokon képzett szakkönyvtárosokkal és modern könyvtári higiénével rendelkező könyvtár sem képes jobb miliőt adni, mint amit a kutató maga választ.

Ami a tekintélyi vagy hangulati elutasítást illeti, néhány példát hadd idézzek a multból:

- "A közös könyvtár lehetővé teszi, hogy egy újdonságot bárki hamarabb lásson, mint én..."
- "Közös könyvtár esetében tovább folytatódnék az igények szegényes összehangolása, aminek lehetne jó gazdasági hatása de a szakmai informálódást igen lelassítaná..."
- "Az importvállalatokon kívül már ti könyvtárosok is nehezíteni akarjátok a dolgunkat?"
- "Mit szólnak majd utódaim ahhoz, hogy nekem nem volt könyvtárom?"
- "Biztonságérzetet ad, jó tudni, hogy akár éjjel is bemehetek intézetem könyvtárába..."
- "A laborok, a tantermek és a dolgozószobák a világon mindenütt egyformák. De a könyvtár? Ej, arról leolvasható egy intézet egész szellemi háztartása..."
- "Én kénytelen lennék abba a közös könyvtárba járni?"

Nos tehát a döntésre hivatott személy szakmai és egyéb ellenérvei nem eléggé megalapozottak, mindenesetre nem korszerűek.

A másik ok gazdasági természetű. Gyakran tapasztaltam ugyan, hogy ha egy intézmény első vezetője akar valamit, akkor azt el is éri. Mégis vannak a gazdálkodásnak olyan helyzetei, amikor a gazdasági vezető az új követelmény pénzügyi feltételeit rövid távon nem tudja előteremteni.

Megjegyzendő azonban, hogy orvosi könyvtárhálózatunk fölött idestova három ötéves tervidőszak van elmúlóban, és ennyi idő alatt mindenütt el lehetett volna érni, hogy ha valahol új épületet, vagy meglévő jelentős átalakítását tervezik, akkor tervezzenek abba legalább 25-30 éves fejlődést lehetővé tevő könyvtárat is.

Tömbkönyvtár tervezéséhez sok intézményünk gyarapodási üteme szolgáltathat adatokat. De vegyünk egy példát. A SZOTE Gyógyszerésztudományi Kari Könyvtárának annak idején csak annyi hely jutott, hogy 16 alapterületre 192 folyóméternyi állványzat volt tervezhető. Ez két ütemben létre is jött, tíz év alatt azonban megtelt. Kari könyvtárunkat tehát 30 évre előrelátó tervezés esetében mintegy 600 folyóméteres rakfelületre kellett volna tervezni. Minthogy azonban tömbkönyvtári igényt támasztottunk vele szemben, ez a rakfelületi igény ennek többszöröse, mondjuk 2400 folyóméter. Ennyi rakfelület

legalább 350 m³-nyi teret igényel tömör- és többször annyit hagyományos raktározás esetében. Viszonyaink ismeretében bizonyossággal megállapítható, hogy valamely meglévő intézet alapterületéből ennyi férőhely könyvtári célra nem hasítható ki. Tehát mindenféleképpen beruházási igény ez, akár meglévő épület ilyen célú bővítésével lehetne azt teljesíteni, akár az újat úgy tervezni, hogy több évtizedre szóló helye legyen a könyvtárnak is.

Beruházásra általában akkor kerül sor, ha az új létesítmény gazdaságosabb, mint a régi. De hogyan lehet bizonyítani egy könyvtár gazdaságosságát? Annyit legtöbbször tapasztalhattunk, hogy az ügyvezetőknek és az ügyintézőknek többnyire csak általános fogalmaik vannak az oktatásról és a kutatásról. Ezért az olvasóhelyeken órákon át csöndben elfoglalt olvasók, vagy a raktárak üres felületei - nem lévén dinamikus látvány - a tétlenség ill. az üresség benyomását keltik a hozzá nem értőben; az üres olvasóhelyek és a teli polcok pedig azt, hogy van még szabad hely és bőven van mit olvasni. Mondhatjuk tehát, hogy az ügyintézők általában érdektelenek.

Vizsgáltuk tehát tömbkönyvtári nehézségeink főbb okait, amelyek egyrészt egyes döntésre hivatott személyek nemleges álláspontjából-, másrészt és általában a pénzügyi irányítók érdektelenségéből származnak. Mindkét fő ok

szemléletű, tehát beható és folyamatos tájékoztatással részben vagy egészben megszüntethető. Gyökeresen azonban jogszabály, vagy miniszteri utasítás változtathat e kérdéskör sorsán éppúgy, mint egyéb könyvtári gondjainkon. Elég, ha csak arra emlékeztetem Önöket, hogy a könyvtárügyi törvénynek az a zárórendelkezése, hogy a végrehajtás anyagi eszközöket nem vehet igénybe, micsoda béklyó csaknem két évtizede!

Az orvosi könyvtárügy jelenére még az a tény is meghatározó, hogy az Eü.Min. hajtotta végre a legkésőbb a könyvtárügyi törvényt. A végrehajtásra vonatkozó szabályzat a könyvtárak tervezésére vonatkozólag semmiféle irányelvet nem adott. Ez is oka lehet annak, hogy új intézetek tervezésekor ritkaságszámba megy, ha megfelelő befogadóképességű könyvtáraikat is terveznek hozzá. Ezért nőnek ki az intézmények már beköltözésükkor a könyvtár céljára mégis nagy nehezen kijelölt helyiséget.

Ami a feladatainkat illeti, azokat a következőkben foglalhatom össze:

- a./ meg kell állapítanunk, hogy hol van szükség tömbkönyvtárakra, az illetékes vezetőket meg kell győzni,
- b./ meglévő adottságokkal ilyen igény szakszerűen kielégíthető-e,
- c./ ha új létesítményről van szó, melyek annak a feltételei férőhely, berendezés és személyzet dolgában,

- d./ az új szükségleteket a sorra következő tervidőszak feltétlenül megvalósítandó feladatai közé megbízhatóan be kell építeni,
- e./ a tömbkönyvtár személyzetét feladataira jóelőre föl kell készíteni, ill. ki kell képezni,
- f./ a tömbkönyvtár működési szabályzatát el kell készíteni,
- g./ a működés személyi és dologi éves költségvetési tételeit meg kell határozni,
- h./ végül a szükséges helyen és időben megfelelően intézkedni kell.

Ami pedig azt a kérdést illeti, hogy mi tehet bennünket képessé ilyen feladataink végrehajtására, csak annyit mondhatok, hogy az erős szakmai tekintély. Egyszerűen hangzik, de önök tudják a legjobban, hogy nem az. Ha folyamatosan és mindinkább felső fokon továbbképezük magunkat, s ha jelentős dolgokat produkálunk, többnyire csak személyi tekintélyt-tekintélyecskét tudunk szerezni. A szakma még világviszonylatban is az elismertetésért vív. Reméljük, hogy az új könyvtárügyi törvény a mi főhatóságunk kebelében e tekintetben is erősebben fog hatni, mint a régi.

A DOTE bemutatott tömbkönyvtára számos tanulsággal szolgál. Azok megszívlelésre érdemesek. Tömbkönyvtári munkájuk minél jobbra és teljesebbé tételéhez sok szerencsét és sok sikert kívánok.

HAJDU Judit

A dokumentációs kiadványok a tájékoztatás
szolgálatában

/A Klinikai Téka, a DOTE szakirodalmi tájékoztatója/

Korunk a gyorsütemű tudományos és műszaki fejlődés korszaka. Ez a tény szükségessé teszi, hogy az új tudományos eredmények és azok alkalmazása közé egyre kevesebb idő ékelődjön, ezért mind fontosabb szerep jut az információs-dokumentációs tevékenységnek a társadalom minden területén.

Az orvosi dokumentáció az orvostudományi irodalomban foglalt tudás és ismeretanyag racionális felhasználását szolgáló tevékenység, s akkor teljesíti igazán feladatát, ha aktív, tehát elébe megy az érdeklődésnek. A nemzetközi dokumentációs központok /National Library of Medicine, Institute for Scientific Information stb./ mellett hazánkban az OOKDK segíti a gyors szakirodalmi tájékozódást az orvostudományban és határterületein.

A medicina fejlődésének elengedhetetlen feltétele, hogy az ország gyakorló orvosai könnyen tájékozódhassanak a tudományág legújabb eredményeiről, az újabb diagnosztikai és terápiás eljárásokról, hozzáférhessenek az őket

foglalkoztató szakkérdések jelenlegi állását, történetét tárgyaló szakirodalomhoz, elsősorban a számukra nélkülözhetetlen munkaeszköznek tekinthető orvosi folyóiratokhoz, melyek hasábjain évente sok ezer elméleti és klinikai közlemény ad számot arról, mi újat produkált a világ orvostudománya. Egyetemünkön a DOTE Kenézy Könyvtárára vár a feladat, hogy tájékoztatást nyújtson a tudományág állásáról. A központosított dokumentációs intézetek segítségével ugyanis, sajnos, éppen az arra leginkább rászorulóknak, a gyógyító orvosoknak nem nagyon veszik igénybe, talán mert nem is tudnak róla, vagy nincs idejük utánajárni, megismerni a lehetőségeket. Szívesebben veszik, ha a könyvtár elébe megy igényeiknek, feltárva kézbeadja a szakirodalmat. Ezt eddig is igyekeztünk lehetőségeinkhez képest teljesíteni gazdag könyv és folyóirat-állományunk segítségével, személyre szóló, tehát inkább passzív tájékoztató szolgáltatásainkkal, mint a gyors tájékoztató témafigyelés, bibliográfiák összeállítása, esetleg referátumok, fordítások készítése.

Ez évtől új, saját szerkesztésű folyóirat-tájékoztató kiadvánnyal bővítettük szolgáltatásainkat. Az immár harmadik éve folyamatosan megjelenő Új Könyvek mellett első évfolyamát éli a Klinikai Téka című kiadványunk, egy új kurrens szakirodalmi folyóirat-tájékoztató, amely az előbbihez hasonlóan aktív tájékozta-

tást, dokumentációt nyújt, s ezen két kiadvány tulajdonképpen feltárja egyetemünk kurrens könyv- és folyóirat bázisát. Segítséget szeretnénk nyújtani ezekkel is olvasóinknak a gyógyító munka tudományos igényü aktualitásainak figyelemmel-kíséréséhez.

Országos értekezleteken is felmerült már többször ilyen dokumentációs kiadvány iránt az igény, megoldására uttörőkként mi vállalkoztunk elsőnek.

A Current Contentshez hasonlóan dolgozzuk fel a DOTE folyóirat állományának a kitűzött célnak megfelelő releváns részét. A csaknem 1200 könyvtárunkba járó periodika féleségből azok tartalomjegyzékét közöljük, saját szerkesztésű, mechanikus tárgyszó-mutatóval kiegészítve, melyek általános érdeklődésre tarthatnak számot, klinikai témájú, a gyógyítómunkával foglalkozó gyakorlati témakörű anyagot tárnak fel. Több mint 70 folyóiratot ismertetünk havonta, s ha valaki rendszeresen olvassa a Tékat, nyomonkövetheti az irodalom jelenlegi helyzetét az orvostudomány különböző speciális területein. A folyóiratokat beérkezésük után a könyvtárunkhoz tartozó Sokszorosító Üzem fotó eljárással azonnal feldolgozza, ezzel a gyors megjelentetés mellett a bibliográfiai adatok hitelessége is biztosítható. A kiadvány előnye azonban elsősorban az a Current Contentsszel szemben, hogy a már beérkezett, tehát kézbevehető számokról

tájékoztató gyors átfutási idő alatt. Az igénylők a házi gyorsmásoló segítségével saját használatra is megkaphatják a kért cikkeket. Reprográfiai berendezéseink állományának várható növekedése pedig remélhetőleg még kedvezőbbé teszi majd a cikkek beszerezhetőségét.

Kiadványunk szerkezetében is hasonló a Current Contents-hez, az egyes számok elején tartalom-mutató tájékoztató az illető számban feldolgozott füzetekről. Ebben nem oldalszámra, hanem az illető folyóirat Tékán belüli tételszámára hivatkozunk, ami a szerkesztés szempontjából egyszerűbb, s nem zavarja a használatot sem. A tárgymutató összeállításánál a MOB tárgyszójegyzékét tekintjük irányadónak, de állandóan törekszünk mind használhatóbbá, egységesebbé tenni azt tipográfiai és tartalmi szempontból egyaránt.

A Téka segítségével felhívhatjuk a figyelmet újonnan megrendelt periodikáinkra, valamint a már régen járó, modern szemléletű, de kevésbé ismert folyóiratokra. Ilyen pl. az American Journal of Medical Technology, melyben minden klinikum technikai aktualitása megtalálható. Az országban egyedül könyvtárunknak jár az Excerpta Medica kongresszusi szériája, mely évente beszámol az orvostudomány legújabb eredményeiről. Klinikai Tékánk rendszeresen ismerteti ennek beérkezett számait, valamint az Annals of New York Academy of Sciences füzetait is.

Ezek a monográfia jellegű periodikák nagy segítségét jelentenek az egyes klinikákon rendszeresen megrendezésre kerülő folyóirat-, ill. szakorvosi referátumok összeállításánál. Az egyetem tudományos életéről, az Orvosegyesület üléseiről is beszámol a Téka eseménynaptár mellékletében. Klinikusaink munkáját segítik a gyógyszergyárak reklámjai, melyek az új készítményekre és azok hatásmechanizmusára hívják fel a figyelmet.

A Téka nagy előnye még Current Contents-szel szemben az, hogy minden megrendelőnek saját példányt biztosítunk, s ez a klinikusok szempontjából különösen lényeges, mint azt már a bevezetőben is hangsúlyoztam, hiszen a napi rutin gyógyító munka mellől nehezen jutnak el a könyvtárba, s így nem tudják folyamatosan figyelemmel kísérni a számukra talán elengedhetetlenül fontos szakirodalmat.

Különösen nehezen megvalósítható ez vidéki kórházakban, ahol ma még anyagi és más problémák miatt csekély a szakirodalmi ellátottság, amint azt a legutóbbi országos értekezleten a borsodnádasi kórházból Barta főorvos is említette. A probléma valóban mindenki által ismert, s nehezen megoldható, ezért lehetőségeinkhez képest próbálkozunk segítséget nyújtani legalább a területünkhöz tartozó kórházaknak is. A példányszám megállapítása előtt körlevelet és megrendelőlapot küldtünk szét a négy megye /Borsod,

Hajdu, Szabolcs, Szolnok/ kórházaiba, egészségügyi intézményeibe. Ezek alapján jelenleg 250 példányban jelentetjük meg havonta a Klinikai Tékát, de ez a szám állandóan emelkedő tendenciát mutat. A klinikai orvosok ingyenes szolgáltatásként kapják, de anyagi nehézségeink miatt a területi megrendelőknek kénytelenek vagyunk 10 ft-os darabonkénti egységárat felszámítani költségeink részbeni fedezésére. Mivel az egyetem költségvetéséből mindeztideig nem tudott anyagi fedezetet biztosítani megjelentetéséhez, s a könyvtár osztott kerete mindössze 33.000 Ft évente /amit a 12 szám teljes mértékben felemésztene/, hirdetésekéből igyekszünk előállítását finanszírozni.

Az eddigi visszajelzések, s a rendelések számának növekedése alapján úgy érezzük, hogy vállalkozásunk elérte célját. Kiadványunkat természetesen szeretnénk egyre tökéletesíteni, hasznosabbá, népszerűbbé tenni. Megköszönjük és figyelembe vesszük olvasóink javaslatait, s ennek alapján bővítettük is már az eredetileg tervezett folyóirat jegyzéket, felvettünk kumulatív listánkra néhány utólag kért, terápiával, onkológiával, illetve humán genetikával foglalkozó periodikát.

Sajnos, technikai és személyi okokból nem tudunk segíteni a Téka legnagyobb hiányosságán, nem tudunk ugyanis szerzői címjegyzéket adni, amit pedig a különlenyomatkerők hiányolnak.

Helyi megrendelőink azonban akár telefonon is megoldhatják ezt a problémát könyvtárunk segítségével, vidékieknek pedig úgy segítünk, hogy a címünkre megküldött, megfelelő bélyeggel, névvel, cikk-cimmel, lelőhellyel ellátott különle nyomatkérőket továbbítjuk a szerző címére.

A szakirodalom ily módon történő beszerzési kísérletét azonban véleményünk szerint rövidesen ki fogja szorítani a modern reprográfia, így nem is próbálkozunk címjegyzék összeállításával a jövőben sem.

Klinikai Téka című kiadványunkkal tulajdonképpen népszerűsíteni szeretnénk a szakirodalmat, felhívni a figyelmet könyvtárunk munkájára, s új olvasókat toborozni egyre jobb körülmények között működő, széles szolgáltatóskálájú könyvtári hálózatunkba.

Az elhangzott előadásból megismerhettük a Kenézy Könyvtár Klinikai Tékáját. Az előadó elmondta a kiadvány célját, előnyeit és őszintén rámutatott néhány hiányosságára, de ugyanakkor a továbbfejlesztés irányát is megjelölte. Az elhangzottak arra indítanak, hogy rámutassak arra a fejlődési folyamatra, amelynek során ehhez a kiadvány tipushoz eljutottunk, s egyéb kiadványok egybevetésével meghatározzuk helyét a dokumentációs kiadványok között.

Kiindulásként elfogadhatjuk a szakirodalomból ismert felfogást^x, hogy az információk közlésének módját a rendelkezésre álló információhordozók, illetve memóriák határozzák meg. Tehát valamely közlési mód a fejlődés során történelmileg és technikailag meghatározott. Nem szeretnék itt hosszadalmas történeti áttekintést adni, mégis szeretném a fejlődés néhány szakaszát felvázolni. Az első szakaszban nem volt más információhordozó, mint az emberi beszéd, memóriaként pedig a kollektív emlékezet szolgált. Az írás felfedezésével a különböző írásos dokumentumok váltak a legfontosabb ismerethordozók-

^xVontorčík E.: K teoretickému modelu informatiky. Knižnice a Vědecké Inform. 1970. 3. 97-110 p.

ká, már tárolható memóriává. A könyv feltalálásával és elterjedésével kezdődött az un. irodalmi szakasz, amelynek a tudományos ismeretek áramlásában a közvetett, nyilvános és általános forma felel meg. A könyvtárnak, mint nyilvános kulturális és tudományos intézménynek az irodalmi szakasz kiteljesedésével jött el a maga ideje. Ekkor - közvetítő munkája révén, - kulcsszerepet játszik a világ egyre tekintélyesebb tudományos információs állománya és a korlátozott hozzáférhetőség közötti ellentmondás feloldásában. A publikációk mennyiségének további növekedésével azonban a könyvtárak már nem képesek az említett ellentmondás egyedüli feloldására, sőt a bibliográfiai munka fellendülése, mintegy segítségül sietése sem bizonyult megfelelő megoldásnak.

Ezért következett be a fejlődés harmadik un. dokumentációs szakasza. Erre a közvetítés intenzívebb formái a jellemzőek és a gyorsaságot és a személyhez szóló igényt kell kielégítenie az információs folyamatban. A dokumentáció még ugyanazokkal az információhordozókkal és memóriákkal dolgozik, mint a könyvtár és a bibliográfia, azonban megváltozik a viszonya mind a dokumentumokhoz, mind a felhasználóhoz azáltal, hogy egyre inkább a dokumentum, az információ tartalmi oldalát állítja érdeklődésének előterébe. Ezáltal az információs folyamat közvetett folyamattá válik.

Napjainkban új korszakot jelent a kibernetikus irányzat, de az eddig felsorolt és az információk közvetítésében vezető szerepre jutó irányzatok is tovább élnek.

Az elmondottak igen jól illeszkednek a mi esetünkhöz. Világosan kitűnik a DOTE Központi Könyvtár közvetítő szerepe, mert többféle kiadványával siet az olvasók elé, figyelembe véve az igényeket.

Mint mondtuk, az információ közlésének jelenlegi kibernetikus szakaszában, mikor már gépi memória is működik, szükség van olyan kiadványokra is, amelyek az információkat a korábbi fejlődési szakaszok eszközeivel adják közre. Ez a magyarázata annak, hogy akár külföldön, akár saját hálózatunkban megtalálhatjuk a bibliográfiákat, a gyorstájékoztatókat, referáló szemléket, vagy az egyszerűbb igényű gyarapodás- ill. lelőhelyjegyzékeket is.

Az információ közvetítés gyorsaságának szükségességét is említettük. Az orvostudomány területén is nélkülözhetetlen, hogy a legújabb eredményekről a legrövidebb időn belül értesüljenek az olvasók. Nem véletlen, hogy a gépi uton előállított, s aránylag rövid átfutási idővel megjelenő Index Medicus mellett szükség van a Current Contents-re is!

S itt kell visszatérnünk a Klinikai Tékához. Mi is ez tulajdonképpen? Nem bibliográfia, pedig közli a cikkek pontos bibliográfiai ada-

taít. A dokumentum feltárását nem végzi el, mint a referátum, vagy a szemle, mégis közvetve tájékoztat a folyóiratok tartalmáról. Nemcsak tartalomjegyzékmásolat, mint a Current Contents, hanem egyben lelőhelyjegyzék is - s ez a legnagyobb érdeme! Tapasztalásból tudjuk, mit ér a legteljesebb témabibliográfia, vagy gyorstájékoztató, ha a benne felsorolt közlemények csak könyvtári kölcsönzés útján hozzáférhetők. Amit a szerkesztő hiánynak tekint, hogy a szerzők címét nem tudják közreadni - nem számottevő, mert hazánkban nincsenek távolságok, s minthogy a közölt folyóiratok mindegyike megtalálható a Központi Könyvtárban, a címet bárki könnyen megszerezheti.

Igen korszerű elgondolás volt a kongresszusi kiadványok közlése, hiszen az érdeklődés egyre nagyobb ezek iránt. S talán az lenne további lépés a kiadvány fejlesztésében, ha a megrendezésre kerülő kongresszusokról előzetes tájékoztatást adna.

A megkezdett munkához további lelkesedést és a Tékának sok új olvasót kívánok!

SZABÓ Ibolya hozzászólása

A dokumentációs kiadványok iránt a gyakorlati életben egyre nagyobb az igény. Az egyetem padjaiból kikerült ifju orvosok nem rendelkeznek kellő gyakorlattal, helyismerettel a könyvtárakban. A könyvtár használata részükről a 6 év alatt tankönyvek, jegyzetek kölcsönzéséből állt, kivétel néhány szakkörös hallgató, akik ugyan aktivan részt vettek a kutató munkában, de ők is csak a megadott irodalom kikeresésére és a szakszöveg fordítására vállalkoztak olykor-olykor. Ez nagyon kevés.

A fiatal orvosokkal szemben - amikor már megoldották az első nehézségeket, belerázódtak a klinika vagy kutatóintézet munkájába, megfelelő alapismerettel rendelkeznek egy-egy szakágban, igény merül fel az elmélyültebb tudás, aktualitások, új problémák megoldására. A könyvtár és a szakirodalom használatának ismerete nem merülhet ki abban, hogy ismerik a katalógust és nagyjából tudják, hogy milyen témájú könyv, vagy folyóirat jár az egyetemre és melyik intézetben található meg. Sajnos a friss irodalom, ismeretanyag csak későn jut el hozzájuk, néha idősebb kollega hívja fel rá a figyelmet, de ez nem elegendő. Ha a könyvtárban meg is jelennek, elvesznek a tájékoztató anyagban, részben mert nem tudják szakszerűen használni, nyelvi prob-

lémák is felmerülnek és van még egy nagyon fontos tényező, az Idő. Az idő nagy gondot okoz, és ez nem csak az orvostudományban van így.

Azt mondják, hogy az orvosok munkaideje kötetlen. Valóban ez így is van, de a gyakorlat meghatározza a munkamenetet. Ha a délelőtti osztályos munka után lenne ugyan egy kis idő, mégsem mehet el, hiszen bármikor hívhatják beteghez, bármelyik percben órákig tartó munka kötheti le. Azonban az alkotó munkából nem szeretnének kimaradni. Ehhez viszont szükség van az új irodalmi adatokra, metodikákra, kísérleti leírásokra, hogy mindig az aktuális, napra kész eredményekhez tudják munkájukat kapcsolni.

Az intézeti könyvtárosoknak feladata, hogy összekötő kapocs legyenek a Központi Könyvtár és orvosok között. A helyi jellegű problémákat, igényeket mi ismerjük legjobban, valamint azt, hogy mit nyújt a báziskönyvtár. Az új ötletek, kezdeményezések nem hiányoznak, csak nagy gondot kell fordítanunk arra, hogy elfogadtassuk őket, népszerűsítsük, és fontosságáról meggyőzzük az olvasókat. A Kenézy Könyvtár legnagyobb örömeinkre már évek óta megjelenteti az Új Könyvek cími kiadványát, ami tulajdonképpen gyarapodási jegyzék, de vizsgáljuk meg, hogy mennyire tér el a többi hasonló kiadványtól, és milyen fontos.

Először is megment attól a munkától, amit nem nevezhetünk túl érdekfeszítőnek, hogy kata-

lógusban keresgéljünk. Könyvtárunk szakkatalógusának hiányossága, hogy a beérkezett könyvekről technikai okok miatt csak jóval később készülnek el a katalóguscédulák. Így a kutatóknak gyakran nem volt tudomásuk hosszabb-rövidebb ideig az új irodalomról, ami nem kis mértékben hátráltatta munkájukat. Az aránylag gyors nyomdai átfutással készülő kiadvány próbálja áthidalni ezt a hiányosságot. Szerkezeti felépítése nem teszi szükségessé mutatók készítését, hiszen terjedelménél és szerkesztésénél fogva is jól áttekinthető. Szakozása nem az ETO alapján történik, hanem az orvosi gyakorlatban bevált szakrend szerint. Az ismert sorozatok, vagy újonnan megjelent kézikönyvek felsorolása mellett gyakran annotál. Ez nem csak a figyelem felkeltést szolgálja, hanem rövid tájékoztatást ad arról, hogy kinek ajánlják és milyen segítséget nyújthat a kutatók munkájában. Minden intézet több példányban megkapja az aktualitásokat témánként bontva, lelőhellyel feltüntetve, és csak át kell lapoznunk és tudjuk, hogy mivel gyarapodott Egyetemünk állománya és hol találhatjuk meg. Ezt a miniatűr bibliográfiát, mert így is nevezhetjük, az olvasó magával viheti, jegyzettel láthatja el, és a lapok felvágása után saját bibliográfiai gyűjteményét bővítheti, frissítheti fel.

Tetszetős kivitele mutatós és ez tartalmi érdekmén kívül használatát élvezetessé teszi.

Problémáink egy részét az Új Könyvek c. kiadvány megoldotta, de tudjuk, hogy egyes tudományágakban, így az orvostudományban is legnagyobb jelentősége a folyóiratokban megjelent új eredményeknek, hiranyagnak van. A Current Contents a rendelkezésünkre áll ugyan, továbbá az Index Medicus, az Excerpta Medica stb. is, de ezek használatában az olvasó helyhez van kötve, így a meglévő szabadidejét nem tudja mindig ezeknek a kiadványoknak a tanulmányozására felhasználni; nyelvi problémák, továbbá kezelési problémák is felmerülnek.

A fiatal kutató orvos részben gyakorlat hiján, részben idő hiányában szeretné, ha az őt érdeklő anyagot jobban leszűkítve kapná meg. Ezt az országos szintű problémát először a Kenézy Könyvtár próbálta megoldani a Klinikai Téka létrehozásával. Szerencsés kézzel nyultak ehhez a témához. A könyvtár szolgáltatásai közt már előzetesen is szerepelt a témafigyelés. Mint tudjuk, a témafigyelés hálátlan dolog és nem is versenyezhetünk az OOKDK témafigyelő szolgálattal, de nagyon jó volt többek közt arra, hogy az igények kutatása során felmérjék, melyek Egyetemünk kutatási ágazatai, milyen munkacsoportok, milyen kollaborációk vannak. És ennek a kiadványnak a gerincét ez az alapismeret adta, hiszen az 1200 periodikából nem könnyű kiválasztani azt az alapot, a legfontosabbat, amire sok ember munkája támaszkodik. A kiadvány

az első példányok kézhez kapása után máris igen nagy népszerűségnek örvendett.

"Végre valaki ránk is gondol" - az első megnyilatkozás a fiatal orvosok részéről, és saját példányaikat azóta is töretlen lelkesedéssel forgatják. Hiszen a legnagyobb segítséget a klinikusok számára jelenti, akik igénylik ugyan az állandó, folyamatos hiranyagot, de kevesebb módjuk, idejük van ezeket felkutatni, és így a könyvtárra hárul a feladat, hogy ezt az igényt felmérje, lehetőségeit felhasználva elébe menjen és teljesítse azt.

A Klinikai Téka tartalmazza mindazokat a szinte klasszikus számba menő folyóiratokat, amelyek alapjai az orvostudománynak. A Téka előnye a Current Contentsszel szemben, hogy olyan, már megjelent anyagról ad tájékoztatást, amit rövid időn belül kézhez lehet kapni. Saját gyakorlatunkból tudhatjuk, milyen nehézkes valamilyen nagyon fontos cikkről különlenyomatot szerezni. A kiadvány ezt a problémát nagyon egyszerűen oldja meg, nem közöl szerzői címeket, hanem a könyvtár reprográfiaja segítségével az igényeknek megfelelő mennyiségű klny.-ot készít. A Klinikai Téka helyet ad az új, gyógyászatban egyre nagyobb teret foglaló tudományágak folyóiratainak is, pl. Prostaglandin, Human Pathology c. folyóiratoknak, vagy az Excerpta Medica Congres S. köteteiből közöl tartalomjegyzékeket.

Tárgyszavak keresésénél, tulajdonképpen a témák szűkebb körülhatárolását praktikus kód segíti, aminek segítségével gyorsan és pontosan lehet tájékozódni, még akkor is, ha valaki először forgatja a kiadványt; kevesebb gyakorlattal is át tudják fogni az őket érdeklő témát, biztosabb kézzel nyulnak az orvostudomány egész szakágazatát felölelő kiadványokhoz, szelektálni tudják, és a rokon tudományok eredményeit is jobban fel tudják használni. A referáló üléseknek, az orvosegyesületi üléseknek - melyek a fiatal orvosok fóruma - a Téka az alapja lett, hiszen a gyakorló orvos az így feltárt tudásanyag segítségével komoly, megbízható erő a gyógyító, nevelő, kutató munkában.

Az egyetemi könyvtárosok továbbképzése

Figyelembevétel a természettudomány terén is jelentkező új felfedezések jelenlegi ütemét, a könyvtárosok rendszeres, megalapozott továbbképzése elengedhetetlenül szükséges. Hogy szakmai "értékük" ne csökkenjen, feltétlenül el kell sajátítaniuk az új ismereteket.

A mi egyetemi könyvtárunknak is az a célja, hogy könyvtárosaink rendszeres továbbképzésben részesüljenek. Ezt a továbbképzést - a legfontosabb szempontokat, követelményeket figyelembe véve - három irányban végeztük illetve végezzük: könyvtártudományi ismeretek, orvostudományi és nyelvi ismeretek továbbképzése formájában.

A könyvtári ismeretekben való továbbképzés szempontjából igen nagy előny az, hogy középfokú könyvtárosi végzettséggel minden munkatársunk rendelkezik, vagy megszerzése folyamatban van. Új dolgozóknak elsősorban a könyvtár profiljával, munkafázisaival kell megismerkedniük, mielőtt a végleges munkaterületre kerülnének. A tagkönyvtárosok szakmai jellegű irányítását, felügyeletét a Központi Könyvtárunk látja el.

Ezt úgy sikerül megvalósítani, hogy minden héten egy alkalommal /általában csütörtöki napon, mikor egyébként is átjönnek a friss folyóiratokért/ megbeszéljük az aktuális problémákat, feladatokat, s az egyes munkaterületeket érintő speciális kérdések megoldására az illető munkakört ellátó könyvtárosoktól intézeti, klinikai könyvtárosaink megkapják a segítséget. Ezek a rendszeres "továbbképző napok" tették lehetővé azt is, hogy a tagkönyvtárakban egységesek a nyilvántartások /folyóiratnyilvántartás, olvasói nyilvántartás, leltári napló kezelése, katalógusok rendszerezése/, és így a teljes egyetemi állományban való tájékozódás is biztosított. Ezeken a napokon megismerkedhetnek a könyvtárosok az új szakmai jellegű folyóiratokkal, a központi könyvtár állományában lévő forrással, ezek használatával irodalmi bibliográfiák összeállítása során. Végzettségétől függetlenül egyéni továbbképzésre is mindenkinek megvan a lehetősége. Ehhez nagy segítséget jelentenek a könyvtárnak járó könyvtárosi szakfolyóiratok, mint Az Orvosi Könyvtáros, a Könyvtáros, a Journal of Documentation, UNESCO Bulletin for Librarian, Naucsnue i Tehnicseszkie Biblioteki, Special Libraries, Bulletin of the Medical Association College and Research Libraries. Ez utóbbi folyóiratok cikkei nyelvi nehézségek miatt nem tudja mindenki hasznosítani, így az érdekesebbeket referálni szoktuk Könyv-

tári és Tudományos Tájékoztató c. kiadványunkban, melyet minden könyvtáros kézhez kap. A KTT egyben informál a központi könyvtár eseményeiről, munkájáról, a könyvtáros egyesület előadásairól, más nagykönyvtárak életéről, felhívja a figyelmet a soron következő szakmai előadásokra, könyvtári szolgáltatásokra, új kiadványokra, közli a könyvtárban történő személyi változásokat, vendégek látogatását stb.

Könyvtárosaink rendszeresen résztvesznek a meghirdetett és megrendezésre kerülő egyesületi vándorgyűléseken, illetve Hajdu-Bihar megyei szervezetének előadásain, valamint az OOKDK megrendezésében sorra kerülő továbbképzéseken és az elhangzottakról a résztvevők beszámolót tartanak a könyvtári összejöveteleken.

Az orvostudományi ismeretek megszerzése.

Az orvosi szakkönyvtáros csak akkor tud feladatainak megfelelni, ha az orvosi szakmát legalább alapfokon ismeri, ha legalább nagy vonásokban tájékozódik a tudományág legújabb eredményeiről. Ennek a követelménynek a könyvtárunkban rendszeresen /havonta/ megrendezésre kerülő előadások segítségével tudunk eredményesen eleget tenni. Minden könyvtáros részt vesz, illetve meghívást kap kellő időben az előadásokra. Az előadássorozatot már az év elején elkészített tervezet alapján szerveztük meg, ügyelve a téma-választásra, amelynek során igyekeztünk figye-

lembe venni a legaktuálisabb tudományterületeket. Így ezévben a molekuláris biológia néhány alapproblémája, a modern immunológia, illetve ennek alkalmazása a klinikumban, került megvitatásra /az utóbbi két előadásban/. E részt be-
záró klinikai genetika, sajnos, időhiány miatt elmaradt, ezt a jövő tanév elején kívánjuk pótolni.

Az előadások bevezetőjében az előadók ismertetik a témakörrel foglalkozó neves orvosokat, tudósokat, az ide vonatkozó szakkönyveket, folyóiratokat, majd ismertetik a tudományág mai állását, határterületeit. Az előadások sikeréhez hozzájárul, hogy a könyvtár klubhelyiségében lehetőség van a diavetítéses szemléltetésre. Az előadások után kötetlen beszélgetés formájában az esetleges problémás részletek megvitathatók.

Az ez évben indított, s mindezideig sikeresnek mondható orvosi-szakmai továbbképző előadássorozatot a jövőben is rendszeresen kívánjuk megtartani.

Nyelvi továbbképzés.

A nyelvi továbbképzés fontosságát olyan intézményben, ahol a szakirodalom csaknem 90%-a idegen nyelven jelenik meg, talán felesleges is részleteznem. Ahhoz, hogy a könyvtáros megfelelően eligazodjon a szakirodalomban és megfelelő tájékoztatást tudjon adni referensz kérdésekre,

elengedhetetlen legalább a passzív nyelvtudás. A nyelvi továbbképzésre könyvtárunkban idegen-nyelvű szakképesítéssel rendelkező könyvtárosaink segítségével nyílik lehetőség, amit munkaidőben szervezhettünk meg heti 1x2 órában. Sajnos ez a kezdeményezés nem járt olyan sikerrel és eredménnyel, mint az orvostudományi alapismeretek megszerzésére irányuló továbbképzésünk, mert könyvtárosaink nem vették igénybe, illetve az illető klinika vagy intézet nem járult hozzá távollétükhöz.

Egyetemi könyvtárosok továbbképzésének
célja, tartalma és módszerei

Az egyetemi könyvtárosok képzése semmiben sem különbözik a többi könyvtárosétól. Továbbképzésüknek azonban különbözniük kell; ebben pedig abból kell kiindulnunk, hogy kiket látnak el szakirodalommal az egyetemi könyvtárosok, mi a tananyag, amit egyrészt oktatni, másrészt tanulni kell az egyetemen és mi az egyetemen folyó elméleti kutatások, valamint a gyakorlati terápia tárgya. A továbbképzésnek tehát célzottnak és a változó igényekhez igazodóan konkrétnek kell lennie.

Egyetérttek Csatáry Csillával abban, hogy a továbbképzésnek háromágúnak kell lennie. Nézzük meg most ugyanezt a kérdést egy másik vetületben, a szükségletek oldaláról.

Kiket látnak el az egyetemi könyvtárosok /kiket kell ellátniuk/ szakirodalmi információkkal és kiknek milyen tevékenységükben vannak segítségére?

1. Az orvosokat részint elméleti, részint gyakorlati tevékenységükben kell szakirodalommal ellátni.

A kutatók, saját témájuk legjobb ismerői általában kevésbé igénylik a könyvtárosok segítségét, mint a klinikusok és kétség kívül nehezebb is nekik segíteni. Ha figyelembe vesszük azt, hogy ők maguk gyakran kísérletezés közben bukkannak problémákra és olvasás közben, képzettársítás révén kapnak új gondolatokat, legjobb, ha ebben magukra hagyjuk őket, mert olvasatunk-hallottunk ugyan a heurisztikus tájékoztatásról, de ennek kidolgozott módszereit még nem ismerjük. Releváns tájékoztatást azonban tudunk adni, ha a kutatók nemcsak a témájukat ismertetik, hanem elmondják szempontjaikat, céljukat, ismertetik kiinduló pontjukat. Kár, hogy a kutatók ezt a fajta segítséget is ritkán veszik igénybe, holott a könyvtárosok-tájékoztatók sok időt meg tudnának takarítani; még mindig kevesebb fáradság az esetleg jelentkező információs zajt kiszűrni.

De ha a kutató a könyvtáros segítségét semmiképpen sem akarja igénybe venni, még így is értékes segítséget lehet adni a források feltárásával.

Könnyebb segítséget nyújtani a klinikusoknak, mert már előfordult betegségek kezeléséről, kazuisztikájáról van szó. És a szükséglet itt inkább a releváns, mint a heurisztikus információ.

2. A második fontos ellátandó alany a medikus és néhány oktató kórház kivételével az egyetemi specialitás.

A orvosoknak elsősorban tankönyvre, jegyzetre van szükségük, ezeket biztosítani kell a megfelelő mennyiségben. Szüksége van segédkönyvekre, kézikönyvtári anyagra. Mindez állománygyarapítási kérdés.

A orvosokat kell elsősorban megtanítani a könyvtár használatára, a szakirodalommal való helyes bánásmódra. Némely egyetemünkön néhány órában már folyik ilyen oktatás, ez azonban nem elég és az egyetemi könyvtárosnak fel kell készülnie arra, hogy menet közben segítenie kell a katalógus használatában, az irodalomkutatás során stb.

3. Az egyetemnek éppen úgy vannak ellátandó egészségügyi dolgozói, mint bármely kórháznak. Nem specifikus feladata, de ha a szakszervezeti könyvtár a szokott minimális segítséget nem tudja nyújtani, az egyetemi könyvtárnak kell azt adnia.

4. Van végül orvosi könyvtári hálózat, amelynek lehetnek, vannak kielégítendő kívánságai. Ez ma elsősorban könyvtárközi kölcsönzési igényekben érvényesül.

Az egyetemi könyvtárosoknak tehát ismerniük kell azokat, akiket ellátnak és tisztában kell lenniük azzal, hogy milyenek azok a tevékenységek, amelyeket szakirodalommal támogatnak.

Most nézzük meg, honnan szerzik a szükségletekről a speciális információkat?

Abból indulunk ki, hogy a továbbképzés csak speciális lehet, ehhez pedig információkat kell kapniuk az egyetem életéből.

1. Ismerniük kell az egyetem nyilvántartott kutatási témáit. A közeljövőben ezeket be kell majd jelenteni - rendelet van rá. Jó volna, ha az egyetemi könyvtárak megkapnák ezeknek a bejelentéseknek a másolatát. Így egyrészt tudnák állománygyarapítói, mik gyűjtőkörük súlyponti területei, a könyvtárosok pedig általában tudnák, mely témák, fogalomkörök mélyebb ismeretére kell felkészülniük.

2. Ismerniük kell a tantervet, az oktatási anyagot. Ez nem ütközik különösebb nehézségbe, hiszen a hallgatói könyvtár anyagát ennek alapján szerzik be.

3. Ismerniük kell az oktatási reform állását. Tudják vajon egyetemi könyvtárosaink, egyetemeink hol tartanak az oktatási reformmal? Mit akar az egyetem megváltoztatni? Ennek lehetnek állománygyarapítási konzekvenciái, nem anyyira az alapművek beszerzésében, mint külföldi és belföldi oktatási-módszertani segédletek beszerzésében, felkutatásában. Ha másban nem, az egyetemi könyvtár ebben felbecsülhetetlen szolgáltatokat tehet.

4. Végül kell, hogy információkat kapjanak az egyetem életéből. Mi az egyetem oktatáson kívüli éves programja? Milyen körök, tanfolyamok munkáját tudná a könyvtár támogatni?

Mi legyen tehát a továbbképzés tárgya?

A továbbképzés tárgya-tartalma az, ami az egyetemi könyvtárosok továbbképzését specifikussá teszi. Ezek az adatok a továbbképzés integrális részei, a már megszerzett tudáshoz járuló "aktivitási együttható", amely a meglevő ismereteket korszerű szinten képes tartani.

1. Közelebbről meg kell tehát ismerniük a kutatási témákat.

2. Az oktatási reform új követelményeit, a modern oktatási módszereket.

3. Ki kell bővíteni forrásismeretüket, meg kell ismerkedniük új könyvekkel, az audiovizuális tájékoztatás tárgyaival és eszközeivel.

4. Gyakorlati ismereteket kell szereznük például a szakvizsgák, a kandidátusi fokozatok követelményeiről, az egyetemi ideológiai és nyelvi képzés követelményeiről.

5. Fejleszteni kell irodalomkutatási, tájékoztatási ismereteiket.

Nézzük meg végezetül, mik lehetnek a továbbképzés korszerű módszerei?

1. Néhány kiemelt témakör előadásos ismertetése. A DOTÉ-n szokásos vetítéses módszer feltétlenül fokozza a hatásfokot.

2. Az új könyvek, folyóiratok, folyóirat-cikkek, prospektusok, a témába vágó szakirodalom bemutatása, forgatása.

3. A legújabb terminológiai fogalmakat - témakörönként legalább 10-15-öt meg kell magyarázni és szótárszerűen lejegyeztetni. Így mindenki egyuttal egyszerű terminológiai szójegyzetet is készít magának.

4. A legfontosabb, kiemelt tárgykörökben referálólapok alapján irodalomkutatási gyakorlatokat végezni nem lehet elégszer. Ez egyuttal a tanult és nem tanult nyelvek "passzív" gyakorlása is.

5. Meg kell ismerkedni a programozott tankönyvek használatával és a már mindenütt használatos feleletválogató módszer alkalmaztatásával /előnyeivel, hátrányaival stb./.

Amint látjuk, az egyetemi könyvtáros helyzetében különbözik a többi könyvtárostól. Ez a helyzet adja továbbképzésének sajátosságait.

Abban azonban aligha különbözik helyzete hálózatunk többi könyvtárosától, hogy az egyetem sem vár és követel sokat könyvtárosaitól és tekintetben az ő feladatuk ugyanaz, mint a többié: törekedniük kell nemcsak passzív, hanem "előredolgozó" aktív szerep betöltésére is.

Irodalom:

1. Lécesné Mesterházi-Nagy Márta: A programozott oktatás és az audiovizuális eszközök szerepe az egyetemi könyvtárak oktatási feladatainak megoldásában. = A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának évkönyvei. I. Bp. 1967. Tankönyvkiadó. 68-108.pp.
2. Az audiovizuális oktatás újabb szakirodalma a Budapesti Műszaki Egyetem Könyvtárában. Összeáll. Spányi Balázsné. Bp. 1965. 26 p.
3. Audiovizuális Technikai és Módszertani Közlemények. Kiad. az OMKDK. Bp. 1964-

A orvosok szakirodalmi ellátása

Köszöntöm a tájértékezőt és köszönöm a bizalmat. Az a tény, hogy a juniusi kecskeméti továbbképzés után – amelynek témája az oktató kórházak könyvtári feladatáról szólt – már szeptemberben Debrecenben a orvosok szakirodalmi ellátásáról beszéltünk, azt mutatja, hogy e probléma akut s e téren egységes és hathatós beavatkozásra van szükség.

Életünk minden területén az egyre fiatalabb korosztállyal kell foglalkoznunk, őket kell a szakmának megfelelően előkészíteni. Nem mentesek e feladatoktól a könyvtárak sem melyek az ismeretek táráat tartalmazzák, sőt a orvosok képzésében, szakirodalmi ellátásában egyre több feladatot kell vállalniuk. A könyvtárak fontossága évről évre növekszik. Funkciójuk, feladatuk egyre sokrétűbb. Ma már nemcsak az orvosokat és szakorvosokat kell kiszolgálniuk, hanem a orvosok szakirodalmi ellátásában is fontos szerepet kell betölteniök. Az orvostanhallgató orvosévei során tanulja meg szakmáját szeretni, sőt ez évek során alakul ki benne annak a szakmának a szeretete, amelyet később választani fog. A jó könyvtárosnak ugyancsak döntő a szerepe az orvostanhall-

gatók szak-választásában. A medikus gyakran egy-egy főorvos tanácsára választ szakot, de azoknak a könyveknek a segítségével, amelyeket a könyvtáros a medikus kezébe juttat, eldöntheti az orvostanhallgató későbbi sorsát. Ezzel is hangsúlyozni szeretném azt a fontos szerepet, melyet a könyvtáros és az orvostanácsadó a medikusok szakirodalmi ellátásával betölt, sőt a felelősséget is, melyet a könyvtár vezetői vállalnak. A könyvtárak szerepe még nem is olyan régen kizárólag a szakirodalmi ellátásra korlátozódott. Ma már, mint az elmondottakból is látható, nevelő szerepe is van. Ezért nem mindegy, hogy ki az orvostanácsadó, és ki az orvosi könyvtáros. A jó könyvtáros és orvostanácsadó a medikusokkal megszeretteti a könyvet, bevezeti őket a könyvtár rejtelmeibe. A könyvtárnak a kórházon belül a tudományt koncentráltan kell tartalmaznia és az arra rászorulóknak rendelkezésére bocsátania. Nyilvánvaló, hogy az ilyen könyvtárban az orvostanhallgató gyorsan ráébred a tudás és a medicina végtelenségére, amellyel együtt kell, hogy járjon a tudásszomj. Eppen ezért nem mindegy, hogy a könyvtár és az ott dolgozó könyvtáros milyen szakirodalommal látja el a medikusokat. A könyvtáros egyben pedagógus is. Ezért rendkívül lényeges, hogy a medikusok szakirodalmi ellátásában a könyvtáros ne a saját nagyságát akarja bizonyítani, esetleg a medikusok átme-

neti tudásszegénységét bizonyítani, hanem törekedjen arra, hogy őket a helyes utra vezesse, és bennük a tudásszomjat, a szakma szeretetét ébressze fel. Élénken emlékszem medikus éveimre, amelyet a szegedi Orvostudományi Egyetemen töltöttem, hogy ott az orvosi könyvtárban hogyan tanítottak meg a könyv megbecsülésére és szeretetére. S ahogy ez mélyen belém ivódott, feltételezhető, hogy a többiek sem lesznek ilyen vagy ehhez hasonló hatásoktól mentesek. Azt hiszem az elmondottak nem újak. Olvassuk "Az Orvosi Könyvtáros" egyik évfolyamában, hogy a könyvtáros helye a társadalomban ott van, ahol a pedagógusé. A könyvtárosnak közvetítenie kell az ismereteket, a szépséget, jószágot, tudást, a tudományt, mindazt ami a könyvekben megvan. Esetünkben akinek közvetít, az az orvostanhallgató. Nagyon fontos, hogy mit és hogyan közvetít. A medikus ti. még nem szakember, de már többet kíván, mint az ismeretterjesztés. Valahol a kétő között kell lennie az ismeretanyagának. Megítélésem szerint a medikusok szakirodalmi ellátását elsősorban könyvek és jegyzetek biztosítsák. Nem tartom helyesnek, ha őket mindjárt folyóírástalmazokkal bombázzuk, hisz az azokból való tájékozódás már nagyobb felkészültséget kíván. Megszívlelendő, amit Pálffy Gyula a kecskeméti anatóm mondott: a hallgató számára az egyetemi jegyzeteken felül szükség volna olcsó, ugynevezett "paper back"

kiadásu angol, francia, német, orosz tankönyvek beszerzésére. Ha nincs idegen nyelvű olvasmány, akkor nincs kényszerítő körülmény sem, ami az idegen nyelv tanulására szorítaná a hallgatókat. Megítélésem szerint a hallgatók érdeklődése csaknem kizárólag arra a tankönyvre szorul, melyből éppen vizsgázni fognak. Ez egyrészt azt a feladatot rója a könyvtárra, hogy a megfelelő tankönyveket, jegyzeteket szerezzé be, másrészt megmutatja azt az irányt is, amelyen a orvosok szakirodalmi ellátásában haladni kell. Ahogy fentebb helytelenítettem a hallgatóknak túl mélyreható ismeretekkel való bombázását, ugyanugy helytelenitem azt is, ha kizárólag a vizsga anyagát bocsátjuk rendelkezésükre. Ehhez hasonló szintű, kisegítő könyveket kell, hogy biztosítsunk számukra, melyek lehetővé teszik, hogy egy-két dolognak igény szerint utána nézzenek, és talán ezen keresztül meglássák azt a végeláthatatlan óceánt, melyben egyelőre igen törékeny csónakon eveznek.

A orvosok szakirodalmi ellátását akkor látnám biztosítotttnak, ha a könyvtárak rendelkeznének az egyetemi tankönyvekkel, jegyzetekkel és az ezzel kapcsolatos kisegítő könyvekkel. Az első kettő inkább csak anyagi kérdés, de a harmadik az anyagi kérdésen túlmenően feladatot ró a könyvtárosra és az orvostanácsadóra. Nincs még egységes elképzelés, mik legyenek azok a segéd-

könyvek, amit a hallgatók rendelkezésére bocsátunk. Ez részben jó, részben rossz. Rossz, mert szempontjaink nem egységesek, mert a hallgató ki van szolgáltatva a könyvtáros elképzelésének. De jó is, mert ha a könyvtáros lelkiismeretes és a hallgatókat ismeri, olyan segédkönyveket tud a rendelkezésükre bocsátani, amelyek nemcsak hasznosak, hanem a hallgatók további életére nézve is döntő fontosságúak. Megint csak arra a következtetésre kell jutnom, hogy a orvosok szakirodalmi ellátása a könyvtárostól és az orvostanácsadótól függ. De fokozott a felelőssége mindazoknak a szerveknek is, kik az orvosi könyvtárak irányításáért felelősek. Javaslom egy olyan bibliográfia összeállítását - melyre elsősorban az OOKDK-nak és az egyetemi könyvtáraknak van lehetősége - amely az elmondott szempontok alapján egyetemi tárgyként a szigorlati anyaghoz ajánlott segédkönyvek jegyzékét ismertetné. De szükségesnek látom olyan tanfolyam szervezését is, amely alapvető pedagógiai ismeretekre tanítaná meg a könyvtárosokat. A pszichológiai ismeretek sem ártanak a könyvtárosnak. Gyorsan rá kell jönnie hogy milyen szakma iránt mutat az orvostanhallgató különös érdeklődést, és az ezirányú igényeit optimálisan ki kell elégíteni. Egyetemeken már természetes, hogy a orvosok a könyvtárakat használják, sőt ott tanulnak. Különösen az utóbbit tartom igen fontosnak.

Megint csak magamról beszélek: sokszor az egyetemi könyvtárban a téli hideg, vagy a nyári meleg, vagy az albérleti szoba kellemetlenségei elől kerestem menedéket. Ez a menedék többnyire csodálatos volt, végül a fiatal orvostanhallgató orvosi könyvtár szeretetéhez vezetett. Könyvek között lenni, azok között olvasgatni és hallgatni a csend zaját, melyet csak a könyvek lapjainak zizegése tört meg, előbb-utóbb életünk nélkülözhetetlen helyévé vált. Az oktató kórházak egyik fontos feladata fiatal olvasóinak könyvtárba szoktatása. Sajnos akadnak még orvosi könyvtárak, ahol a medikusokat szükséges rossznak tekintik, sőt a könyvtár tulzottan könyvtárcentrikus és nem olvasócentrikus. Valamennyiünknek - kik itt vagyunk - meg kell értenünk, hogy szakkönyvtáraink új olvasókkal, fiatalokkal gyarapodhatnak és mi vagyunk értük, nem pedig fordítva. Az egyetemi könyvtárakban ez nem is probléma. Ezért hadd javasoljam, hogy elsősorban az oktató kórházak könyvtárosait, de kisebb kórházak könyvtárainak könyvtárosait is rendelje ki az OOKDK továbbképzésre azon egyetem szakkönyvtárába, amelyhez a kórház területileg is illetékes. Hiszem, hogy egyetemi könyvtáraink ezért nem fognak haragudni, sőt hadd kérjem támogatásukat. Szervezzenek minél több tapasztalatcserét, hívják fel figyelmünket a medikusok szakirodalmi igényeire.

Mi magunk a kecskeméti megyei kórházban saját elgondolás alapján próbálkozunk a orvosok könyvtárismeretének elsajátíttatásával. Az érdeklődés kielégítő. De mégsem érzem teljesen megfelelőnek. Igazán akkor látnám munkánkat gyümölcsözőnek, ha a hallgatók könyvtárunk rendszeres használóivá válnának. Mint mondtam, a hallgatókat a könyvtárba kell szoktatni, s ott igényeiknek megfelelő legjobb tájékoztatást adni. Mint Majoros Rózsa "Az Orvosi Könyvtáros" ez évi második számában írja: "Az a jó tájékoztató, aki mindig úgy keres, mintha saját problémájáról volna szó, aki teljesen szolidáris az olvasóval, és egyszerűen nem képes megnyugodni eredmény nélkül." Vagyis: jelen esetben a könyvtáros képzelje magát orvosnak a fiatalság minden ambíciójával, tudásvágyával, rendkívül éles kritikai érzékével és próbáljon így és ilyen értelemben ténykedni. Éppen ezért próbáljon a könyvtáros új olvasóinak lelkivilágához alkalmazkodni. Persze, könnyű ezt mondani, de hol vannak ennek, s mindannak amiről most beszélünk, a személyi és dologi feltételei? Most ne a nehézségeket és problémákat keressük, hanem a segítőkészség vezessen minket. Legyünk olyanok, mint a jó háziasszony, akinek mindig az az a kevés pénzzel kell gazdálkodnia, ami éppen van. Nekünk is a rendelkezésre álló kerekből kell megpróbálni biztosítani a orvosok

szakirodalmi ellátását, mert ma már mi könyvtárosok is felelősek vagyunk azért, hogy milyen lesz az új orvosgeneráció. Vallom és hiszem: a könyvtártudomány az orvospépzésben ma bázistudomány, de módosítva vallom azt is, amit Cajal mondott: a könyvtártudomány nem annyira az eszközökön, mint majdnem kizárólag az emberen múlik.

Irodalom

1. Szelényi Judit: Orvostanácsadók, orvosok kapcsolata a szakkönyvtárral.
Az Orvosi Könyvtáros 1972. 12, 4, 418-429.
2. Szepesiné Benda Mária: A könyvtáros személyisége és társadalmi szerepe.
Az Orvosi Könyvtáros 1972. 12, 2, 185-197.
3. Somlainé Majoros Rózsa: A könyvtáros - és a tájékoztatás.
Az Orvosi Könyvtáros 1974. 14, 2, 181-187.
4. Danis Mihály: Oktató kórházak könyvtári feladatai.
Előadás az oktató kórházak könyvtári feladatairól tartott továbbképzésen.
Kecskemét, 1974.június 5.
5. Lusztig Gábor: Megnyitó beszéd az oktató kórházak könyvtári feladatairól tartott továbbképzésen.
Kecskemét, 1974.június 5.
6. Pálffy Gyula: Hozzászólás az 1974. június 5-én tartott továbbképzésen.
Kecskemét, 1974.június 5.
7. Benedek István: Hippokratész esküje.
megj.: Vallomások a gyógyításról, Szerk.: Székely Sándorné.
Medicina, Budapest, 1973.

8. Vekerdi László: Műveltség és szakma.
megj.: Vallomások a gyógyításról, Szerk.:
Székely Sándorné.
Medicina, Budapest, 1974.

Medikusok könyvtári képzése a gyulai
oktatókórházban

A gyulai megyei kórház orvosi könyvtárának orvostanácsadói minőségében a kórház 1972. április 21-i tudományos ülésén előadást tartottam az orvosi irodalom nyomkövetéséről és a gondolatok kifejezésének módjáról. Erre az előadásra azért került sor, mert sokéves könyvtári tapasztalatom alapján úgy láttam, hogy kórházunk tudományos munkájába a fiatal orvosok bekapcsolódása meglehetősen egyoldalú. Voltak olyan osztályok, melyek rendezvényeinken állandóan szerepeltek, míg más osztályok orvosai egyáltalán nem vettek részt ilyen munkában. Átnézve könyvtárunk látogatottságát, ugyanilyen tapasztalatokat szereztem. Joggal gondolhattam tehát arra, hogy fiatal orvosaink egy része az egyetemen nem kapott tájékoztatást az orvosi könyvtár használatáról, az irodalom nyomkövetéséről, szakközlemény vagy előadás összeállításának követelményeiről.

Két részre bontott előadásomban először a szakirodalom olvasásának módozatairól /rendszeresen, válogatottan, előbb magyar, majd idegen nyelven, rendszerezetten, véleménycserével/

beszéltem, s kitértem mindazon lehetőségekre, melyeket kórházunk könyvtára tud biztosítani az érdeklődők számára /szakkönyvek, monográfiák, továbbképző folyóiratok, referáló szemlék, bibliográfiák, témafigyelő lapok stb./. Előadásom második részében arra utaltam, hogy az olvasás és írás igénye elválaszthatatlan, az olvasás felébreszti az érdeklődést saját gondolatok kifejezésére is. Itt ugyancsak könyvtárunk munkájára utaltam, példákkal illusztráltam, hogyan kell szakközleményt előkészíteni, s nagyon határozottan utaltam a felhasznált irodalom szakszerű közlésére, a közölt irodalmi adatok pontosságára.

Az eltelt két év tapasztalatai azt bizonyítják, hogy az előadás műsorra tűzése helyes volt. Könyvtárunk egysíku látogatottsága szélesebb alapúvá vált, tudományos üléseinken korábban hallgató osztályaink is szerepelni kezdtek, fiatal orvosaink megbarátkoztak orvosi könyvtárunk lehetőségeivel.

Idáig jutottunk el orvosi könyvtárunk "népszerűsítése" során, amikor újabb fontos feladatok megoldása vált szükségessé. 1972 őszén a szegedi Orvostudományi Egyetemen kötött szerződés alapján oktató kórházi megbízás keretében megkezdtük évfolyamonként 25 orvostanhallgató gyakorlati oktatását. Ennek a nagyon fontos megbízatásnak kórházunk igyeke-

zett eleget tenni, s már az első oktatási évben kialakult a helyes szemlélet: minél többet mutatni és minél több aktivitást biztosítani főleg az ötödéveseknek. Kezdeti tapasztalatainkról a Felsőoktatási Szemle 1973. októberi számában számoltunk be.

Egy év tapasztalata után rájöttünk arra, hogy az idősebb évfolyamu hallgatók a vizsgákra való felkészülésen kívül már bizonyos témák iránt is érdeklődnek, főleg azok, akik diákköri munkákban már korábban is tevékenykedtek. Kórházunkban minden értekezletet orvosi könyvtárunkban tartottunk a hallgatók számára, itt tanulhattak legzavartalanabban. A könyvtár látogatására minden értekezleten felhívtam a hallgatók figyelmét. A véletlen szerencsés összejátszása az is kórházunkban, hogy orvostanácsadói funkcióim mellett a kórház tanulmányi felelősi tisztségét is betöltöm, s e kettős funkcióim során szerzett tapasztalataimat jobban fel tudom használni a medikusképzésben.

Korábbi észrevételeim, valamint a hallgatókkal történt beszélgetés alapján határoztam el, hogy az ötödéves hallgatók részére könyvtári oktatást szervezek orvosi könyvtárosaim segítségével, mégpedig az 1972. április 21-i előadásom anyagára támaszkodva.

Az ötödéves hallgatókat csoportokra osztottuk és részükre heti másfél órás könyvtári gyakorlatot szerveztünk, amelyen a csoportok

kötelező jelleggel váltották egymást. E gyakorlaton orvosi könyvtárunkban a hallgatókkal megbeszéltük a szakirodalom olvasásának "rejtelseit és fortélyait", megismertettük velük a magyar orvosi könyvtári hálózat felépítését és munkáját, az orvosok rendelkezésére álló dokumentációs lehetőségeket és szolgáltatásokat. A könyvtárunkban megtalálható magyar nyelvű könyvek, monográfiák és folyóiratok mellett megmutattuk azokat az idegen nyelvű kiadványokat is, melyek nélkül mindennapos diagnosztikus és gyógyító munkánk elképzelhetetlen lenne.

A gyakorlatokon hívtam fel a hallgatók figyelmét az idegen nyelvek ismeretének fontosságára is. Az Orvosi Hetilap 106. évfolyamának 39. számában 1965-ben Németh László tanulmányt írt "Levél egy negyedéveshez" címmel. E tanulmányból az alábbi mondatokat szeretném idézni: ". . . . Harmadéves korodban rájöttél, hogy ha az orvosi irodalommal lépést akarsz tartani, nyelvet kell tanulnod. . . A nyelvtudás része minden pályán új, kibővült gyökérzetet jelent. . ." Németh László gondolatai az idegen nyelvek tanulásával kapcsolatban mindenkor aktuálisak. Nem képzelhető el, hogy a ma orvosa idegen nyelvek ismerete nélkül a korszerű orvosi munka egyre növekvő feladataival lépést tudna tartani. Az információk olyan nagy mennyiségben érik nap-nap után az orvost, hogy

eligazodni közöttük csakis akkor képes, ha idegen nyelveken is olvas. Kétségtelenül nagy segítséget nyújtanak a fordítások, összefoglalók egy-egy témakör feldolgozásában, de nem pótolják az eredetiben olvasott közlemény hangsúlyát, varázsát. Ritka ma már olyan orvosi munkakör, melyben az idegen nyelvek ismeretének hiánya ne lenne hátrányos a munkakört betöltő számára. Ezért kell már az orvostanhallgatókban kifejleszteni az idegen nyelvek tanulásának igényét, s erre az oktatókórházakban is lehetőséget kell találni, ha másként nem, legalább a nyelvgyakorlás biztosításával. A székessárdi kórház dicséretes módon audio állomást létesített, ennek segítségével nemcsak a szívhangok és szívzörejek visszahallgatására nyílik lehetőség, hanem nyelvleckék gyakorlására is. Új és követendő módszer a többi oktatókórház számára is.

Az oktatókórházi munka 1-2 éves multra tekint még csak vissza nálunk. Menet közben alakulnak ki az egyre jobb módszerek, melyek segítségével a medikusok gyakorlati képzését évről-évre jobbra tudjuk tenni. Ennek a munkának egyik fontos pillére az orvosi könyvtárak munkájának megismertetése az orvostanhallgatókkal.

Célszerűnek látszik valamennyi oktatókórházban bevezetni az orvostanácsadók és orvosi

könyvtárosok segítségével a leendő orvosok
könyvtári képzését, s már hallgató korukban
felébreszteni bennük az olvasás és írás igényét.

Könyvtárosok önálló kutatómunkájának
lehetőségei orvosi könyvtárakban

Egy idő óta ismét egyre gyakrabban előforduló téma a könyvtári szakirodalmi lapok hasábjain a könyvtárosi pálya és hivatás, valamint a könyvtáros személyiségének sokoldalú elemzése. A kérdés természetesen nagyon összetett, de kétségtelenül egyre nagyobb súlyt fektetnek a munkakört kiegészítő, ill. annak szolgálatába állított továbbképzés vagy önképzés jellegű önálló tudományos tevékenységre. Egy olyan világméretű folyamat része ez, amely a könyvtárost - most eltekintve az egyéb összetevőktől, valamint attól is, hogy egyes helyeken a probléma véglegesen és mindkét fél számára kielégítően rendezve van - a szellemi igényekkel megjelenő kutatóval vagy felhasználóval teljesen egyenrangú partnerviszonyba akarja hozni.

A régóta áhított közös nevezőt azonban nem csupán a kutató munkaterületének könyvtáros általi asszimilációja jelentheti./Ez utóbbinak a gyakorlati megoldása nem lehetséges, és nem is kívánatos./ A könyvtári munka presztizsének globálisabb elismerése sem oldja meg véglegesen

a kérdést. Itt a könyvtáros személyiségével és hivatásával összefüggő, azokat kiegészítő, a könyvtári állomány szakterületéhez is kapcsolódó szellemi kapacitásról van szó, amelyet saját kutatási téma, önálló tudományos munka képes csak hatékonyan alátámasztani.

Mindezekben a személyiség-pszichológiai, valamint a pálya rangját emelni kívánó általános törekvéseken kívül beszélnünk kell azokról a konkrét intézkedésekről és tervekről is, amelyek nemrégiben hazánkban történtek és a könyvtári szaksajtóban kaptak publicitást. Mindannyian ismerjük a Könyvtári Figyelőben Havasi Zoltán által irt vitaindító cikket, majd a közölt hozzászólásokat, és azt hiszem, lényegükkel egyet is kell értenünk. Természetesen itt országos gondokról van szó, de ennek a szakmai közösségnek mi is integráns része vagyunk, így megállapításai, ajánlásai minket is érintenek. Hasonlóképpen ismert az OKDT Kutatáspolitikai és Szakbizottságának működése, törekvései.

Egyet kell érteni azzal, az idézett vitában leírt megállapítással, hogy a könyvtárakat, bár elsődlegesen a tudományos kutatás információ-ellátását végzik, a szélesebb társadalmi kötődések miatt nem lehet csak ebben az aspektusban szemlélni.

Rátérve saját hálózatunk helyzetére, azt hiszem, el lehet mondani, hogy nem vagyunk sem lemaradva, sem túlságosan elkényeztetve ebben a kérdésben. Az eredmények azonban többnyire az úgynevezett nagy könyvtárakhoz kötődnek, és elsősorban a fővárosra lokalizálhatók. Az országos szakkönyvtári hálózatokat tekintve jó pozíciót mondhatunk magunkénak, mégis az a benyomás támad, hogy a lehetőségek nincsenek kellőképpen kihasználva.

Az egész problémakör tárgyalásánál le kell szögezni, hogy nemcsak az egyetemek vagy kórházak élhetnek a lehetőségekkel, hanem bármely kis orvosi könyvtár az ország bármely részén. Sőt talán ezek vannak előnyösebb helyzetben, hiszen teljesen érintetlen, feltáratlan területeket találhatnak.

A kutatási témakörök tételes ismertetése előtt azonban megkockáztatom azt a kijelentést, hogy orvosi könyvtárakban biológiai- és orvostudományi kutatások a szó eredeti értelmében nem lehetségesek. A fő ok abban rejlik, hogy ezek a tudományterületek kísérleti jellegűek, tehát a könyvtár, mint direkt kutatóhely nem jöhet számításba, az információ beszerző, feldolgozó és közvetítő funkció pedig alapfeladata a könyvtárnak.

A következőkben részletezni kell a kutatások irányultságát, kapcsolódását és réteg

szerinti elhelyezkedését. A bemutatandó séma nyilván csak egy a sok lehetséges közül, azt viszont nyomatékosan hangsúlyozni kell, hogy nem elméleti alapvetésről, hanem inkább gyakorlati elképzelésről van szó.

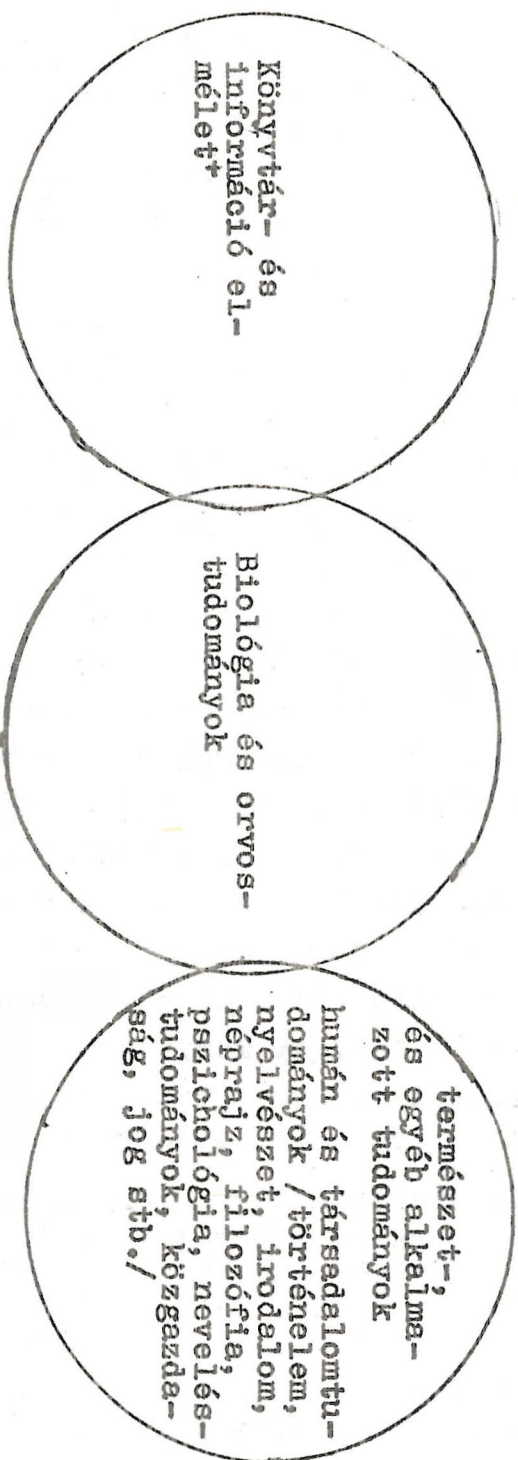
A kutatás alanyi tényezője esetünkben a könyvtáros, közelebbről az orvosi könyvtáros, mindenekelőtt irányultságát meghatározó előképzettsége szempontjából elemzendő. Tudományos munkáról lévén szó, mellőzzük a hobbszerű foglalkozásokat. Érdekes, de ugyanakkor nehezzé teszi az elemzést az, hogy előképzettséget tekintve a kutatómunka szempontjából számításba jövő orvosi könyvtárosok nagyon széles kört ölelnek fel: a bölcsészettudományoktól a biológiáig, a jogtól a műszaki tudományokig. Egy készitendő hivatalos kutatási tematikának azonban ez nagyon pozitív vonása lehetne.

Általában elfogadott hármas követelményt támasztunk az orvosi könyvtárossal szemben:

1. könyvtári szakismeretek /intézményes képzés, vagy megfelelő gyakorlat alapján/
2. biológiai-orvosi ismeretek /általában a szakképzés terminológiai része és a rutinra alapuló önképzés adja/
3. Nyelvtudás /általában a passzív szint, állami szintű igazolás nem követelmény/

Némely kutató esetében ehhez járul az egyéb, de rokonítható szakismeret, amelyet másféle előképzettség nyújt.

A vázolt elképzelések a következőképpen ábrázolhatók:

a kettő összefügg /rész-egész viszony/, a könyvtári szakmai kutatások mégis önálló területet alkotnak.

+ Az elmélet szót használom, a könyvtár tudomány terminus nem megfelelő és vitatott értelmezése miatt.

Az ábrán látható, hogy a komponensek mellérendelt kapcsolatban állnak egymással, és a közvetlen kapcsolódási területek is adóttak. Meg kell azonban jegyezni, hogy nem csupán kettős összefüggések lehetnek, hanem hármas, vagy még nagyobb integrálódás is elképzelhető. A nyilvánvaló kettős kapcsolatokon /mint pl. orvostudomány és történelem = orvostörténelem; orvostudomány és nyelvészet = orvosi szövegek, terminológia nyelvészeti problémái; orvostudomány és jog kapcsolata; orvosi gondolkodás filozófiai aspektusai, stb./ túlmenően érdekes kutatási téma a könyvtár- és információelmélet, az orvostudomány /a mi esetünkben az állandó alap illetve kiinduló diszciplína/ és a lingvisztika hármas összefüggése, amely az orvosi terminológia szaktezauruszának elméleti és gyakorlati kiinduló pontja. Vagy például a fenti összefüggés harmadik komponensét pszichológiával ill. pedagógiával helyettesítve lehet vizsgálni az orvosi könyvtár használóinak információ-keresési szokásait, igényeit, vagy a legaktuálisabb témát véve: az integrált oktatás szakirodalmi bázis igényét.

Az eddigi példákat tekintve itt is fel kellene hívni a figyelmet egy nagyon fontos, de egyre kevésbé művelt tudományágra: az orvostörténelemre. Sajnos a fiatal, de még a középkorú orvosgenerációt is alig érdekli ez az

egész tudományág fejlődésére kiható hallatlanul érdekes tudományterület. Az oktatásban teret kap ugyan, de érdeklődés hiányában ezek a kollégiumok rendszerint elmaradnak. Ennek a tudományának a művelése - ha a leírt érdeklődéshiányt is figyelembe vesszük - a kutatói vénával, előképzettséggel és kellő motivációval rendelkező orvosi könyvtáros elsőrendű feladata lehetne és erre munkaterülete is predestinálja. A szakmai presztizsen túlmenően a témát a tágabb művelődéstörténeti összefüggések is sürgetik.

Hálózatunk, mint könyvtári rendszer, az országos könyvtárügy része, így a könyvtári, - és információs kutatások fontosságáról és jelentőségéről külön nem is kell beszélni.

Az ábra segítségével bemutatott horizontális kapcsolaton túl van a kérdésnek, mégpedig az alkalmazásnak egy másik lényegi összefüggése és ez a kutatások vertikális-, hierarchikus elrendezése. Eszerint végezhetők általános elméleti, gyakorlati alkalmazást szolgáló, egyetemes kiterjedésű, vagy helytörténeti jelentőségű, könyvtári és intézménytörténeti kutatások. Ezek közül is kiemelek egyet a több lehetséges változatból, és pedig a helytörténeti vonatkozású kutatásokat. Nemcsak azért hangsúlyozom ezt, mert a téma "divatos", hanem elsősorban azért, mert a helytörténeti kutatások egészségügyi

része - legalábbis a helyi tapasztalatok szerint - nagyon elmaradott állapotban van. Ez természetesen nem általános, hiszen például nem egy kórházi könyvtárosnak ismerem ezirányu igen pozitív tevékenységét. Sajnos a szintet nem tudom megítélni, mert csupán bibliográfiai jellegű eredményeket láttam, de kezdő lépésnek ez is elegendő. Tapasztalataim azt mutatják, hogy a könyvtárak bármilyen típusu anyaintézményei a mindgyakrabban felmerülő intézménytörténeti összefoglalók megírásánál már ab ovo a könyvtárosokra számítanak. A kutatások főalapja lehet a könyvtáros által kezelt és ismert báziskönyvtár állománya. Fel szeretném azonban hívni a figyelmet, hogy itt nem csupán az un. könyvtárállományi kutatások állományelemzéseire gondolok, hanem kevésbé ismert, vagy inkább művelt területre, éspedig az orvosi szaklapok, periodikák egyre sűrűsödő, de sok esetben hagyományosan is meglévő "special communications", "special topics" /azaz speciális közlemények/ rovatainak anyagára, amelyek tudományos értékű történeti, irodalmi, művelődéstörténeti, jogi, pszichológiai stb. adalékokat közölnek. És egyuttal azt is hangsúlyoznám, hogy itt nem kellene megelégedni egy esetleges bibliográfiai számbavétellel.

Az ismerttetett variációk, azt hiszem, a a lehetőségeknek legfeljebb "ajánló bibliográfiája" lehetne, hiszen ilyen komplex témakörben

teljességre semmiképpen sem lehet törekedni. Megfigyelhető egyébként, hogy a tudomány szerveződésének csak egyik törvénye érvényesül, ez pedig az integrálódási képesség. Ámbár, ha csak terminológiai szinten próbálnánk meg az ajánlott kutatások értékelését, akkor csupa speciális, új vagy kialakulóban levő tudományágot kapnánk. Véleményem szerint azonban ez hamis kép lenne, itt egy adott alaptudománynak tekintett diszciplinába való "beintegrálódásról" van szó, amely a speciális kutatási műhely, az orvosi könyvtár és a kutató, az orvosi könyvtáros munkája és feladatai által létrejött helyzetet állít elő. Az interdiszciplináris jelleget innen sem lehet ma már száműzni.

Talán az is különösnek tűnik, hogy egy körülhatárolt szakterület könyvtárosainak tudományos munkájában univerzális igényekkel lépünk fel. Azonban pontosan ez felel meg annak a szellemi átfogóképeségnek, amelyet a kor és a haladás egyaránt megkövetel a könyvtárostól, hogy személyét és hivatását az általa szolgált tudománysszakkal egyenlőnek tekinthesse. Amennyiben az orvosi könyvtárosok a tudományosság említett igényeinek is eleget tesznek, nem merülhet fel többé a partnerkérdés és a legkisebb kórházi könyvtár is a tudományos kutatás elismert műhelye lehet.

GYÁRFÁS Ágnes hozzászólása

Tudományos munkánk, vagy annak lehetősége összefügg szakmánk jellegével. A könyvtár-tudomány, amelynek hivatott művelői lennénk, kapcsolódik szakmánkhoz, a könyvtárosi hivatáshoz, amely méltóan, vagy ahogy sokan még ma is vélik, méltatlanul, de elfogadottan helyet foglalt a tudományos életben. A könyvtáros nem konkrét természettudományi, alkalmazott, vagy bölcséleti tudományi elhivatottsággal foglalkozik a tudománnyal, hanem ma már társadalmilag nélkülözhetetlen tudományos segéderő, rendben tartja a tudományok magvát képező dokumentumokat. Higgyék el, ha egy tudós, vagy egy tudományos intézet önállóan elboldogulna a saját szakirodalmával, mi most nem lennénk itt.

Lényegében azt szeretném tehát mondani, hogy ha semmi mást nem végzünk, csak a könyvek rendbentartását, jó katalógusokat készítünk, segítjük a kutató munkáját bibliográfiák elkészítésével, kézbe adjuk a szükséges anyagot, feltárjuk könyvtáraink könyv- és folyóirat állományát, már akkor is résztvettünk a tudományok művelésében, nagyon szerény módon, de nagyon hasznosan. Mert ha igaz az a lenini tétel, hogy a tudomány végső fokon termelőerővé válik, akkor az is igaz, hogy csak akkor válhat azzá,

ha a tudományt hordozó dokumentum szellemi értékei bekerülnek a tudós, vagy kutató szellemi kincsestárába. Itt rejlik a könyvtáros személyének kulcshelyzete. Aki komolyan veszi hivatását és nem tartja magára nézve lealázónak, hogy mások tudását gyarapítsa, hanem a szakmai rutint, eredeti ötleteit és minden adódó lehetőséget felhasznál arra, hogy a tudomány adott értékei a kiművelt embertöket még tovább műveljék, az a könyvtáros már beleszólt a tudományos élet fejlődésébe. En sokra becsülöm azt a kollégámat, aki ezt a munkát sokszor névtelenül, eléggé meg nem becsülve, de tisztességgel végzi. Es ha igaz az a másik tétel, hogy a mennyiségi munka minőségibe csap át, akkor biztosak lehetünk abban, hogy az ilyen könyvtáros megtalálja egyéni mondanivalóját, névvel, publikátum formájában is. Ez természetes dolog, hiszen munka közben vesszük észre a még jobb munkavégzés adottságait, az információ közlésének egyszerűbb, hatékonyabb formáit, a szélesebb olvasóréteg megteremtéséért és szellemi életének megmozgatásáért. S ha már valami mondanivalónk lehet, az elsősorban a munkánk leírásának, munkamódszereinknek a bemutatása. Becsülöm azokat a cikkeket, amelyek jó ötleteket adnak a saját munkaköröm egyszerűsítéséhez, ésszerűsítéséhez./Végignéztem az Orvosi Könyvtáros cikkeit, s alig találtam olyan módszertani köz-

leményt, amelynek valahol már a gyakorlatban is hasznát ne láttam volna./

Nézetem szerint tehát az alapvetően jó munka minden könyvtári jellegű tudományos munka alapja. Szakmai horizontunk bővítésének lehetőségét látom. Napjainkban kerültünk egy újabb munkaköri lehetőség perifériájára, s ha jó előre oda nem figyelünk, ott is maradunk, s ennek mind szakmánk, mind hivatásunk, mind a népgazdaság kárát látja. Ez a tudományszervezés kérdése. Ha valamire, hát a tudományszervezés elméleti és gyakorlati kérdésére felhivom mindnyájuk szives figyelmét. Egy külföldi példával mutatnék rá a dolog szellemi és anyagi hasznosságára.

Egyik ismerősömet egy idegen amerikai férfi kereste fel és meghívta a Hopkins egyetemre, a csecsemők altatásának bevezetésére. Ismerősöm elintézte a szükséges formáságokat és elutazott. Egy évre szólt a meghívása. Kíváncsi volt, honnan tudták meg a nevét. Az egyetemnek van egy szervező irodája, ahol egyszerű cédulás rendszerrel számon tartják azokat, akik egy témakörben, vagy egy munkaterületen kiemelkedő eredményeket értek el.

A mi körülményeink között is szó eshetne a hatáskörünkbe tartozó orvosok és egyéb értelmiségiek érdeklődési körének összegezéséről. Tudományos kataszterről beszélek, s nem a figyelőszolgálat egy neméről. Itt arról van szó,

hogy egymás mellett lássuk a hasonló érdeklődésűek nevét, hogy egymással megismertetve őket, hasonló témáikat közösen dolgozhassák ki, hiszen oly mindegy, hogy ketten, vagy hárman írnak egy szakcikket. Arról van szó, hogy ezáltal a lélektől lélekeig elvén állva, tömörítsük a széthulló gondolatokat. Mert egy cikkben belül jobban esik több szempontú megközelítést olvasni, mint tíz cikkben belül egyfélért. Arról van szó, hogy az értékes művek számát gyarapítsuk, s ne a fölösleges publikátumok számát. Arról van szó, hogy a hasonló érdeklődésűek ne szigetelődjenek el, hanem szellemi téren találjanak egymásra. És a tudományszervezés lesz az az alig kiaknázott terület, ahol a könyvtárosok nemcsak gyakorlati munkájukkal, hanem felkészültségük alapján eredeti szellemi értékeikkel is hozzászólhatnak a tudomány egészét érintő témakörhöz. Hogy is mondta Wiener, a kibernetika atyja? "A tudomány növekedésének leggyümölcsözőbb területei azok, amelyek különböző jól megalapozott területek között mint elhanyagolt senki földje terülnek el." /A kibernetika klasszikusai. Gondolat, 1965. 10 p./

Ha esetleg nem tettük volna, én azt javasolom, hogy hazatérve olvassuk el a tudományszervezéssel foglalkozó könyveket, cikkeket, Bernaltól Vekerdyig, mert ha nem leszünk szellemi színvonal tekintetében méltók a munka-

nemhez, nélkülünk fogják megszervezni. Előbb utóbb szó kerül erről intézeti szinten is, s ha a könyvtáros, mint előkelő idegen áll a témától távol, megszervezik az új osztályt, képzetlen, vagy félig képzett bölcsészek vezetésével, /kórházakban ez esetben általában a gyógy-pedagógusokat szokták előráncigálni/. Szellemi harcra készülünk, élesítsük fegyvereinket, értsünk szót József Attilával, s érett ésszel ne adjuk ocsmány módra a gyáva ostobát. Mind a szakma rangja, mind az intézet, mind a népgazdaság előnyösebb helyzetet élvez, ha a könyvtáros vezetésével, kiválasztott értelmes segédre bízván a manuális munkát, létesítjük meg a tudományszervezés helyi műhelyét, mint nélküle.

Ezért javaslom, hogy az egyéni továbbképzés mellett, a könyvtárosképzés és a könyvtáros továbbképzés keretében is tájékozódjunk e kérdésről. Ezzel a témakörrel érdemes behatóan foglalkoznunk, mert a szakmai presztizsen túl ezt kívánja tőlünk a népgazdaság is. Bármilyen magas is az életszínvonal nálunk, annyira még nem állunk jól, hogy a magyar értelmiségi réteg egy csoportja, az orvosi könyvtárosoké, kiengedje kezéből azt a munkakört, amelyre felkészültsége és tájékozottsága ráteremtette, s elnézze a fölöslegesen szaporított íróasztalok sorát.

A tudományszervezés elméleti és gyakorlati kimunkálása az orvosi könyvtárakban, lenne az a könyvtárosoknak való témakör, amelyet szépsége mellett hasznossága is alátámaszt, és ez az ország minden orvosi könyvtárára egyaránt vonatkozik. Minden tudományos munka értékét annak társadalmi haszna szabja meg. Ennek van társadalmi haszna, ezt úgy várja napjaink tudós társadalma, mint annak idején könyveik rendbentartását, folyóirataik megrendelését.

A hogyan kérdéséről pedig nem beszélek ... mestereknek, mert gondolom, ahogy a szűrőszabó a motívumok variálásán tünődhet, de az öltés technikája a kezében van, úgy a könyvtáros is tudását bővítheti, de a kutató munka rutinja benne van a tarsolyában.

A helytörténeti kutatás lehetőségei
az orvosi könyvtárakban

Előadásában Jablonkay András említést tett a helytörténeti kutatás lehetőségéről. Mintegy az ő gondolatait szeretném folytatni korreferátumomban.

Előljáróban hadd essék néhány szó a helytörténet fogalmáról. A helytörténet a történettudomány egyik ága, területe. Egy-egy országrész, közigazgatási egység, település /megye, város, falu stb./, egy-egy üzem, vállalat, intézmény történeti múltját, egy-egy helyhez kapcsolódó személyek életét, történeti szerepét tanulmányozza. Egyrészt a tudományon belüli területi specializálódás eredményeként jött létre, másrészt a történeti megközelítés, szemlélet egyfajta módját jelenti. A helytörténet a történeti eseményt vagy jelenségsorozatot a helyi tényezők összhatásában mutatja be, a forrásanyagot a helyi körülmények aprólékos ismeretében hozza felszínre. Lássunk erre egy példát. Közismert dolog, hogy a magyar bábaképzés történetében Debrecen kiemelkedő szerepet játszott. A debreceni bábaképzés múltjáról számos, eddig ismeretlen információt tárhat fel egy

országos áttekintést nyújtó történeti munka is, de ezek az információk ez esetben csupán bizonyító példaként, illusztrációként kapnak helyet a dolgozatban. Ha viszont valaki kifejezetten a bábaképzés debreceni fejlődését, útját vizsgálja, akkor a hangsúly azonnal a helyi tényekre, folyamatokra kerül, s az országos vonatkozások háttérbe szorulnak, csupán összehasonlításra, a helyi jelenségek megbízhatóbb értékelésének alátámasztására szolgálnak. A helytörténet az általános társadalmi mozgás helyi tényezőinek, sajátosságainak felderítésére törekszik, nyomon kíséri az országos történet helyi méreteiben lezajló eseményeit, a társadalmi-gazdasági fejlődés helyi érvényesülését, a társadalmi tudat területi jegyeinek kialakulását.

A helytörténet komplex jellegű, átfogó, összetett diszciplína. Feltárja az adott hely egész történetét, teljes szélességében, számos vonatkozásával együtt. Szempontunkból kiemelkedően fontosak az egészségügy, az orvoslás és az orvosképzés, tágabban a tudomány és a művelődés történetének témakörei. Jablonkay András már utalt rá, hogy ezek meglehetősen elhanyagolt területei a helytörténeti kutatásnak. Az egészségügy és az orvoslás multjának elsősorban a néprajzosok szentelnek figyelmet, a történészek kevésbé érdeklődnek iránta. Marxista történetírásunk hosszú ideig mostohán

bánt ugyan a művelődéstörténettel, az utóbbi években azonban fellendültek az ilyen irányú kutatások. Könyvtárosaink tudományos ambícióinak kibontakoztatására tehát kedvező az időpont. Ráadásul egy alig kutatott, szinte teljesen feltáratlan területen kapcsolódhatnak be a tudományos munkamegosztásba. Tevékenységük hézagpótló lehet, s fontos kulturmissziót tölthet be: hozzájárulhat egy-egy egészségügyi intézmény fejlődésének, egy-egy kiváló orvos munkásságának, az egészségügyi és szociális helyzet történeti gyökereinek alaposabb, mélyebb megismeréséhez, megismertetéséhez.

A helytörténeti kutatómunka lehetőségei, feltételei általában adóttak az orvosi könyvtárakban. Jelentős történeti forrásanyag van a kezükben: a könyvek, periódikumok, apró nyomtatványok mellett szép számmal őriznek kéziratokat és audiovizuális dokumentumokat - például képeket /un. ikonográfiai forrásokat/, hangszalagokat - stb. A szükséges források egy része beszerezhető mikrofilmen vagy másolat formájában is. A könyvtárosok rendelkezésre állnak az alapvető kutatási segédletek: a bibliográfiák, a lexikonok, az adattárak, az életrajzi gyűjtemények stb. A tájékoztató szolgálat, az orvosokkal és más könyvtárhasználókkal való közvetlen kapcsolat révén jól ismerik az időszerű, feldolgozásra érdemes témákat. Felkészültségük, szakmai jártasságuk - mint az

orvosi terminológia, a latin szakkifejezések ismerete - megkönnyíti az eligazodást az egészségügy és az orvoslás történeti problémáiban. S ha elakadnak, ott vannak helyben a konzultások, az orvosok. Itt említjük meg, hogy a helytörténeti kutatások egy része nem igényel idegennyelv-tudást, ennek a hiánya tehát ne riasson el senkit ettől a szép és hálás studiuntól. Nekem egyébként is az a véleményem, hogy az orvosi könyvtárakban őrzött helytörténeti dokumentumok, illetve az azokban rejtőző ismeretek, információk tudományos igényvel, módszerekkel történő feldolgozása nemcsak lehetőség, hanem kötelesség is az erre alkalmas könyvtárosok számára.

A helytörténeti kutatómunka válfajai, termékei közül a bibliográfiákat, repertóriumokat említem elsőként. Mindjárt mondanék egy példát is: a kórházi és egyéb évkönyvek repertóriumai roppant hasznos segédeszközei lennének a helytörténetírásnak. Természetesen nem minden bibliográfia tudományos értékű. A helytörténet számára viszont csak az a bibliográfia ér valamit, amelyik tudományos alapossgal, módszerekkel készült. A válogatás, a rendszerezés, az annotálás egyaránt tudományos színvonalu munka lehet, s feltétlenül az a bibliográfiai bevezető - legismertebb példája a Kosáry Domokos-féle Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába - meg-

írása. Hasonló a helyzet a szintén másodlagos információközlésnek minősülő eseménynaptárakkal, adattárakkal, szemelvénygyűjteményekkel. Ezeket sem érdemes másként, csakis tudományos színvonalon, a történetírás eszközeinek alkalmazásával összeállítani /válogatni, elrendezni, megfogalmazni stb./. A tanulmányok /könyvek, cikkek/ írása és a forráskiadványok sajtó alá rendezése, szerkesztése vitathatatlanul tudományos tevékenység, s a felsoroltak közül kétséggel a legmagasabb szintű. Korábban szó esett a debreceni bábaképzés multjáról. Láthatjuk, hogy ez a téma több módon is feltárható. Készíthetünk róla bibliográfiát. Összeállíthatunk egy adattárat. Összegyűjthetjük és kiadhatjuk a fontosabb forrásokat. Irhatunk egy áttekintő folyóiratcikket vagy az összes vonatkozásokra kitérő terjedelmes könyvet stb.

A helytörténeti munkák kiadása, közzététele sokféleképpen történhet. Ha erejéből telik, a könyvtár maga is kiadhat egy-egy bibliográfiát, tanulmánykötetet stb. Rendszerint azonban más fórumokon látnak napvilágot könyvtárosaink publikációi, összeállításai: a fenntartó intézmény /kórház, egyetem stb./ évkönyveiben, sorozataiban, a majd minden megyében megtalálható helyismereti folyóiratokban, az orvosi sajtó és a történeti, néprajzi folyóiratok hasábjain stb.

Mind a kutatás, mind a publikálás szintjén felmerül a más intézményekkel, szervekkel való együttműködés fontossága. Mindenekelőtt a megyei könyvtárral, - amelynek jogszabályokban előírt tudományos funkciója a helyismereti tevékenység -, valamint a többi könyvtárral és a muzeumokkal, levéltárakkal való szoros kapcsolat kiépítésére hívom fel a figyelmet. A fenntartó intézménnyel történő együttműködés magától értetődő; a helytörténeti kutatómunkában ez a kutatási tematika kialakításánál, az anyagi fedezet és az erkölcsi támogatás biztosításánál, a publikáció lehetőségeinek megteremtésénél igen nagy jelentőségű. A helytörténeti témával foglalkozó könyvtárosok okvetlenül keressék az érintkezést a témakört leginkább ismerő kutatókkal. A kezdet kezdetén iránymutatást, később hasznos tanácsokat kaphatnak tőlük, megbeszélhetik velük a felmerülő problémákat. Csak helyeselni lehet, ha a könyvtárosok igyekeznek bekapcsolódni a helyi honismereti-helytörténeti bizottság munkájába, a honismereti mozgalomba. Ez utóbbi szerepét sokan lebecsülik. Komoly hiba, mert a mozgalom lelkes aktivistái révén nagyon érdekes információ- és dokumentumkinccs birtokába juthatunk, helytörténeti kutatómunkánk eredményei pedig közvetítésükkel széles körben ismertté válhatnak.

Kerekasztal megbeszélés
a orvosok szakirodalmi oktatásáról

A megbeszélésen résztvettek az egyetemek központi könyvtárainak a képviselői, a kecskeméti orvosi könyvtár képviselői, akik tevékenyen részt vesznek az oktató kórház adta feladatok ellátásában, a debreceni orvostudományi egyetem tanulmányi vezetői és a hálózati központ képviselői.

Pálffy Gyula bemutatta és ismertette azt a témavázlatot, amely régebben az orvostanhallgatók, jelenleg pedig a gyógyszerészhallgatók speciálkollégiumán az oktatás vezérfonala.

Pálffy Gyula

A Tájékozódás a szakirodalomban c. speciálkollégium⁺ témavázlata

- Egy-két nagy általános-, és két-három szakkönyvtár megtekintése: hol mit nyújt az illető intézmény, mindaz hogyan vehető igénybe. A katalógusok a könyvtár név- és

+ A Szegedi Orvostudományi Egyetem Tanrendje az 1973/74. tanévre. - Szeged, 1973. 102.1.

tárgymutatói. A könyv, a könyvtáros és a közönség egymásrahatása. A közönség a legfontosabb könyvtáralkotó tényező.

- A szakirodalmi tájékozódás helyi-, hazai- és nemzetközi lehetőségei és módszerei. Könyvtárlátogatáskor minden szervezett hazai és külföldi könyvtárba is utat találunk.
- A nyelvtudás jelentősége. Az olvasás technika. Az adatgyűjtés, -tárolás és visszakeresés eszközei és módszerei. Nincs hatékonyabb ismeretszerzés, mint a gondolkodva olvasás.
- A szakirodalmi tájékozódás forrásai és segédeszközei:
 - az olvasmányok sokfélesége, értékbecslése
 - a tankönyv, a zsebkönyv, a kézikönyv
 - a monográfia: szakkönyv, folyóiratcikk, disszertáció, pályamunka, szabadalmi leírás, különlenyomat, műszerkönyv
 - a poligráfia: időszakos kiadványok azaz folyóiratok, évkönyvek; sorozatok; ipari értesítők; cikkgyűjtemények: intézeti kiadványok; kongresszusi közlemények. A rendszeres folyóiratolvasó szakmája üttöerén tartja a kezét.
- enciklopédiák, lexikonok
- bibliográfiák: a bibliográfiákkal végzendő munka, mégpedig címkutatás, -azonosítás,

- kijegyzés, -osztályozás; a bibliográfiák fajtái, a kurrens cím- és magyarázatos bibliográfiák; a nemzeti könyvtár/ak/ és szakmai könyvtári központ/ok/ külföldi könyv- és folyóirat lelőhelyjegyzékei; kiadói katalógusok
- dokumentációs kiadványok: szemlék /reviews, vö. az évkönyvekkel/; tömörítvények /digests, lényegre szorítkozó bő kivonatok, vö. cikkgyűjteményekkel/; referátumok /summaries, lényegét megfogalmazó rövid kivonatok, vö. a referáló folyóiratokkal/; irodalomkutatás vagy figyelőszolgálat annotált-, osztályozott bibliográfiái; kiadói katalógusok
- referáló folyóiratok: címreferálók, referátum referálók /önállóak vagy rejtettek/. A referáló folyóiratok a legértékesebb kurrens magyarázatos bibliográfiák.
- szótárak: egynyelvű értelmező szótárak és szakszótárak, valamint két- és többnyelvűek
- név- és címtárak, almanachok, árucikkek katalógusai
- atlaszok, grafikai kiadványok
- adattárak: táblázatok, képlettárak, rendszerező adatmutatók
- indexek: tartalomjegyzékek, a mű név- és tárgymutatói

- A szerzői tevékenységet illető tudnivalók
- a feladat megfogalmazása, magyar és idegennyelvű tárgykifejezéseinek kijelölése, irodalomkutató és feldolgozó, a saját munka és mondanivaló szövegbe öntése
/kritikai kérdések: szükséges-e? hasznos-e? feladat-e?/
- előadások és cikkek hasonlóságai és különbözőségei:
céljuk és formájuk szerint; terjedelmük és dokumentációjuk szerint; szerkesztés szerint pl. előadás közben ne hivatkozzunk nevekre, ne mutassunk egy pillantással föl nem fogható dokumentumokat; a kézirat alakításai szerint, mégpedig a papír mérete, a soronkénti betűszám és a laponkénti sorszám, a dokumentációs anyag milyensége és elhelyezése, a hivatkozások milyensége /lábjegyzet, irodalomjegyzék, jegyzet/, a terjedelem valamint az összefoglalás /szerzői referátum/ szempontjából; több szerző esetében a szereposztás fontossága pl. az fogalmaz, akinek a legjobb a stílusa, az ad elő, akinek a legkellemesebb a hangja és a legjobb a kiejtése, a dokumentációt az készíti, aki grafikailag a legügyesebb stb.
- a stílus: a nomenklatura és a terminológia, a helyesírás és a mondat szerkesztés, az idegen szavak korlátozása, az irodalmi magyar nyelv szépsége és haszna

- a sajtó alá rendezés: a nyomda tipográfiai és grafikai követelményei a szerzővel szemben, azaz a nyomdaképes kézirát, a hasáblevonat, a tördelés és tördelt levonat, a javítás módja, a szerzői jog, a kiadói jog, a szerző követelményei a kiadóval /nyomdával/ szemben
- a nyomdai előállítás lehetőségei: fénymásolás, stencilezés, házi ofszet sajtóval, nyomdaiparilag; ilyen üzemlátogatások.

Megjegyzés

A speciálkollégium lefolyása szemináriumszerű. A demonstrációs anyag eredeti vagy diafilm. A hallgatók a bemutatott művek használatát saját témáik alapján gyakorolják.

A hallgatóság kérdéseit az előadó minden foglalkozás végén megbeszéli a plénum előtt. Vitára készítő megoldásokkal a részvételt élénkíteni lehet.

A kollégiumot zárómegbeszélés fejezi be.

Az elsőévesek /kezdők/, többnyire a témavázlat első negyedében szereplő anyaggal ismerkednek a kézikönyvekig bezárólag. Felsőbb évesek, vagy fiatal oktatók megválaszthatják, hogy az előadó mire fektesse a súlyt.

A kollégium időbeosztása nem állandó. A tematika általában 8 foglalkozásba belefér. Egy-

egy foglalkozás időtartama kétszer 40 perc.
Közkivánságra valamely témával esetenként több
időt is eltöltünk. Célszerű, ha a foglalkozáso-
kat két-három napos időközökben bonyolítjuk
le. Hosszabb időközök beiktatása, vagy egyes
megbeszélte időpontokra kitűzött foglalkozások
elhalasztása a lemorzsolódásnak kedvez.

Forrásművek

Tájékozódás az orvosi szakirodalomban. Szerk.:
Réti Endre. Bp., 1971, Medicina. Egyetemi
segéd-tankönyv.

A magyar orvosi könyvtárügy és dokumentáció 20
éve. Szerk.: Szepesi Zoltánné. Bp., 1969.
OOKDK.

Dersi Gyuláné: Kémiai útmutató. Bp., 1966,
Tankönyv K. Egyetemi segéd-könyv.

B. Nagy Ernő, Zircz Péter: Bevezetés a szakiro-
dalmi alkotómunka technikájába. Bp., 1967,
Miskolci Mű. Egyet. Kvtára

Orvosi Könyvtáros c. folyóirat

Felsőoktatási Szemle c. folyóirat

Felsőoktatási Szakirodalmi Tájékoztató c. re-
feráló folyóirat

Journal of Medical Education /Evanston, USA/ c.
folyóirat

Methods of Information in Medicine. Methodik
der Information in der Medizin /Bielefeld,
NSZK/ c. folyóirat

Nachrichten für Dokumentation /Frankfurt a.M.,
NSZK/ c. folyóirat

Ruzsás Lajosné ugyancsak ismertette azt az általa összeállított könyvrészletet, ami a pécsi orvostanhallgatók egészségügyi szervezési studiumának része és az orvosi könyvtári munkát, a könyvtárak szervezetét és szolgáltatásait ismerteti.

Általános vélemény szerint az ismertetett témavázlatok jók, használható a "Tájékozódás az orvosi szakirodalomban" című egyetemi segédtankönyv is, de ezen túl gyakorlatibb ismeretekre is szükség van, például irodalomkutatási gyakorlatokra. Mind Szegeden, mind Pécsen az oktatás során erre is sor kerül.

Székely Sándor szerint célszerű volna rövid, a könyvtári-szakirodalmi munkát kis brosurában összefoglaló tájékoztató kiadványra, ami minden orvos kezébe kerülhetne.

Szó esett ismét arról, hogy fontos volna a pécsi mintára a szakirodalmi kollégiumokat kötelezővé tenni. A kérdés megoldásának ez a kulcsa, csak így lehet ezeket az ismereteket általánossá tenni a orvosok széles körében.

XXX

Vita

XXX

A tájértekezlet vitájából

Székely Sándor /OOKDK/ aláhúzta, hogy a jól szervezett központosított hálózaté a jövő. Elkezdődött a tanácsi egészségügyi hálózat integrációja, várható, hogy ez a könyvtárak integrálódására is hatással lesz. Mindenesetre a tömbkönyvtárak a fejlődés egyik lépcsőjét jelentik, vigyázni kell azonban arra, ahogy azt Pálffy Gyula /SZOTE/ is említette, nehogy partikularizmus következzen be.

Jablonkay András /DOTE/ véleménye szerint a szervezésnek azok a sajátságai, amelyek a debreceni tömbkönyvtárban megvalósultak, éspedig, hogy a tömbkönyvtárban csak a kurrens anyag van, a régebbi az egyes intézményekben, viszont az olvasóterem közös, a kiállított folyóiratok pedig valamennyi, a tömbben elhelyezkedő intézmény dolgozóit érdekelhetik, "igazibb" tömbkönyvtárrá teszik a debrecenit a szegedinél.

Ruzsás Lajosné /POTE/ nem hive a tömbkönyvtáraknak. Szerinte a jó központi könyvtár a legfontosabb, de átmeneti megoldásként a tömbkönyvtár is megfelelhet a célnak.

A klinikai Tékát mindenki nagyon jónak találta. A tanácsai kórházak könyvtárosai kifogásolták, hogy nem tudtak a megjelenéséről.

A legtöbb hozzászólás a továbbképzést érintette, Kovács Endréné /DOTE/ szerint a legjobb továbbképzés a napi rutin munka. Ezzel sokan nem értettek egyet. A napi rutin munka fontos, de semmiképpen sem elég.

Hevesi Gyula /SZOTE/ véleménye: a továbbképzés legyen postgraduális és most már elérkezett az ideje és a hálózat elérkezett a fejlődésnek arra a fokára, amikor már szakosított továbbképzés is megvalósítható lenne. Székely Sándor /OOKDK/ szerint a továbbképzés két irányu legyen a hálózatban: a nyelvi képzés és az orvosi terminológia jobb elsajátítása. Illik István /Gyulai Kórház/ az OOKDK-tól várna intenzív nyelvтанfolyamok megszervezését.

Korompay Lászlóné /Ceglédi Kórház/ javasolja, hogy az OOKDK adjon helyt továbbképzési programjában az orvosi és a pedagógiai témáknak. Ezen kívül jó volna, ha a kisebb kórházak könyvtárosai alkalmat kapnának arra, hogy nagyobb orvosi könyvtárakban töltsenek egy-két hetet. Lusztig Gábor /Kecskeméti Kórház/ szerint a könyvtárosoknak - a középfokon végzeteknek is - pedagógiai és pszichológiai ismereteket kell adni, és ezt be kell iktatni a továbbképzési programba.

Lévai Géza /DOTE/ az egyetem képviselő-
tében örömmel üdvözli a orvosok képzését, de
nem hiszi, hogy a hallgatók nagy megterhelése
lehetővé tenné, hogy a kollégiumot kötelezővé
tegyék. Jablonkay András elmondja, hogy a kép-
zés tematikája megvan, de a kollégium iránt
sem az oktatói kar, sem a orvosok részéről
nincs különösebb igény. Lusztig Gábor javasol-
ja, hogy a központ állítsa össze azoknak a mű-
veknek a bibliográfiáját, amelyekre a mediku-
soknak az oktatás folyamán szükségük van.
Ruzsás Lajosné bejelenti, hogy az oktatás fo-
lyamán ezeknek a műveknek az adatait össze-
gyűjtötte, ezekből bibliográfiát összeállítani
nem volna nehéz, ezt a kérdést napirenden kell
tartani. Lusztig Gábor javasolja, hogy az ok-
tató kórházak könyvtárosai a velük kapcsolat-
ban álló egyetemek központi könyvtáraiban dol-
gozzanak 1-2 hétig, ez számukra jól hasznosít-
ható továbbképzést jelentene. A javaslatot
számosan jónak tartják, a lebonyolítás módjait,
lehetőségeit keresni kell.

- 0 -

Erika KISS

The Elisabeth Salt-Water Bath

The thermal bath at the "Tétényi-uti" Hospital of Budapest having been discovered for over a century is still used. In 1853 a farmer of Buda, György Schleisz, while digging a well, found at a depth of about 6 m a spring of salty-bitter water. It was used first to water his vegetables. Later on Ferenc Unger, a chemist, reached an agreement with Schleisz and built first a well-room, later on a bathing establishment. At that time 6 additional springs have been discovered. The sodium sulfate containing water was widely used as drinking cure against obesity, gout, dermatosis and poisonings. A review of the contemporary appreciations is given.

András JABLONKAY

The Central University Libraries and Their Network

In general, three forms of university library cooperation are used: a/ voluntary cooperation, b/ centralization, and c/ the network system.

Voluntary cooperation is based on tradition and psychological background in the German Federal Republic, Italy, France, and the United Kingdom. Centralization has been realized in the two countries of largest scientific potential: the United States of America and the Soviet Union.

The network system may be considered as a concession in countries disposing of smaller potentials and is determined by the growing amount of documents, the increased requirements, and the shortage of staff. The voluntary cooperation is illusory. If material and personal conditions are not available yet the network system is the only reasonable method of cooperation. The historical development of the four Hungarian medical university libraries has been different and there is also a difference in the achievement of the organization of the network. The aim of centralization has been realized by the newest library at the University Medical School of Pécs.

The model of an university library system is shown on a figure /fig.1./.

Within this sketch-plan there is a close cooperation with the libraries of the different faculties with reference to acquisition, processing, reading service, information, supply of the students' library, interlibrary loans, bibliographic processing, literature search.

University Library
Committee

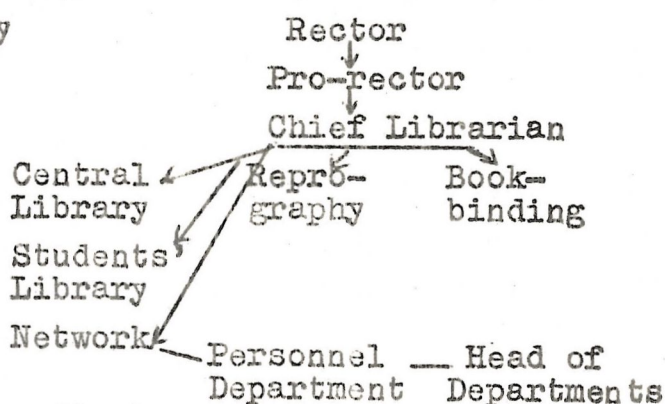

fig.1.

Andor ZALLÁR

On the basis of the aforesaid the activities of the Central Library of the University Medical School of Szeged are reported. The network is centralized. The central library supplies following services to the network: 1. Standing orders, 2. central stock-taking, 3. central cataloguing, 4. central classification, 5. central reproduction of catalogue cards, 6. central continuation records of journals and their distribution, 7. domestic and international exchange, 8. interlibrary loans, 9. information, 10. search procedures, 11. Reading service, 12. joint catalogue, 13. photography and reprography, 14. care and maintenance of holdings and book binding, 15. professional advice, instruction, 16. edition of publications, 17. checking of stocks, 18. weed out and withdraw from circulation.

Aniko SZILASSY

Experiences with, and problems of, "block"
libraries

A "block" library has been established at the new block of theoretical medicine of the University Medical School of Debrecen. The periodicals are available on free shelves to scientists of the biochemical, biophysical, biological institutes, as well as to those of the central laboratory. The library is open from 8 a.m. to 8 p.m. Except for abstracting journals the periodicals

older than one year are handed over to the library having ordered them. The two librarians work in alternate shifts and are supervised by the central library.

Gyula PÁLFI

The Central Library of University
Departments

Centralization is a useful and advantageous method if minimum conditions of space, equipment, and staff are available. The block library of the Pharmacological Faculty of the University Medical School of Szeged has been planned by the librarians. The close quarters of altogether 48 m² represent a considerable drawback. The advantages of a real block library are missing, i.e. co-ordination of subscription to journals, information supply meeting requirements of scientists. There is a common reading room, the librarian knows the readers' requests and, thus, can adapt acquisitions. In addition to economic difficulties - to be overcome however by better management - the local attitude of the university leaders concerning the "individual institute library" impedes the establishment of a real "block" library. It is up to the persistent activity of the librarian to persuade everybody of the advantages of centralization.

Judith HAJDU

Information Supply at the Central University
Library of Debrecen

In addition to individual requests the Central Library of the University Medical School of Debrecen meets demands of the entire medical staff of the university by supplying selective dissemination of information. A publication called "Clinical Collections" similar to Current Contents is being issued. The publication contains the table of contents and key-words. The processing time requires 3 to 4 weeks. Subscriptions amount to 250. On demand Xerox copies are available. The absence of the authors' address may be considered as disadvantage and is due to technical difficulties. Nonetheless, information over phone is available any time. Reprint requests of other libraries are met by the central library.

Gabriella JANTSITS

Availability of journals at the central library is one of the major advantages of the "Clinical Collections". In addition, it enables immediate information since the papers may be read in original or in copy, and the journals can be taken home. The fact that "Clinical Collections" contains also congress proceedings should be considered as an up-to-date trait of the publication.

Ibolya SZABÓ

The publication of the Central Library "New Books" being, in fact, an accession list is most useful for both the scientists and the clinicians in supplementing their personal documentation. The "Clinical Collections" is most popular among the clinicians.

Osilla CSATÁRY

Postgraduate Training of University
Librarians

Postgraduate courses organized by the Central Library of the University Medical School of Debrecen include librarianship, medical terminology, and foreign languages. The librarians meet weekly for a conference. Here they get acquainted with new accessions, synopses of library journals are presented, e.g. Orvosi Könyvtáros, Journal of Documentation, the UNESCO Bulletin for Libraries, Bulletin of the Medical Association College and Research Libraries, etc. A News Bulletin contains local and country-wide library news. Lectures on medical specialties and terminology are held monthly by doctors at the Library Club. Report on a special topic, including its best known representatives, pertinent books and journals, as well as its terminology are presented. Twice a week librarians attend a two-hours language course. Training hours of latter should be raised.

Maria SZEPESI BENDA

Purpose, Content, and Methods of the
Postgraduate Training of University
Librarians

The matter of concern is who has to be supplied with information? Librarians at the university libraries supply information primarily to doctors. Therefore, they have to be acquainted with research work being performed, they have to know where to find previous and recent data, the curriculum, methods of training.

The postgraduate training has to be specific, i.e. they should be made familiar with the content of the research topic, the new requisits of educational reform, information sources, requirements of specialization, of an academic degree, as well as methods of information retrieval have to be developed.

Methods of training: lectures. display of new information sources, interpretation of new terminological concepts, bibliographic work.

Gábor LUSZTIG

Literature Supply of Medical Students

Clinical training of medical students is carried out in some teaching hospitals in addition to university departments. One of these hospitals is the County Hospital of Kecskemét. The librarian, as well as the library's medical advisor get in close contact with many of the

students. In addition to the standard literature supply teaching of search methods, of a basic knowledge on library work are aimed. Quite often the knowledge gained at the library will be decisive later in the choice of the speciality. The author urges the publication of bibliographies as supplements of textbooks. It would be helpful if the librarians of teaching hospitals could get several weeks practice at university libraries.

János IRÁNYI

Library Training of Medical Students at
the Teaching Hospital of Gyula

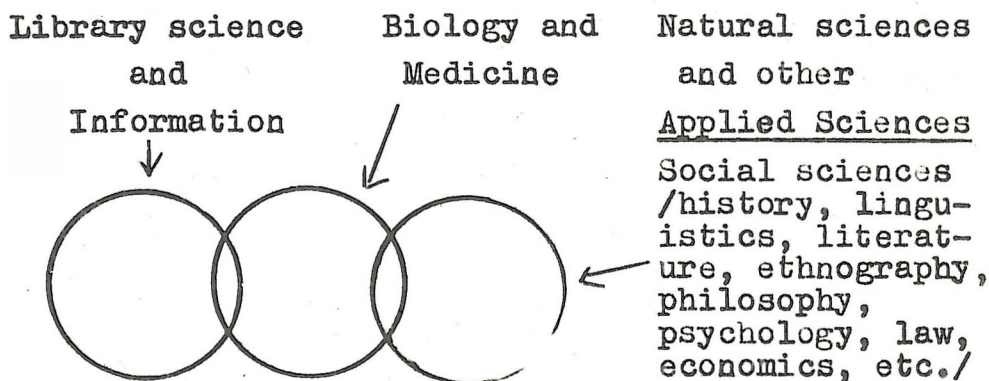
Because of the poor active and passive interest of young doctors in literature lectures on information retrieval methods were organized by the medical advisor in 1972. Thereafter, the interest rose conspicuously. In 1972 the hospital became a teaching hospital. Students of the fifth term are given library training for 1 1/2 hours weekly. The organized teaching of foreign languages should be considered.

András JABLONKAY

Prospects of Independent Research Work
of Medical Librarians

There are three basic demands on librarians: 1. Knowledge on library work, 2. Biological-medical knowledge, 3. Foreign languages

/passive knowledge will meet demands/. On the basis of the aforesaid author presents a sketch of the possibilities of research work.

Part - Total interdependence
nevertheless, library research
work constitutes a separate
domain

Possibilities of research work con-
cerned with history of medicine and medical term-
inology are emphasized.

Ágnes GYÁRFÁS

Because of the potential conditions
and their training librarians are apt to perform
research work and, in certain fields, are almost
predestined to this work. Organization of research
is still an unexplored domain. More knowledge on
that topic may be obtained by the study of the

publications from Bernal through Vekerdy. Author suggests to include lectures on the organization of research in postgraduate training, its theoretical, as well as practical elaboration.

Miklós BÉNYEI

Potentiality of Local History Researches
in Medical Libraries

A large number of historical events of domestic /local and regional/ hygiene, medicine and medical education have not been disclosed yet. It is up to the medical librarians to collect and publish pertinent data, as well as bibliographies. This will however require a close cooperation with librarians of public libraries, given that a large number of data will be available only by their assistance.

Эрика КИШШ:

Из истории Соляной ванны им. Эржебет

Лечебная ванна на территории одной из столичных больниц — Больницы ул. Тетенри — функционирует и в настоящее время, хотя со времени открытия прошло больше столетия. В 1853 году будайский земледелец Дьёрдь ШЛЕИС вырвал колодец для поливания овощей и прибл. в глубине 6 метров нашёл родниковую воду соляно-горького вкуса. Вначале он использовал воду для поливания, а впоследствии согласился с будайским аптекаром Ференц УНГЕР и построили над источником павильон минеральных вод, затем баню. Во время развития открыли дальнейших 6 источников. Многие приходили для лечения водой, содержащей глауберовую соль по поводу патологического ожирения, подагры, кожных заболеваний, отравлений. В сообщении дается интересный обзор статей современных журналов, оценивающих ванну.

— . —

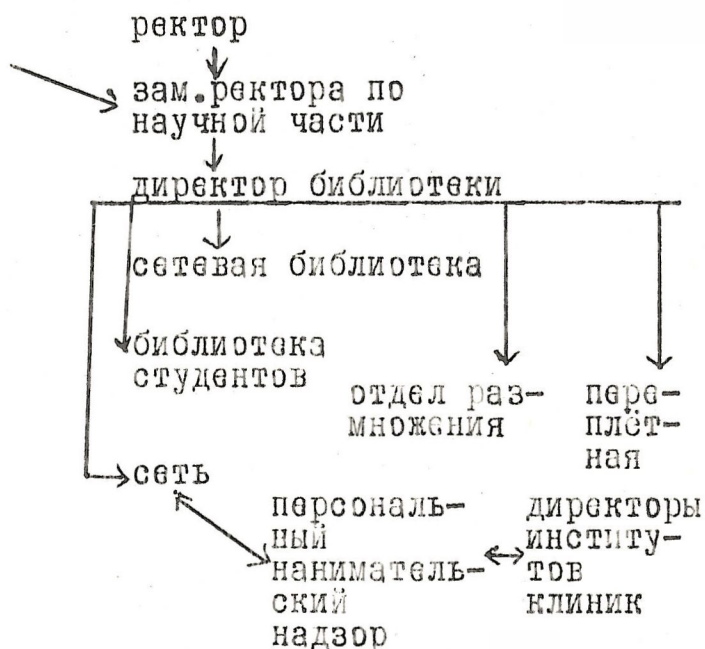
Андраш ЯБЛОНКАИ:

Центральные библиотеки университетов и их
сетевая система

В отношении взаимодействия между университетскими библиотеками во всем мире существуют три интеграционных формы, а именно:
а/ добровольное взаимодействие, б/ централизация,
в/ сетевая система.

Добровольное взаимодействие по традиционным и психологическим причинам характерно для библиотек ФРГ, Италии, Франции, Англии. Централизация была осуществлена в двух странах, обладающих наибольшим научным потенциалом: в Советском Союзе и в Соединенных Штатах Америки. Сетевая система может рассматриваться как "компромисс" стран, обладающих меньшим потенциалом, определенный накоплением документов, увеличением требований и недостатком персонала. Добровольное взаимодействие - иллюзия. В случае отсутствия соответствующих материальных и персональных предпосылок централизации единственным решением рационального взаимодействия является развертывание сетевой системы. Библиотеки 4 венгерских медицинских институтов показывают разное историческое развитие, они достигли различного уровня сетевой организации. Развитие направлено на централизацию, к которой ближе всего в настоящее время Печьская медицинская библиотека, которая является последней с точки зрения создания. Схема системы университетских библиотек:

библиотечная
комиссия
университета

В рамках указанной схемы осуществляется взаимодействие с библиотеками кафедр по следующим областям: комплектование, переработка, обслуживание читателей, информация, библиотечное снабжение студентов, межбиблиотечный абонемент, библиографическая работа, рефершная служба.

— . —

Андор ЗАЛЛАР:

Выступление

В своем выступлении излагал деятельность Центральной Библиотеки Сегедского Медицинского института по принципам, описанным в предыдущем реферате. Сеть является централизованной, центральная библиотека обеспечивает для сети следующие: 1. центральный заказ книг, журналов и оттисков, 2. центральная инвентаризация, 3. централь-

ная катаголизация, 4. центральная классификация, 5. центральное размножение каталожных картотек, 6. учет и распределение поступающих журналов по "кардекс" системе, 7. обмен отечественными и зарубежными изданиями, 8. межбиблиотечный абонемент, 9. информация /референс/, 10. тематическая и рещершная служба, 11. обслуживание читателей /чтение на месте, абонемент/, 12. центральные каталоги, 13. фотодокументация и репрографическая служба, 14. уход за книгами и журналами и переплётная работа, 15. специальная консультация, инструкции, 16. редакционная деятельность по университетским и библиотечным изданиям, 17. сверка и контроль фонда, 18. выведение из состава, браковка.

— . —

Зольтанна СИЛАШШИ:

Опыт работы и проблемы блоковых библиотек

В новом теоретическом блоке Дебреценского Медицинского института создали блоковую библиотеку, в которой в течение нескольких месяцев размещены на свободных полках текущие журналы для исследователей биохимического, биофизического, биологического института и центральной лаборатории. Прежде всего биохимические и биологические журналы представляют интерес для всех исследователей, занимающихся поисками по основным или смежным специальностям. Для читателей открыта блоковая библиотека с 8 часов утра до

8 часов вечера. Документы, старше года /за исключением реферативных журналов/, поступают в склад-библиотеки, в собственность которой имеется журнал, который выписался. . Блоковая библиотека обслуживается двумя библиотекарями в различной смене, оба работают в штате центральной библиотеки и под её руководством.

-. -

Дьюла ПАЛФИ:

Опыт по деятельности общих библиотек
групп университетских институтов

Объединение является рациональным и полезным методом, если имеются хотя бы минимальные условия размещения, оборудования и обслуживания персоналом. Блоковая библиотека различных институтов Фармацевтического Факультета Сегедского Медицинского института была планирована самими библиотекарями, в конечном итоге они получили узкую территорию для осуществления проекта — всего 48 м²; уже в настоящее время нехватает место и теснота определяет ограниченность работы. Сегедская библиотека не представляет собой идеальную "настоящую" блоковую библиотеку, так как координирование выписок журналов, документация по требованиям исследователей в крайнем случае имеют лишь основания. Однако, читательный зал является общим, заведующий библиотекой знает требования читателей, по которому ведет комплектование фонда и в последнем получил полное право. По его мнению создание "настоящей" блоковой

библиотеки помимо ограниченности материальных средств /что является лишь кажущимся препятствием, ведь лучшим ведением дел можно было бы устранить/ неосуществимо вследствие странного мнения руководителей университета о "собственной библиотеке институтов", что говорит против централизации и требует больше денежных средств. Библиотекари должны продолжать убедительную активность и доказать, что централизация является выгодной для всех.

— . —

Юдит ХАЙДУ:

Документационные издания в службе информации

В Центральной Библиотеке Дебреценского Медицинского института помимо решершной службы по индивидуальным запросам проводится и наблюдение тем по желанию врачей медицинского института в целом. /"selective dissemination of information"/ В интересе лучшего раскрытия содержания спецжурналов создали издание под названием "Клиническая Тека" близкое к "Current Contents". В этом переработают 70 клинических журналов, публикуют содержание журналов и составляют предметный указатель. Время пробега составляет 3-4 недели, число заказчиков 250. Интересующие лица получают быструю фотокопию желаемых статей. Недостатком является, что по техническим причинам не сообщают адрес авторов, однако врачи университета по телефону получают

информацию, если они желают получить оттиск от автора. По просьбе другой сетевой библиотеки Дебреценская Центральная Библиотека приобретает оттиск для них.

—.—

Габриелла ЯНЧИЧ:

Выступление

Важнейшим преимуществом Клинической Теки является, что журналы, данные которых включены в изданиях, находятся в центральной библиотеке. Таким образом Тека служит и списком местонахождения журналов. Статьи доступны как в оригинальном виде, так и в виде копии немедленно, а тот факт, что журнал можно выдать, почти для всех клиницистов дает немедленную информацию о статьях свежих поступивших журналов. О современном характере свидетельствует то обстоятельство, что сообщает и материалы конгрессов.

—.—

Ибоя САБО:

Выступление

Весьма полезным изданием центральной библиотеки является "Новые Книжки", что в основном является списком по комплектованию фонда университетской сети библиотек в таком виде, что исследователи и клиницисты могут вырезать, наклеить на картотеку и хранить в собственном сборнике материалов соответствующего размера. Тека является особенно полезной для клиницистов,

прежде всего вследствие получения свежих быстрых информации, приятного внешнего вида становилась популярным изданием для врачей университета.

— . —

Чилла ЧАТАРИ:

Усовершенствование университетских
библиотекарей

В библиотеке Добраценского Медицинского института проводится усовершенствование по библиотечной науке, по медицинской терминологии и по знанию иностранных языков. Еженедельно собирают библиотекари, работающие в сети и в центре, знакомят их с новыми книгами и журналами, сообщают им рефераты из свежей библиотечной специлитературы, а именно: из "Orvosi Könyvtárok", "Könyvtárok", "Journal of Documentation", "UNESCO Bulletin for Libraries", "Научно-техническая библиотека", "Special Library", "Bulletin of the Medical Association College and Research Libraries". Имеют и собственное информативное издание, в котором публикуют местные сетевые и государственные библиотечные известия. В интересе более глубокого ознакомления с медицинской наукой раз в месяц в клубе библиотеки выступают врачи с докладом, сопровождаемым проекцией слайдов. В введении докладчики называют выдающихся врачей, ученых, занимающихся данной темой, сообщают касающиеся книги, журналы, излагают актуальное состояние развития данной

специальности и смежные области.

Ход усовершенствования по знанию иностранных языков: раз в неделю в течение 2 часов проводятся лекции коллегами, знающими иностранные языки, однако последнее оказывается неудовлетворительным.

-. -

Мария СЕПЕШИ БЕНДА:

Цель, содержание, методы усовершенствования университетских библиотекарей

В отношении усовершенствования необходимо исходить из того, что библиотекари каких специалистов снабжают информацией. Они должны информировать прежде всего врачей. Им необходимо ознакомиться с темами исследований, со свежими и старым источниками, в которых эти важные информации находятся и с программой, методами обучения в университете.

Необходимо, чтобы усовершенствование было специфическим, в интересе этого рекомендуются следующие: "внутри" ознакомиться с содержанием тем поисков, с новыми требованиями реформов обучения, обогатить знания по источникам, получить практические сведения о требованиях по экзаменам для получения звания специалиста, различных университетских званий, наконец, усовершенствоваться по решершной и информационной работе.

Методы: доклады, представление новостей спецлитературы для университетских библиотекарей, ознакомление их с новыми терминологическими

понятиями, практические занятия по решерной дея-
тельности.

— . —

Габор ЛУСТИГ:

Снабжение студентов спецлитературой

Практическая клиническая подготовка студентов медицинского института проводится не только на клиниках, а также в нескольких специально выделенных для этой цели больницах. Такой является и Областная Больница г. Кечкемет, врач-консультант и библиотекарь которой имеет связь со многими студентами. Они занимаются не только традиционным библиотечным абонементом, а стараются ознакомить их с методами занятия со спецлитературой.

Опыт врача-консультанта показывает, что нередко спецлитература, с которой ознакомился в библиотеке, определяет в дальнейшем жизнь и выбор узкой специальности студента. Он считает важным составление библиографий, которые дают помощь студентам наряду с учебниками. Для того, чтобы приблизить библиотекарей учебных больниц к проблемам обучения в университетах, требуется их участие в работе университетских библиотек в течение I-2 недель.

— . —

Янош ИВАНЬИ:

Библиотечная подготовка студентов в учебной
больнице г. Дьюла

Вследствие недостаточно активного и

пассивного занятия молодых врачей со спецлитературой врач-консультант в 1972 году на конференции больницы выступил с докладом на тему непрерывного изучения медицинской литературы и способа выражения мыслей. Доклад оказался эффективным, так как после этого библиотеку посещали молодые врачи не только из отделений таких старших врачей, которые сами являются грамотными. От 1972 года больница выполняет также задачи учебной больницы. Группы пятикурсников обучаются по библиотечной науке 1,5 часа в неделю. Показывают им имеющуюся спецлитературу, метод пользования библиографиями и документационными изданиями. Необходимо устроить организованное преподавание языков для студентов медицинских институтов.

- . -

Андрас ЯБЛОНКАИ:

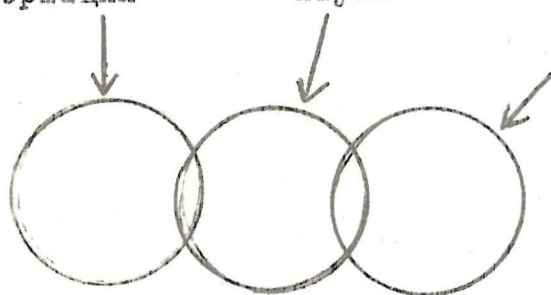
Возможности самостоятельной исследовательской работы библиотекарей в медицинской библиотеке

Автор исходит из трех требований в отношении медицинских библиотекарей: 1. знание библиотечной специальности /на основании организованного обучения или соответствующей практики/, 2. знание биологических-медицинских понятий, 3. знание иностранных языков /общее пассивное знание достаточно для исследовательской работы/. Исходя из указанных основных требований приводит схему исследовательских возможностей на следующей схеме:

теория библиотек и информации

биологическая и медицинская науки

естественные науки и другие прикладные науки

гуманитарные и общественные науки /история, языковедение, литература, этнография, философия, психология, педагогика, юридическая и экономическая науки, и т.п./

они связаны друг с другом как раздел-целое, всё-таки исследования по библиотечной науке представляют самостоятельную отрасль

Автор обращает внимание на историю медицины и на важность занятия медицинской терминологией.

— • —

Агнеш ДЬЯРФАШ:

Выступление

Имея ввиду потенциальное положение и образованность медицинских библиотекарей они являются способными и даже в отдельных отраслях предназначенными для проведения исследовательской работы. До настоящего времени они не занимались организацией науки, хотя пригодны для этого и кроме того в этом имеется большая потребность. Она рекомендует ознакомиться с данной темой начиная от Бернала до Векерди. Наряду с

индивидуальной подготовкой было бы необходимым включить организацию науки в программу усовершенствования, освещая как теоретические так и практические проблемы.

—•—

Миклош БЕНЬЕИ:

Возможности исследования местной истории в медицинских библиотеках

Проблемы отечественной /и даже местной, региональной/ истории ряда отраслей здравоохранения, врачевания, подготовки врачей не разработаны до настоящего времени. Медицинские библиотекари имеют задачей разработать темы, собирать и раскрывать данные, создать архивы, написать статьи, составить библиографии. Именно в этом должны медицинские библиотекари тесно взаимодействовать с общеобразовательными библиотеками и библиотекарями, от которых они могут получить и помощь.

—•—

